

Александар Трифони

КАКО САМ ДОЖИВЕО
МИЛУТИНА
МИЛАНКОВИЋА

Београд 2010

АЛЕКСАНДАР ТРИФУНИ

КАКО САМ ДОЖИВЕО
МИЛУТИНА МИЛАНКОВИЋА

Београд, 2010.

Издавач

УПРУЖЕЊЕ ГРАЂАНА "МИЛУТИН МИЛАНКОВИЋ",
БЕОГРАД
КОМПАНИЈА 3VM GEO LTD. "Фонд гр Милићевић",
КАЛГАРИ КАНАДА

За издавача:
Мр Славко Максимовић
Пр Владо Милићевић

КАКО САМ ПОЖИВЕО МИЛУТИНА МИЛАНКОВИЋА

Аутор:

Александар Трифони

Технички уредник: Вања Брачар

Лектура: Марија Милићевић

Техничка припрема: компанија 3VM Geo Ltd.

Уредник: гр Владо Милићевић

Корице: мр Рајомир Пешић - Ра

Штампа: Studio Line Београд

Тираж: 500 примерака

ISBN 978-86-910617-1-5

Књига је штампана у оквиру Пројекта обележавања
Године Милушина Миланковића
и научно-популарне едиције “Векови и басиона“, а
издавање су омогућили Компанија 3VM Geo Ltd.,
Удружење “Милушин Миланковић” и Скупштина
општине Сјари Град.

Сва права задржава аутор

Адресе издавача:
Удружење “Милушин Миланковић“
Побратина 16 Београд

3VM Geo Ltd. “Доктор Милићевић“
3219 Signal Hill Dr SW
Calgary, AB T3H 3T4, Canada

Књију посвећујет својој негавно
претинулој сугрузи Паринки. Она
је, шакође, била студентка математике
на ПМФ-у у Београду. Њој
дујујет захвалности за све што
сам постигао бабећи се научним
радом. Моја сугруја је била и прва
рецензентка свих тојих радова. Када
ћог бих нешто написао, њој бих
читао и добијао њено грађоцено
мишљење и сугерције. Тако је било
и са овом књигом док сам је писао
за време њене болести. Неизтерно
јој хвала на свету.

САДРЖАЈ

	сјрана
ПРЕГОВОР	7
ПРЕГОВОР УРЕДНИКА	9
УВОД	17
ПРВИ ДЕО	
МОЈ ПРВИ СУСРЕТ СА ПРОФЕСОРОМ МИЛУТИНОМ МИЛАНКОВИЋЕМ	39
ПРОФЕСОР ЕВРОПСКИХ МАНИРА	48
ДАЉ, РОДНО МЕСТО ВЕЛИКАНА СРПСКЕ НАУКЕ	67
У ПОСЕТИ РОДНОЈ КУЋИ МИЛУТИНА МИЛАНКОВИЋА	80
ГЕНИЈАЛНИ ЉУДИ - ОНИ СУ СТВАРАЛИ ИСТОРИЈУ НАУКЕ	90
ДРУГИ ДЕО	
ПИСМО - ТЕМЕЉ СВАКЕ ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ	103
ХИЈЕРОГЛИФИ - ВИШЕГОДИШЊА ЗАГОНЕТКА	109
КАМЕН ИЗ РОЗЕТЕ РЕШАВА ТАЈНУ ХИЈЕРОГЛИФА	113
ЖАН ФРАНСОА ШАМПОЛИОН РЕШАВА ТАЈНУ ХИЈЕРОГЛИФА	119
КЛИНАСТО ПИСМО - ВЕЛИКИ ПОДУХВАТ	124
ЕПИЛОГ	
ПОГОВОР УРЕДНИКА (ЕХО МИЛАНКОВИЋЕВИХ ПОРУКА)	135
ДЕКОПИРАЊЕ ПРОШЛОСТИ	149
О АУТОРУ	155
ЗАХВАЛНОСТ	157
ИНДЕКС ИМЕНА	158

Јер као цр̀но туња у шатној ноћи
обасја пу̀нику цео хоризонт̄ пред њит,
шако се и шаквом туњот у тозју
тенцијалној човека сш̀варају у науци нови
видици и ош̀варају нове облас̀и науке.

Милу̀ин Миланковић

ПРЕДГОВОР

Поштребу да најицет књиу о Милушину Миланковићу осешио сам када сам борабио у њеовом рогном месју Паљу. То се догодило 23. и 24. маја 2008. године када сам присусбобао међународном симпозијуму "Сшваралацшбо Милушина Миланковића", организовано од сшране Српске акадетије наука и утешносши, Српској кулшурној грушсшба "Просвјеша" из Загреба и Ошшшине Ергуш.

На овом скују узело је учешће неколико еминеншних научника. Симпозијум је убодним излаањет ошворио председник САНУ Никола Хајгин.

У свом саошшешњу "Из преписке Милушина Миланковића и гале проучавање њеовој дела" осврнуо сам са на једну шужну и жалосну чињеницу да скују о тенцијалном српском научнику не присусшбује, осим мене, ни један једини машеташничар из Србије, посебно из Београда. То само шо себи шовори о односу према човеку коме торато да огато признање за све оно шшо је дошринео српској научној мисли и шо дошао њен ушлег у чишавом свешју.

У овој књизи сташрат за шошребним да се сшотену мноша имена научника - не само машеташничари, небески механичари, ашшроноти и физичари, већ сви они мислиоци од аншшчкој доба до Миланковићевој времена који су ту отошћили да на њету својсшвен начин исшице шредивну исшорију ашшронотије, али и груша научна и књижевна дела.

О Милушину Миланковићу тоже се једнако добро писашши и као научнику мношх научних дисцишлина, исшоричару науке и књижевнику. Он је бројним научним дисцишлинама шрасирао шуш да од дескришшивних методога, шотошју машеташничкој ашшараша који је развио, закораче у ешзакшне сфере.

Приликом писашња обе књије корисшио сам лишшерашшуру и сшсе које је писашо сам Милушин Миланковић као и ону која је писаша о њету.

Човекова шошреба за сисшеташшизовањет знања о сшварносши и шешња да се она шшо боље разуме учинила је

Шолико много да саврешени век с јуно права називато гобом
технолошке и научне револуције. Њен ушцај се осећа сбуга,
ја и у астрономии.

Ије мали број оних који се такар понекаг, само узрег,
занитају за прошлости науке. Њта се обом књиот гаје
моућности да заговоле, уобличе и убећају своја знања и резу-
лтате испраживања.

У делу "Како сам доживео Милушина Миланковића"
износим своје импресије о обом, за мене, чудесном научнику
која сам заболоо и пре него што сам ја уознао. Поред свој
искуства користио сам се и искуствима груих, заштим
сисита и књиата које су описивале живош и рад Милу-
шина Миланковића ишг.

Миланковић се у својим делита колебао између свеш-
ске историје и историје наука да би се одределио за обу гру-
ју, јер, како сам каже, уместио да описује владаре, он радије
ише о оним људима који су се духовном снаот издвојили
да владају науком. Познао је да научници осодаре снаот
духа и настоје да за разне проблеме нађу решења без при-
нуде. Велики научник се никада не баби науком чији стисао
не схвата.

Миланковић је одоган и разновршан научник и врло је
шешко одлучити се шта ког нећа треба посебно издвојити,
јер је у свакој области или делатности заинтерисан, методич-
ан и прецизан.

Жела ти је да обом књиот ученицита основних, сред-
њих, виших и високих школа и осталим читаоцима прибли-
жит знање о Милушину Миланковићу, његовом живошу и
делу које је одротне научне вредности, а самим тим ирег-
савит јединствено и корисно дело леће науке каква је
астрономија.

Захваљујем се својој сурузи Паринки - Секи која ме је
увек одржавала и одшцаала у писању књице. Такође се
захваљујем "Удружењу Милушин Миланковић", председнику
УО осодогину Славку Максимовићу, осодогини Марији Мили-
ћевић и осодогину Влади Милићевићу без чије помоћи ова
књица не би могла бити штавана.

Аутор, Београд 2009.

ПРЕГОВОР УРЕДНИКА

Књиџа "Како сам доживео Милуџина Миланковића" Александра Трифониџа иџејно је заиста настала у Палу у мају 2008. године, џачниџе у џознаџом ердуџском бинском џогрупу. Ако је неко џомислио џри великој количини квалиџејној вина, онда је начинио оџротну џреџку, јер је разџговор ауџора и уредника обе књиџе вођен џриликом разџлеџања винариџе и џосле врло усџешној џреџавања А. Трифониџа у родној кући Милуџина Миланковића у Палу. Пакле, била је џо џреџходница наведене екскурзиџе.

Александар Трифони је одржао врло живо, инџересанџно и надахнуџо џреџавање о Миланковићу, сећајући се мноџих геџала безаних за свој џрофесора математџике. А. Трифони је, несвесан џоџа, џобио мноџе критџичаре Миланковићевој односа џрета сџугенџима, јер је на једносџаван и свита разумљив начин саџџџио какав је џрофесор био, колико је имао обзира џрета својим сџугенџима и џџа им је значио. Све је џе џобо било суџроџно од оних "квалиџикаџиџа" која су џоборила да је био "незаинџересован" за џреџавања и да их је једносџавно оџалавао!

Иџак, А. Трифони џоџе ниџе џриџавао велику џажњу, јер је знао да је неусџину најџеже џобиџи, џосебно уколико је сџара џола века. Трифониџа је болело неџџо груџо, а џо је било одсусџво математџичара, џосебно беоџрадских, којима џо никако ниџе моџло да служи на часџ. Они џџте нису џризнавали једној од својих највиђениџих џредсџавника и на џџај начин као да су џоџврђивали сџавобе које је јоџ 1979. године изнео џрофесор Миодраџ Томић када је у својим сећањима на

Миланковића написао да су математичари у његовим прорачунима налазили само грешке апроксимације. По реакцији и жалу А. Трифонија, професор Томић је, нажалост, био дубоко у праву када је то изрекао.

Ово и низ других дешавања досљатко је уредника ове књиге да А. Трифонију предложи да напише обимније дело о свом професору Миланковићу, јер је иако нешто, пре свега, вредело урадити за поколења која долазе. Они ипак заслужују да знају много више о српском јенију, а не заслужују ћутање или заборав коме је српски народ склон скоро до традиционализма. А. Трифони се сложио са овим предлогом и са ње стране часно је испунио своје обећање - чак је урадио и много више од тога.

То више представља његово дело на преко 200 страна текста, али је овом приликом изабран само први део који говори о Миланковићу као његовом професору. Други део, који се тиче Миланковићевих предавања у вези историје астрономске науке, остао је за неку другу прилику за коју сто сигурни да ће се као таква и појавити.

Трифонијево професионално одређење је, како из књиге видимо, једно од врло ретких, сасвим поуздано може да се каже ретким. Он је критиколог, а његова животиња саопшница-наука је критикологија. Па и поред тога, он налази везе између својих радова и радова својих професора Миланковића, али не неке сорадничке или случајне, већ јесне и прожимајуће. А. Трифони не иде узалудно на предавања професора Миланковића или да би се губио једном истинском уму, претпа је и тога било. Он оглази зато да би нашао себе негде у Миланковићевим радовима и траговима, а, када је много тог на касније још јасније увидео оне између своје критикологије и Миланковићеве математичке космологије, вероватно да је и сам поскакивао од среће у архитеговском еуречју и заносу.

Због тога А. Трифони у више наврата у овој књизи и понавља значај своје критикологије, њен страховањ пророчан у најне свешта, хијеролифа, клинастој писти и писти других раних народа. А. Трифони, међутим, не

биги само то: он уочава и шесну безу са временским и костичким путовањет које је Миланковић описао у својој њасовишој књизи "Кроз васиону и векове". Ипак, никада та сазнања не би дошла до света, па ни Миланковићевој пера да није било кришолоџије и разошркивања онога што су ране цивилизације пронашле. Зато А. Трифони и каже да то што су рагули ти први астрономи у белележно опремљеним звездарата толо је да се открије тек онда када су се уознали њихови језици и исто. У тим, гакле, безата он налази и своју шесну сиону са Миланковићет, њеовим радом и резултатима и коначно оботрпане костичке гомеће и димензије.

Када говори о свом професору Миланковићу као човеку са израженим европским манирима, А. Трифони блао и свесно буче паралелу где Србије - једну из времена прве деценије XX века и групу равно то година касније. Код обеју зајажа исто: уорно усмињање да се докажу да су чланице европске породице и да њени бројни и виђенији предшавници не само да нису дорасли том признању, већ су ја гавно и прерасли снаом свој интелекта.

Миланковић је то, међутим, чинио вишеслојно. Њеов пућ кроз васиону и векове био је отворен знајно пре свих костичких левова. Није се само Трифонијева генерација сугенаша губила Миланковићевој импацији и визионарству, већ су то чиниле и оне после њеове. Никада пре, а ни после тога српски народ није имао тако великој аронауа који је тоао да олови и светски и костички океан. За њеова једра све су васионске "боге" биле мирне, а сви "ветрови" побољни.

А. Трифони нас, као и многи други пре њеа, подсећа да никада у српском народу није довољно сазрела свест о сопственој вредности. Никада нисте били гарежљиви ниши склони хвалосебу када су у мишању српске традиције или аутохтони преци. Збо тога се за Србе без икаквој усрочавања лако леила ешикета "националиста" и никада карактерна особина "наштриота". То је и био основни разлог зашто се Србима некада лако прогавала роба под именом југословенство, а

ганас, слично шоме, само пог шертинот еброеизација. У оба случаја на шшешу куџца.

Српски инфериоризат има, нажалост, дубоке корене и не само да се огржава нећо и показује способност трансформације и прилагодњавања новонасталит ситуацијата. За словеначку прибрегу, нпр., српско шржишће је и гале најбоље на свећу као да се прећхогна држава није распала у парат парчади. Нишћа се у свесћу српској човека по шом шишању није изменило.

И гале су шуђе вредности веће, а социјалне бескорисне и неопћребне. Још увек преобладава тишћење о неком шраном блаосћању, неизмерној вредности и неопћодно опћребној швајцаризацији или јапанизацији Србије. Тамо неоспорно губају шопли већроби, усшаре се сате прећбарају у шлогна земљишћа, шланине и кланци опћбарају и опћујају прег шрадишћелита шушеба и шунела, а сиреби самоникло расшчу док разноврсне рибе добровољно ускачу у шчање са врелит улет! Тежито, гакле, штакo опћеришћешној држави.

Када шовори о обновљеној родној кући Милушина Миланковића, А. Трифони шчо чини са тлагалачким огушевљешет. Импресиониран је оним шшћа је ураћено да би Миланковићев очински гот загобио некадашњи сјај. И не само шчо: А. Трифони у шету виги храт новоћ знања који ће ницаши на основама Миланковићевих шетемља, бащ онакав какав је и сам наслећивао ог корифеја небеске механике Кејлера и Њушна.

Исши осећај имао је и уредник обе књиће. Тим пре шшчо је већ у својим ранијим делита о Миланковићу штакo нешшчо и предлаћо и нагао се гану опћварења шших жеља. Поједине су већ биле усшешно заврщене, једна ог њих бещце и преишеновање улице "Милушин Миланковић" у Беошраду и гобијање решрезентшашивније у опћшраном новобеошрадском булевару.

Нека је и ауштору обих регова гозвољено да у неколико речи и шрвом лицу једнине саопщши нека своја зашжања шокот своћ боравка у Палу 2008. шогине.

Родна кућа Миланковића, обновљена и ушвбена, блисшчала је као тлага када сам је шрви шуш ушлегао шчој сунчаној мајској гана. Није ми било жао шшчо сам,

као некада Миланковић, пројучовао хиљаде километара да је ипак уидит. Када сам закорачио у њене часће и тирицлабе просторије, осећао сам се као да улазим у соисствену кућу - све је одисало готаћинским јоспоиритсвом и угодном добродошлицом.

Обновљену Миланковићеву родну кућу обилазио сам као штрамвај гвојка око центра Београда - у више наврата и неуторно час јоре, час доле, све у крућ. Ког сваке слике на зиду засћајао сам као прег излоот какве прогабнице, али не зашо да бих видео робу, њен квалитет или цену, већ зашо да бих се најојоо гужом оних јорука које сам већ јогината самосћално и ујорно срицао и прећакао у соисствено знање и бројне књиге о Миланковићу, палеоклити, циклусима осунчавања, климатским промената, талом легенот гобу, историјској клити и мноо чему још. Био сам дубоко свесћан да свећа шоћа не би било и да би за вјеки вјеков осћао и гужовни и ташеријални сиротах да није било те куће, њених власника, Јелисабете и Милана, њихове љубави, јрвенаца и једној о близанаца Милућина.

По највише, наравно, Милућина, јер ти из неке галеке изталице уштраји бакљу која је с јочешка јорела као каква свећа ог које сам јегва назирао шћа је прега тном. Но шћа те јочешна свећлосћ изтати да штрајат за њеним јачит сјајет, ја јој се јобиновах и крећох за њот као хијнописан. Стенице се јогине, јосћадох сћарији и искуснији, промених чак и гржабу и конћиненћ на коме живит, али се оне хијнозе не ослободих. Чак, најроћиб, она јосћаде још јача вогиља.

Тако сам у шој обновљеној родној кући Милућина Миланковића, прејун заноса и одушевљења шћо ту се коначно одаје заслужена јочасћ, дощао на идеју да би шребало учинићи и више ог шоћа, кућићи кућу нејосредно уз Миланковићеву или у њеној близини и прећборићи је у неку врсћу тошела-историјској обележја, а заштит гобесћи свећ да видит корене јенија науке о ташетатичкој клити и климатском моделирању. Са шћаквом идејот обићох околину Пала, наћох куће-кандидатше и заврщих усјешно свој јрви ган ситјозијута, јотно слушајући прегабаче.

Пруџи, међуштим, сруци у шетелу све тоје игеје и планове. Сушраган ујушро на обновљеној Миланковићевој кући освану злоласна кољачка порука прошлосци, али и садашњосци гржабе којој је то основна карактеристика. Појуњена исобком и приштишвом применом имена научној угола око која сто се и сакупили у Палу, говорила ми је да сам губоко залушао када сам гонео одлуку да прелешим преко једној океана и више гржаба да бих био учесник шако племенишо замишљеној скупи. Покупио сам своје сшвари, више стангрљао нећо изложио Миланковићебу игеју краја "ушовања" коншиненаша у бесконачној будућносци и сатом себи пожелео да се шшо пре нађет у шој бесконачносци - пре нећо у Палу.

Наравно, без обзира на све, нишша неће моћи да протени и потери шу сриску колевку знања о клими, па зашо амерички климашолози Валас Брекер и Роберт Кунциј у свом делу "Пошравка климе" из 2009. године и кажу, када говоре о теорији осунчавања, да је то "сриска теорија". Ипак, имао сам ушисак, седећи у шој агашираној слушаоници Миланковићебе куће на првом сшрашу, као да ми је сам њен власник нешресшано онављао оно шшо је и сам осећао пре 1909. године у Бечу и своје одлуке да се шрајно пресели у Београд "да сам у нешријашелској земљи".

Но шешчила ме је једна група замисао: не торат баш шу осшварити своју игеју, има на овој планети и друшх месша, природнишх и улуднишх. Ако их ни шу не бугет моћао наћи, биће их засишурно шато где се Миланковићев дух шрајно насшанио, па ћемо једној гана изшрадишх нећобе нове рогне куће, исшо шако улешчане и ушивене, на шатној сшрани Месеца, у близини крашера "Миланковић", на Марсу или на ашшериоду 1605 Миланковић. Све су шшо нећобе, а сатим шим и наше земље.

Врашито се поново Трифонијевом делу, јер нас он води и гаље из Миланковићебе куће у Палу у свешш исшшраживања шшјни хијеролифа и клинашшој шиста.

У први мах шшјј прелаз може да се учини скоковиштим и нешобезанит са научним шенијет о коме је

реч, али што је само уривуг. Насуурош шоме, ше безе су чврше и лоичне, јер урбе људске цивилизације нису могле да никну у уределита са хладном климом, већ само на оним местима где је она била шоила и побољна. Исто што важи и за урба уиста, шемел сваке цивилизације, како што леио зајажа А. Трифони, а најпобољнија клима после ошајања ледника из последње фазе лацијације и касније једној крајкој иншербала захлађења који се назива Млађи Прајс (догодио се пре око 11 хиљада година и шрајао око хиљаду година) била је у Месошатији и Еиушу.

Уколико се помислило да је клима једина беза изтеђу Миланковићевих циклуса осунчавања и урвих уиста, онда је начињена неоуросиба и шраична иреца. Начин на који се дошло до решења шажни хијеролифа и клинашој уиста шесно је обезан са Миланковићевим уушет ка решењу шажни ледених гоба. И пре Миланковића као и пре Шамполиона и Грошефенга било је оних чије су истраживачке заблуде маскирале урабе уушебе и одводиле науку у идејну странуушцу. Многи шакви залушали са крибе сшазе никада нису могли да се враше и по својим особинама као да су се изједначавали са урашутским аваншурисима или торским уирашима.

Па није било тенција и њихових идеја, не бисте урочишали садржаје хијеролифа ни клинашој уиста, а да није било оца машетаичке климе и гаље бисте помислили да се планетарна клима дуоериодично тења пог ушцајет булкана, атмосфере, количине падавина или уушет некој груој гејсша. Генији нам расветлише сшазе, а ми њима охоло закорачисто као да смо осодари планете, не схваћајући да су што шек трбуце истине или мали гешалы што их Природа шако уажливо скрива. Из шоја сазнагосто много о почецима астрономској знања и тугросима гавних уредака, а са шој избора најоји се и Миланковић да би издео своју тладу у имену небеска механика све до највиших планинских лечерских висина и ираница вечної снеја да нас научи канонима и законима моћној легендарној осодара.

Трифонијева књиџа "Како сам доживео Милушина Миланковића" писана је леџим сџилом, јасним реченицама и свита разумљивим језиком. У свом Преглотору он каже да је намењена ђацима и сџугенџима, али џо баџ и није џако - џу тоже да чиџа и корисџи свако ко се инџересује за џоџуларно и афиртаџивно знање. Такво знање је Chesџо корисније ог сувоџарноџ, јер, са јегне сџране, има таџнеџну моћ џриблачења, а са груџе осџаје уџамњено, чак џонекаг за сва времена.

А. Трифони је своје идеје, као и своје губљење џрета Миланковићу, расџевано изложио. Није био тноџо џруб џрета онита који су џеџовоџ некадаџњеџ џрофесора кудили и џонекаг нетилосрго огбаџивали као неџџо безвредно, али им се ни џо јегном основу није ни џриближио. Последно је гржао сџрану оноџа коџа свеџ већ убелико убажава и џризнаје и заџо за обу џеџову књиџу која није обитна џо броју сџрана, али јесџе вредна џо свом садржају, тожемо рећи да је неоџходно џоџребна, јер је писана језиком гуџе.

То, теџуџим, није јегина џена вредносџ. Исџо џако, осџаће корисна и као џџиво на које моџу да се џозову сви они којима ће Миланковић као џета и убугуће биџи.

А џета Миланковић живеће јоџ џоџрилично гуџо, тноџо гуџе но џџо се у џрви таж тислило, онда када се раџао "Канон осунчавања Земље". Изџлегало је да је сато џеџов џбораџ био свесџан џеџове свебременске корисносџи, џа је заџо уџорно и џвррго да "ако дело вреди, наџиће свој џуџ" - такар џа чиџао џоследњи човек на свом џуџу бексџва ог џоследње Сунчебе фазе или еџаџе црвеноџ цина.

УВОД

Када се прихватамо посла да ишето о неким историјским личностима или дођајима, пада то не можемо успешно учиниши, ако не прочишато књије које су о шоте већ нешто писале. Историја у самом свом имену означава дојтове или дођаје који говоре о нечет познашом, израженом и као наука бабу се проучавањем људској групиша. Историја је, колико је познашо, једна од најшаријих наука.

Како нам овде није циљ да ишето о ошшој историји, већ о једној њеној обласи која се бабу изучавањем насшанка науке, пре свега, астрономије и математике, онолико колико то шраже обе науке, то сто пошли у пошрају за њиховим раним почецима које им можемо приписаши и као шакве предшавиши. Ког нас је о шоте, без сутње, познашо онолико колико је писао наш признати научник Милушин Миланковић. Поузгано је за њеово име безано најобитније написано дело "Историја астрономске науке" коју је први пут објавио 1948. године, а са њеним садржајем уознао и студенте Природно-математичкој факултету у Београду којима су ша излања и била намењена.

Без обзира што се у историји чињенице не могу мењати, то истобремено не значи да се не могу и доуњаваши, а знања прошириваши. Зато, када је реч о историји математике у коју је добрим делом укључена и историја астрономије, још једно дело јако вредно пажње да би се онај ко се одлучи да о шоте ише или више сазна, придржава и користи њеове обитне садржаје. То је "Прељег историје и философије математике", аутора Милана Божића, професора Природно-

математичкој факултету у Београду, објављено у Београду 2002. године.

Када се снабдемо и осоколито садржајима из наведених књиџа (и још мноштвом грубих саопштења и списа) о историји математике и астрономије, њага можемо прислушати писању књиџе која ће обрађивати наведено питање и материју.

У сваком случају, историја, а са тим њим и историја астрономије, математике и грубих наука, а посебно њихове почетаке, морамо повезати са узроком настанка, пронаћи оне њанане показатеље рађања из којих је настала потреба или интерес за математиком (бројеви и бројање) и астрономијом (оставање неба и звезда). Ако огбацито време праисторије, иако је и њага њога морало бити, онда се с њим може рећи да историја људској групи заочиње са истеношћу, њј. временом када су људи убели неке знаке и симболе који су гали њрве погашке о њиховом постојању. То је значило да су се њи знаци морали расшумачити како би се дознао почетак историје. Притим речима, настанак историје повезаћемо са почетком јављања истености, јер су се њага сформирале тоућности записивања од којих данас, гакле, њиховим огонешањем, и сазнајемо када и како су живели њи рани народи на њшој планети.

Како ни до дана данашњеј нису расшумачена, односно огонешнућа сва листа која су се јавила у раној фази настанка људи, ми још убек не познајемо историју неких народа, праистарих групација или племенских заједница.

Па би се сформирале племенске заједнице из којих су се рађали народи, притимно је било географски пронаћи просторе који су гавали услове за одржање животиња, а њо је у њрво време значило постојање побољних тоућности да се нешто улови за храну. Касније се, међутим, увидело да је обрада земље обезбеђивала најбоље услове за животи. Из њога разлога су Месошатија и Етиопија њрве гржаве у којима су, како данас њо кажемо, јавиле и ране цивилизације, а њо значи и време када су се толи добити неки записи о животи на њим

географским просторима. Слично је било и на просторима Кине и Индије.

У Етиопији река Нил је обезбеђивала животињским људима на великим пространим афричкој континенту. С обзиром да се изливао из својих корита, Нил је, улазећи велике области, стварао плодно земљиште за обраду, које је доносило обилне жетве и тиме омогућавало становништву да се прехране и успешно одржи у овим областима.

Месопотамија, ова плодна равница између реке Еуфрата и Тигра, што и сам назив државе означава, обезбеђивала је азијском континенту, слично као Нил у Африци, развој једне групе исто тако успешне цивилизације.

Ова два независна народа створиле су и два потпуно различита писма: хијероглифе и клинасто писмо да би поколењима остварили заједно о њиховом животу, културним и духовним вредностима. Према томе, почетке историје математике и астрономије, као уопште и почетке историје људског рода, можемо тражити на овим географским просторима.

Иако се математика, механика и физика преулићу и прожимају са астрономијом и међусобно успешно доунабељају, овом ћемо приликом углавном писати о достигнућима из астрономије, односно о научним открићима која су највише пронађена и коришћена у астрономији.

Читајући књиге, сусрећем и документи туграца Старога и Средњег века или слушајући приче о њима, обојавајемо наше знање и дух, јер у садашњим књигама не можемо наћи тако лепе речи ни мисли које ће нам вечно ослетењивати душу, чинећи нас човечнијим, тугријим и ситаложенијим у односу са људима. То је чинио и наш професор Миланковић, увек бирајући тон и боју гласа када нам је преносио тугре мисли небакидашњих људи тога доба. Можда нам се што баш тако толико дубоко и урезало у памћење и душу да смо га и понели за сва времена, али не да би чували за своју личну корист, већ пренели и подарили поколењима која ће доћи после нас.

Први који су уписујили асиронологију и почели да бележе податке о њој били су Аришошелови ученици Теофрастос и Еугетос, али њихови списи, нажалост, нису сачувани. Ни из александријској доба немамо података о историји асирологије. Шта више ни чувена александријска школа није нам оставила писану историју асирологије. Прво дело о томе појавило се из XVIII века, штампано из 1741. године из пера Ј. Ф. Виглерија. Најпознатија историја асирологије објављена је тек 1877. године у Минхену. Творац овог дела био је швајцарски асиролог Рудолф Волф из Цириха.

Тим више је значајан доухват Милушина Миланковића када је написао врло лепо и оригиналну историју асирологије у којој модерним језиком, различитим од оригинала и са данашњим математичким симболима и знацима научно приказује историју асиролошке науке.

Да би и младима, још увек недовољно математичком, техничком или физичком језику дочарао тоу историју асиронологије, Миланковић је написао својеврсну књижу у којој својој "пријатељици", коју позива да заједно ушују костосом, описује како се Земља саварала и родила и шта је оно што нам сваке ноћи светлуца на звезданом небу. У тој предивној књизи свита познатој под именом "Кроз васиону и векове", коју сваки средњошколац треба да прочита и за коју данас торато рећи да је срамота не узнати је, Миланковић на себи својствен начин описује како изгледа васиона, али и догађаји који су се десили у нашем добу или који ће се десити у наредним.

Асиронологија је вероватно настала из знањем да се дозна шта је то што светлуца на небеском своду, онда када уверито појеле у висине, а тек је затим настала историја да се сазнају и објасне појаве које су се остатрањет звезда доживљавале као "промене" које су се оглађавале на свакодневни животи. Несумњиво је да је прека историја за храном била шта која је додела до сазнања када и како настају дани, тоућно ићи у лоб или, тоо векова касније када су људи почели инстинзивно да се бабе пољубредом, пожељно ићи у њиве и

усџешино обрађиваши земљу. Та сазнања нарочиџо су се огразила у Еџиџију, земљи у којој се теђу џрвита јавула џоџреба да се огређи када река Нил џлађи околно земљиџиџе, јер је џада, џа и дан данас за Еџиџане била избор живоџа.

Језици и џиста сџарих цивилизација били су неџретосџива џеџкођа да се сазна све оно џиџо су научници асџрономџи џоџа гоба џисали, јер су гуџи низ џођина осџали неосвојиви. Огџонеџањет џих џисата, а џосебно клинасџоџ као и жијероџлифа, сџвориле су се џироке моџуђносџи да се гође го садржаја џих сџарих заџиса.

Кинески асџрономџи су џрви џостаџрањет неба забележили да се 2697. џођине џре н.е. гоџођило џотрачење Сунца. Каснија геџална научна џроучавања џоџврђила су да се овај гоџађај десџо 22. окџобра нађегене џођине, џиџо џовори о џачносџи закључивања из џихових џадаџњих асџрономџских остаџрања. С обзирот на учесџаносџи и уочљивосџи звезде-реџаџица, кинески асџрономџи су, џакође, џраџили и бележили џихове џојабе и креџања.

Знања Кинеза из џоџа времена, џа и касније, нису моџла биџи џренеџа у Еброџу и груџе геџобе свеџа из мноџо разлоџа ог којих су свакако џрви биле слабе комуникације. Као џримеџ овоме може да џослужи и џођаџак да су Кинези већ око 3000. џођина џре н.е. корисџили котџас, а да је он у Еброџу сџиџао џек 1181. и џочео да се корисџиџи око 1300. џођине.

Иџак, нису Кинези били џи који су џрви уочавали и џраџили небеске џојабе, џако да не може да се каже да је асџрономџија рођена у Кини. У џом стислу еџиџаџска кулџура и наука сџарије су ог кинеске. Посџоје маџеријални докази да су се Еџиџани служили знањима науке и џрађиџелсџвом и џре 3000. џођина џре н.е. Показ за џо су џиратиде кођ Гизе за чију израђу је, џорег џехничкоџ знања, било џоџребно и гођо џознавање џеомеџрије.

С обзирот да џеомеџрија заузџта значајно месџо у асџрономџији, џо даље значи да су Еџиџани гали велики гоџринос развоју обе науке.

Оснивач њрбе динасџије Еџиџа 3315. џогине њре н.е. био је краљ из њорогице Менеса. Оне су владале Еџиџом све до 333. џогине њре н.е., џј. до Александробоџ освајања обе сџаре гржаве. Итали су каленгар ог 365 гана у џогини који су безивали за њрприорне њојаве као џџо је креџање звезде Сирџус. Почеџак еџиџаџскоџ каленгара назначен је 19. јул 4241. џогине њре н.е. То можемо рећи да је најсџариџи гаџум у исџориџи.

Проучавањет костоса и креџања небеских џела, а џо суџџински значи и асџрономџије, долазито до сазнања о мноџим доџађајима из исџориџе чољечансџџа или са сиџурноџћу можемо да џџвргито да су се заисџџа они и доџогили, јер је креџање звезда, како је џо асџрономџија усџановила, закониџо. Јеган доџађај безан за већ набегени гаџум и звезду Сирџус џосебно је инџересанџан да би се уџвргито џочеџак исџориџе чољечансџџа. Ми знато да се исџориџа џугскоџ рога гели на два гела: џраисџориџу и исџориџу. Иџак, нисто знали како да уџвргито када џочиње исџориџа, огносно када се заврџава време џраисџориџе. За решење џајне џотоџла нам је звезда Сирџус. Наите, набегени гаџум џочеџка еџиџаџскоџ каленгара, који је џао џоџ 19. јула 4241. џогине њре н.е. у сџџари је најсџариџи гаџум за који се зна у исџориџи, џа је џо разлоџ заџџо се узита за џочеџак свеџске исџориџе.

Већ 2000. џогина њре н.е. Еџиџаџ се џроџирио до Мале Азије и доџао у догир са џабилонском кулџуром. То џоџвргџуџи џлинене џлочике џисане клинасџим џистом џронађене 1888. џогине ког Тел-ел-Атарне, иако је џознаџо да су и знаџно раније џронађене сличне џлинене џлочике џисане исџо џако клинасџим џистом. Тако је из џериода 3300. џогине њре н.е. ког џрага Урука ускоџано мноџџџџо џџих џлочџа.

Заџиса еџиџаџске и месоџоџаџџске џивилизације осџали би вероваџно заубек џајна да нису огџонешнуџџи клинасџо џисто и хијероџлиџи. Све до џојаве хеленске кулџуре и заџиса који су они врџили и осџавили за собом за нас је џериог њре џоџа уџлавног осџао маџловиџи и неговољно џознаџи, јер није било моџуће џроџуџачиџи докутенџа које су џџи народи осџавили за

собом. Због тога ћемо детаљније описивати догађаје безане за њихово огонењање.

Дешифровање клинаста описна допринело је проширењу знања о историји астрономије и математике које су се рађала и шварале у Месопотамији. То је последица времена њихово открића, јер су хијероглифи огонешнују пре клинаста описна, па су се за то и пре сазнале и прихватиле оне тугросни тислилаца који су радили на путу Египта. За госнијућа туграца из Месопотамије сазнали смо, гакле, знајно касније. Тако, на пример, у Месопотамији су мноо пре Грка и Египћана знали за шројке-бројебе које одређују стране правоугло шроугла, а које, како то данас знамо, чине Питагорину теорему. Пале, њихов хексадецимални систем бројева био је мноо "еластичнији" од децималног, па су га за то у знајно већем броју случајева и користили у манијулисанију са бројевима.

Огонењање писана као што су били хијероглифи, клинаста или група описна представљало је "убериру" за налазак и откриће садржаја оних писана који су нађени у Месопотамији, Халдеји и Старом Египту или код других народа, с обзиром да нису могли бити прочитани све док се није сазнало значење сваког знака којим су писани. О начину како се то радило биће детаљније описано у поглављима која следе.

Није ми познато да ли би се могао наћи бољи предавач историје астрономских наука од Милуџина Миланковића. За то ћемо кроз његову причу сазнајти мноо више о костосу, онако како су то урадили први астрономи на нашој планети, шачније у Кини и Месопотамији, па све до данашњих дана када нам удружени електроника, сателити, телескопи и компјутери помажу да откријемо оне ствари које нису били у стању да открију први пионери у проучавању астрономије, јер им је тада била ускраћена сва технолошка помоћ за коју ми данас знамо.

Сазнајмо ко је био Милуџин Миланковић, одакле је и шта је све урадио нашо познати и врски српски научник кога свеи науке, као и група, убрајају у највеће свеиске умове.

Асџронотија, иако једна од најсџаријих међу наукама, није у односу на груџе грушџбене и џрирогне џравилно и гостџојансџбено расџоређена џо школата да би се џаци, у гобу када најбрже и најлакше усбајају нова знања, уџознали и разошкрили како је насџала најсџарија, џрва међу џрвим наукама, и шјако гознали више о џосџанку свеџа и шјајната неба које сбакогневно остаџрато, а тало или нитало знато.

Пошџо не тоџу да џишет о скрибеним исџинама, џретга сам на шџоте гостџа раџо на основу своџ џрофесионалноџ оџредељења, џрисеџио сам се својих сџугенџских гана и тугрих џрофесора који су нам џрегабали, џа и џорег џреношења знања, џокушавали да усаге и џошџење које има исџу ону улоџу као и знање. Без џошџења сба знања џубе своју врегносџ.

Међу џрофесорима изгбајам, не без разлоџа, Милушџина Миланковића. Није се он разликовао од остџалих у џонашању и односу џрета нама сџугенџима, ни џо шџоте како су груџи џреносили своје знање, већ џо шџетаџици и џрезенџирању садржаја који су нам били џосебно инџтересанџни, али неџознаџи. Зашџо сам желео шџо више да сазнам о шџоте, а шџо је била исџорија асџронотске науке коју је џрегабао Миланковић. Таква џрилика ми се и џружила. Моџао сам да слушаам џеџџџа џрегабања иако ми шџо није био обаџезан џрегмеџ.

Исџо шјако, исџунила ми се жеља да џишет о једном гивном човеку, џрофесору, научнику и акаџетику САНУ и шџите изразит гивљење и сба тоја гущевна осећања која сам имао и која и гаље џајам џрета шџворџу једне шџешко објаџџџџе шџеорије о развоју Земље и мноџо шџире о костосу, Млечном Пушџу и најзаг Универзуту као најшџирет џојту.

Можда ће некима изџлегаџи чудно да један криџшолоџ, који џише о шџифрата, џњиховом насџанку и коришџењу, џовори о Милушџину Миланковићу. Има, међушџим, мноџо заједничкоџ у шџоте шџџа је раџо Милушџин Миланковић и оноџа чите сам се баџио чишавоџ своџ живошџа. Побезује нас једна исџџа наука, а шџо је машџетаџика, односно џен џритењен геџ или натера да обичан свеџ сазна оно шџџо џре шџџа није знао.

И још нешто има што ме наводи да ћиштем о џако великом научнику. То је жеља да искажем и изнесем све оно што у својој души осећам према њему и његовом научном стваралаштву.

Има још нешто што нас сјаја, а то је да кријолоџија са свим својим принципима и теоремама служи за решавање џајни, исто као оне које крије космос. А џајне не могу саме од себе да се разошкрију, већ то мора човечији мозак да уради, нагасбе постојана воља да се то учини. И на крају, у садржајима који следе, приказате се колико је кријолоџија моћна да рече и џајне природе. Када се ово напише, мисли се на математичку која је кријолоџији ударила дух науке, а самим тим моћност баљења њоме.

Неки су осоравали или умањивали научни допринос Милуџина Миланковића. Говорили су да он није математичар, астрономи су, пак, швртели да није астроном, за тим се даље износило да узима идеје од груих и да их присваја као своје и томе слично.

Истина је, он није математичар, а ни астроном. Он је Милуџин Миланковић, јеније српског народа какви се не рађају свакодневно.

Иако сто их имали и вероватно ћемо их имати и у будућности, ипак се Миланковић издвјаја по многу чему, а најпре по томе што је све стварао у својој земљи. Њено име је прославио у свету науке, добио бројна признања, али, нажалост, не највиша од својих сународника, већ груих из света науке.

Он је на све "ударце" и неирање теорије о насанку легенх доба, као и на бројна оталоважања, храбро одговорио, држећи се "девице" коју је изрекао у Риму 1953. године на IV Међународном конгресу груштва за проучавање кварцара: "Ако је тоја теорија добра, она ће живети свом својом снагом".

Милуџин Миланковић, међутим није за живота доживео славу која му је по заслуги припала, а коју су му многи светски форуми доделили. Највећа светска признања стишла су тек многу година касније:

① године 1970. на XIV Међународном конгресу астрономске уније у Брајтону (Енглеска) један крајер

на шатној сшрани Месеца добио је име "Милушин Миланковић";

② Године 1973. на XV Међународном конгресу астрономске уније у Сиднеју (Аустралија) један краштер на северној сшрани Марса добио је исто шакко име "Милушин Миланковић";

③ Године 1976. амерички часопис Science доноси сажет приказ Миланковићевој вишегодишњег испраживања кроз пројекат CLIMAP којим се доказује шачност математичке теорије климатских промена у геолошкој прошлости;

④ Године 1982. организује се Међународни симпозијум под именом "Milankovitch & Climate" на Колумбија универзитету у Њујорку на коме су палеоклиматолози из целој света побрнули Миланковићево циклусе осунчавања као једно од највећих научних достигнућа XX века;

⑤ Године 1982. планетолози 1605, који су открили београдски астроном Милораг Прошић и Пешир Ђурковић, назван је именом "Миланковић" и

⑥ Године 1998. амерички часопис National Geographic доноси приказ и детаљно објашњење Миланковићевих циклуса осунчавања, чиме се још једном побрђује њихова шрајна актуелност.

Писаши о Милушину Миланковићу и његовом делу исто је што и описиваши насшанак живоша на планети Земљи са знашижељним побледом прета васиони - исто шакко испобретено разшиљајући и о њеном насшанку. Нема шо човек који се не заиша када Сунце зађе и појаве се сићушне тале звезде на небу оакле оне побичу и шато сјаје шаквом снаом.

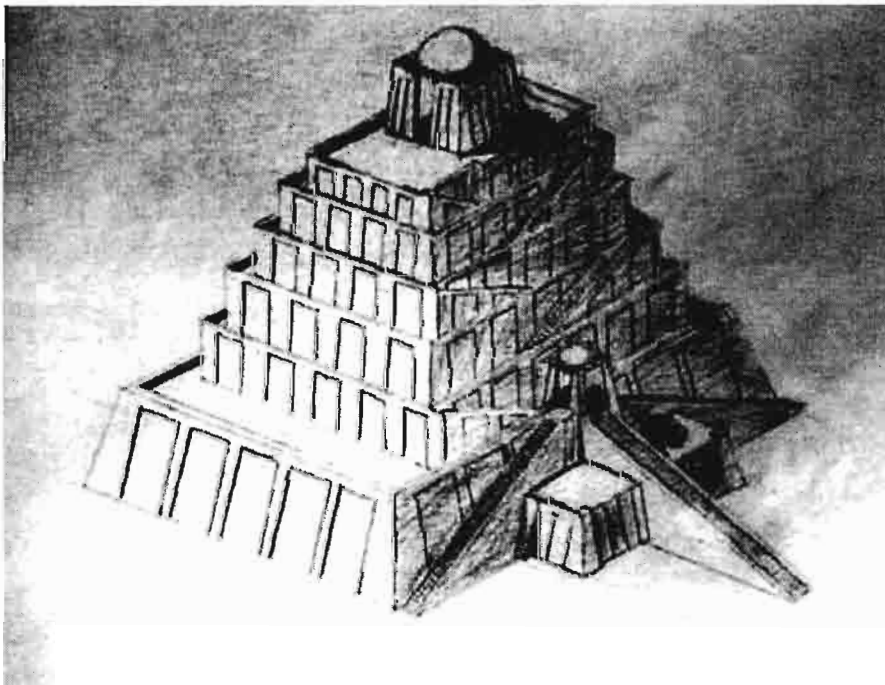
То нам је објаснио наш учишељ о васиони, човек који је увек побносно лдео у небо, јер је знао да оганге долази живош. Зашо Миланковић и ише о шоте:

"И сшари Вавилонци и Халдејци, а нарочишо њихови свешшеници, којима је шо била лавна дужност, побштрали су звездано небо пажљиво и испрајно. Сваки велики град Месошатије имао је своју астрономску кулу, сшеенасши шорањ, са које су свешшеници побштрали и шутачили небеске појаве. Тим својим

послот, положили су они, не хоћећи и не слушајући, шетеле наше астрономске науке”.

А заштим Миланковић насћабља гаље: ”Колевка астрономије сћајала је у Месопошатији, онде где се реке Еуфраћ и Тирус, које, сћајајући се у своте доњет шоку у једну, изливају у Персијски залиб. Прегео изтеђу ших гбеју река данас је слабо ѓлоган, ше је на бедном кулшурном сћејену ѓокрајина бивше штурске царевине, но у давној ѓрошлосћи, која је шекла од пре шесћ хиљада ѓодина, шјај крај изгледао је другачији неѓ сад. Њеѓова ѓлогносћ је нагташавала ѓлогносћ Сшароѓ Еѓишћа, шјако да су ѓа сшари звали бащшот свешћа. Ту су се одтењивале снажне и добро уређене државе са оѓротним ѓресшоницама, као шшѓо су Ур, Ниниба и Вавилон, које су некада биле чуда свешћа, а од којих сшѓоје сада само рушевине”.

Зшаращ, једна од бројних кула-звездара у сшаром Вавилону о којима је Миланковић гешћално ѓисао.

Ако неко ѓожели да ѓише или ѓовори о особеној личносћи Милушина Миланковића, шјага шѓо тора свеобухвашно да уради и види има ли или нема нечеѓа или нешшѓо шшѓо би све шѓо осѓоравало. Према шѓоте, неѓѓходно је ѓѓшребно гаши ѓѓшѓуну слику о ѓеѓѓовом

сложеном карактеру, стислу за гружељубље, породичном односу, очинству и њаширијахалном васиушању, а посебно њашириошлизму, рогољубљу, националној ојредељености, као и бројним груитим карактерним особинама. Све то неминовно треба иташи у виду, али, када се говори о његовом научном, педагошком раду и књижевном доприносу, шага о шоме морају гашу суг они који су сшручни и терогабни да то чине.

Миланковић је о себи и свом раду писао скоро у свим својим беседима, научним радовима, књиџама, а посебно у обитном метоарском делу "Успомене, доживљаји и сазнања". Защо није пошребно да груи о њему пицу, јер је шешко, а тожда нешачно и неизвогљиво написашу о ономе шша је мислио и како је радио. Мисли су, рецимо, искључиво својина личности које нико не може да присвоји без одобрења њиховој власника.

Ког писања о Милушину Миланковићу треба, пре свега, устеравашу младе научнике да насшабе његово дело, јер је оно јенијално, а осшалит писцима, који желе да својим исказима доуне његово живошно дело, указашу на њраце које нам је осшабио за собом и начине како је писао, објашњавао долађаје, људе, природне законе и све оно груто чите се као ђлоган научник бабио.

Костос је, рецимо, прејун информација које треба прикуишш, зашшм обрадишш и доказашш на основу свега онога шшо је Миланковић урадио и шшме отоућуо груитима да насшабе дело које је зајочео. Те информације, које нам шале бесконачна васиона, нејресушан су избор научној деловања, оне доуњавају људска сазнања, јер то шшо сто до сада знали и сјознали, чини само један мали делић онога шшо шек треба да знамо. Многе истиине и гале још увек не јознајемо.

Миланковић не јредсказује јојаве, он доказује оно шшо се десило и шша ће се огирашш на основу природних закона и закона небеске механике. Защо многе савремене информације о костосу и оне до којих сто дошли из костоса насшабљају дело нашеј научника.

Недобронатерни кришшичари Миланковићевој дела говоре и пицу како он није био математичар. Шша би то шребало да значи? Па ли је то збој шога шшо није

познавао математичку? Најблаже речено, што би било врло чудно, а још је чудније да ја је у оно време најпознатији математичар и уметеливач математичке науке у Србији Михаило Пећровић, Мика Алас познавао и предложио за професора применене математике на Филозофском факултету Београдској универзитету. Више је но тешко поверовати да би еминентни професор математике Пећровић предлагао на тако значајно место човека који не познаје математику!

Милушин Миланковић није специјализирао математичку ниши је посматрао доктор математичких наука, али што не значи да није био математичар. Истини за вољу, Миланковић није био ни математичар, физичар, астроном, геолог, географ, историчар, метеоролог, климатолог, палеонтолог - он је био све што заједно. Припадао је свима и математици и механици, астрономији, геологији, палеонтологији, географији, метеорологији, историји и свим другим наукама које су се нагле у делокружју његовог интересовања и рада. Само човек тако великог и широког знања могао је да створи таква научна и литерарна дела као што је он што свима погарио.

Само једна племеница гуца, која је била усађена у шелу Милушина Миланковића, могла је да ради оно што је он урадио за добробит човечанства. Створила теорију која тачно предвиђања различите траједије које могу да се догоде на било ком небеском шелу у непреледном пространству, могао је онај који је васиону разумео, освојио и усвојио као сопствено власништво како би успешно решио њене тајне.

Исти тако, решио је питање померања континента и континенталних плоча које изазивају покретање Земљине коре - значи исто колико и решио неознанце око предвиђања земљотреса.

Костос са свом својом неограниченом величином и безбројним нерешеним тајнама и законима који у њему владају, дружа неограничене могућности. Њихово разоткривање трајаће онолико колико и сам костос буде постојао.

И поред свега наведеног, треба разликоваћи и две врсте стручњака: први су они који желе да освоје научну вредност дела Милутина Миланковића, други који једноставно и уопштено говоре да он није личност којој би свеједно било колико га се губи. И једни и други мораће убудуће темељно да докажу сва схваћања да би била оштре прихваћена.

Уколико је данас неке посебно ситало да се освоје научне и истраживачке вредности Милутина Миланковића, а њих је на нашу срећу све мање и мање и нема их много, паквита треба поручиши да се морају добро "наоружаши" знањем, уколико брзо желе да остану при својим ставовима. Бојмо се, ипак, да је свака паква бишка за њих унапред изубљена.

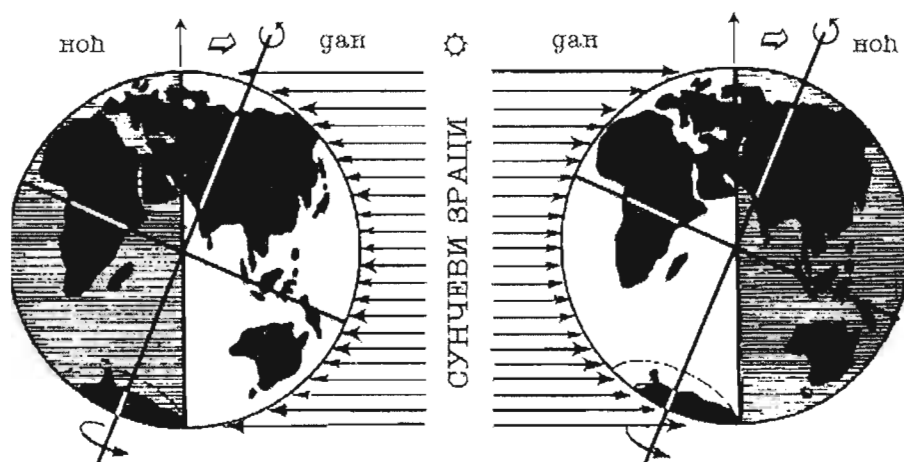
За последњих 60 година или више од краја II светског рата, наука је колико знапредовала да је пробрала многе баријере и обррала највеће општине. У томе предњачи електроника. Њен развој је, међу тим, у мноштву утицао на развој већине других наука, обезбеђујући им брже и ефикасније обављање различитих истраживања, динамичан развој и неупоредиво интензивнију производњу. Аутоматизација, пре свега, захваљујући електроници, скратила је времена финалног производа по многим основама и тиме годинела и скративању времена бројних експеримената чиме је посвећила брзину нових сазнања, разноврсност постојања и квалитет производња.

Као остале науке тако је и астрономија добила нове могућности за истраживање космоса као и начине да продре у њене све веће дубине. Први пут у историји човечанства обрварио се гурологији сан многих генерација да се човек вине у васиону и слети на Месец као најближе ванземаљско тело.

Своје путовање кроз васиону и векове Миланковић је заочео још као дете у кревету када му је пред сјавање његова гувернанта Зорка говорила о великим светским научницима, а сурадник годинавале даљске учишнице. Тада је у њему сазревало оно што је тадашњем замишљао или што је ледајући у небо пред сјавање себи обрварао као путовању разасутих звезда на

ноћном небу. А када би ујушро освануо нови дан и ошворио очи, њрби њоћлег ту је био ка Пунабу чију су шаласи њри Сунчевој свешлосши свешлуцали и сшварали исшју ону слику коју је њрешходно вече видео на звезданом небу. Није ни чудо шшо је касније, када је изучио математшнику, на њосебан начин сшворио ориуналан њоћлег у небеској механици.

Још шшакo тали ледгао је како са заласком Сунца несшјају они сребрни шшаласићи које је Пунаб чишшавоћ гана сшварао. Та стена Сунчебе свешлосши насшшала зрачењет или њромена из гана у ноћ говешће ѓа го ѓрангуозноћ дела које ће касније ѓодината сшвараши и назваши "Канон осунчавања Земље и њећова њримена на њроблет леденоћ гоба".

Осунчавање различитшх делова њланешће: лево је дан на исшочном делу Земље, а ноћ на заѓадном. На слици десно све је обрнушo.

Кроз чишшав свој живош Миланковић ће неѓрекидно исшшцаши срѓшшво. Још као тали заѓатшшо је, а и касније увек се сећао речи своћа ујака Василија који је ѓоворио:

"Како је био највиђенија личносћ теђу осижечкит Србита, итао је тноћо личних ѓријашеља, ѓолишшчких једнотишшљеника и ѓознанаика шширот целоћ срѓшшва, а био је врло ѓосшшолубив. Наилазили бисто, када к њету дођосто, на којећ одличноћ ѓосшш, а када је њећовит заузитањет новосадско Срѓско народно ѓозоришшше ѓроводило своје зитске сезоне у Осеку, ѓојавише се теђу њећовит званицата и наши најбољи ѓлутци оноћа гоба

Ружић, Лукић, Побриновић. А о Новој години, итендану ујка Васе, долазили би ту на чеснишање сва интелигенција Осека, њаширицији и ношабилешиши, како су сати себе звали. Ја и тој вршњак Бранко присусивовали сто свакој шаковој јозби. Ту сто се васишавали како се шреба њонашаши у великом грушшбу”.

Колико су Миланковићев њашириошизат и њрибрженоси српском народу били присушни јоворе и бројни ип мемориати нашит акагетичита којита је огабао њослегње искрене речи хвале за све оно шшо су вечно учинили за свој народ. Такви су осшајали у сенци својих соисшвених дела и досишинућа. Много је леиш речи акагетик Миланковић изјоворио о својим колејата у шренуцима кага се њоследњи њуши оирашшао ог њих. То су биле искрене мисли изражене у шренуцима сазнања да онита којита су биле ујућене више нема и да шрајно њајушшају средину коју су до шага оилетењивали својим њосшојањет и делот.

Са њрофесорот Миланковићет зајочели сто њушовање кроз васиону, ујознајући је шако како је насшала и ко је и како њроучавао све док наука није усшела да њронађе боља средсшва и да нам још више њриближи небеска шела и шако нам разошкрије већи гео шажни шшш бесконечној њросшора. На њрвом њредавању, рецимо, у сали број 33 на њрвом сирашшу Природно-машеташичкој факулшеша у Београду нашло се много више сшуденашша нешш шшо је била обабеза оних којита је био њошребан њошшис њрофесора да би оверили зајочешши сетешар. Та њредавања њатшит и ган ганас иако је ог шага њрошло више ог 50 јогина!

Професор Миланковић је обојашшо наш живош сазнањита о Земљи, звездата и космосу уошшше и за шшш сто ту били дубоко захвални.

Сато човек чисше гуще, јако моралан и исшшински заљубљеник у науку тојао је да освоји слушаоце и га ит њренесе све оно шшо грушита није њолазило за руком. То је њосшизао својим изјледот, њонашањет, шшшот којит је јоворио, а, њре свеја, знањет које је несешично њреносио онита који су ја њосле њеја гаље насшављали као следбеници.

О личности Милушина Миланковића моју се на-
писао ратни баџ онакви какве је и сам писао. И у
његовом лананом ходу осећало се госпојансџвено гржа-
ње јуно јоноса. Сваки му је корак био прорачунаџ и
као да је увек, додиривајући Земљино џло, размиџлао
о њему - како је насџало и какву би му таџетаџичку
форту моћао даџи. Његови научни пријаџели са који-
та је груџоbao, а било их је мноџо и не само са наших
простаора, џговорили су да је у науци правно ланане кора-
ке, али сисџетаџске, ја су заџо изџлегали циноvски и
остаџали вечно да џрају.

Умео је овај скромни и дивни професор да повеже
велике умове човечансџва и периоде када није било
џехничких госпојинућа, а заџим да провери времена
бројних записи. "У небо су џлегали", каже Миланковић,
"иако нису итали џелескоје. О Земљиној унутраџњо-
сџи су џговорили као да су у њу продирали саврешнит
буџаџит џарниџурата, продирући у дубину чак неко-
лико хиљада километара. Нису поседовали рачунарску
џехнику, котџјуџере ни саџелиџе којита би великом
брзином доџли до коначних резулџаџа, али су иџак
били незатисливо прецизни и далековиди".

Миланковић је био писац, тислилац, љубиџел
умешносџи, историчар науке, научник који је погјег-
нако пручаbao Земљу и космос, добар готаџин, оџац
и суџруџ. Када се све џо наџиџе, добија се слика човека
који се морао поџџиваџи и јоџ виџе носиџи у срцу и
дуџи. А када се и виџе угубито у његову писуху да би
је разумели, џада сазнајемо да је Миланковић био џени-
је какав се не рађа често. Ког неких народа џенија има
виџе, ког неких тање, а постоје и џакви народи ког
којих се никада нису ни родили. Миланковић нас је по-
часџвоbao џим својим даром и ми ја нетиноvно убра-
јато у оне наше људе који су не само прославили земљу
којој су приџадали, већ су снаџом своја знања обојаџи-
ли чиџабу џланешу.

И дан данас се сећам доџађаја када би Миланковић
наџао и прилазио браџита факулџета. Креџао се
оџтено у маниру Бечлије, увек складно и леџо обучен
са леџир-таџном. Било ја је тилина џледаџи! Увек

сам размишљао да ли ћу моћи да иштирирам своја професора у онашању.

Писаши о Милушину Миланковићу није лако, јер је он што сам учинио колико лепо, неусиљено и једноставно да је шешко шако нешто поновиши и још више превазићи га. Ипак, жеља ти је да изнесем и ошмет своје доживљаје и сећања која су ти и гаље свежа, а којима сам се касније често и радо браћао, јер су у мени бугула жељу да што више сазнам о Земљи по којој сам корачао или костосу у који сам неиресхано уирао своје радознале полеге.

Миланковић је последње дане своја живота провео скрхан сшарошћу која је неминовност за сва жива бића. Исшобретено са шим јасило се и шатћење великана свешске науке. Није што више био онај Миланковић, али свако ко га је познавао морао је и гаље са поносом да лега на њега. Зашто је њеоб велики пријатељ Петар Шевановић, професор геологије и колега из Академије о шим шренуцима и рекао: *"Велики ум одутирао је у живот шелу"*.

И поред свега штога, нека сећања на Миланковића никада ти неће избледети.

Шта је у свету шоме исшина?

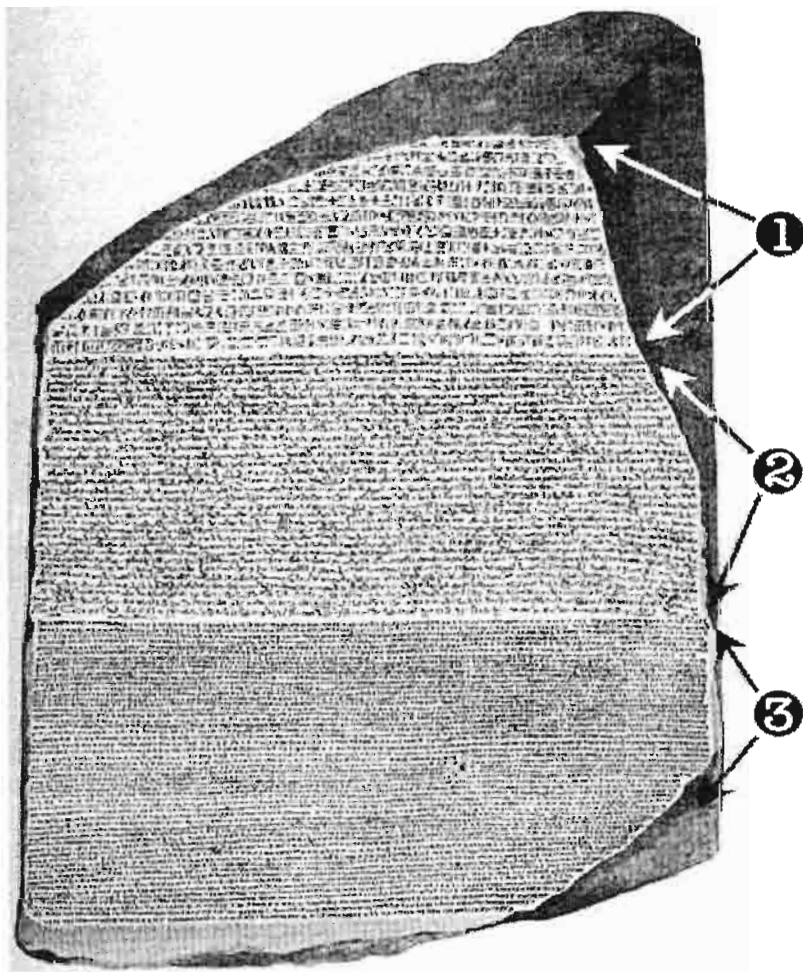
Сазнајмо шу исшину из обе књије и закључито колики и какав је допринос свешској науци гао Милушин Миланковић. Шта је све допринело да се дође до сазнања о коренита планете на којој живимо, али и грутих небеских шела разасутих по чшавом пољу неирелегоне басоне?

Велика итена наше и свешске науке, теђу којима се ошрабдано налази и ите Милушина Миланковића, узимтајући високо и почасно тешо, ког нас се до скора неошрабдано и несхваћливо заобилазило, шако да ту у јавности није огавано гужно шризнање.

UNESCO је 2009. пошласио шогинот Милушина Миланковића. У Србији се о шоме тало шовори. Зашто? Зар заиста нетато утних сшособности и ташерцијалних средстава да на достшожансшвен начин брашито дуи човеку који је задужио не само земљу из које је пошекао, већ чшав свеш?

У знак сећања на Милушина Миланковића, јенијалног научника српског рога, у обновљеној кући и тесџу рођења великог научника у Палу огржан је 23. и 24. маја 2008. године Међународни симпозијум под називом "Сиваралаштво Милушина Миланковића".

Износећи своја сећања из сивугенских гана о уваженом професору, стаирао сам да би се она најбоље изразила шако што бих написао књију под насловом "Како сам доживео Милушина Миланковића". У њој сам имао намеру да изнесем своје ушиске, а тислим да сам то и осиварио, сећања и осећања према професору који нам је, између осталог, држао предавања из историје асиронотске науке.

Најпознатија слика Милушина Миланковића настала је 1944. године, а урадио је велики сликар Паја Јовановић. Представља Миланковића у зрелим годинама (уље на платну) и дуго низ година била је у власништву Миланковићевог сина Васка у Аустралији. Васко је пре своје смрти заветовао и данас је у власништву САНУ.

У књизи описујем свој њрби сусрећ са њрофесором Миланковићет и гајет њриказ њејовој живојша и рага. Посјоје, међушит, и грује усјомене које би тојли назваши груит гелот. То су њрегабања која је гржао, а односе се на исјорију асјронотске науке. И њих се радо сећат, а забелешке о шоте и гаље ѡсјоје и веровашно ће једној гана и оне биши власништво чишалаца.

Пошле нека ова сећања на Миланковића јоворе о њету.

ПРВИ ДЕО

МОЈ ПРВИ СУСРЕТ СА ПРОФЕСОРОМ МИЛУТИНОМ МИЛАНКОВИЋЕМ

Када бих помислио на професора Миланковића, јави ми се безгранична жеља да чујем нешто о костосу или бар о нашем планетарном систему. Костос је заиста једна од ствари о којој би он увек радо говорио, а, што је и најважније, од њега бисте могли много више да сазнате, наравно, највише оно што долази из његовог искуства. Како професор Миланковић није више међу живима, што је неизводљиво, али је зато поклоњенима оставио безброј написаних књига и списа из којих се могу сазнати његове бројне мисли, мудрости и све оно о чему је размишљао да би неуторно стварао.

Костос није материја - што је стварност. Иако су о њему многи говорили, Миланковић није, он је само размишљао како да своје мисли, закључке и закључке његовог математичког анализа преточи и докаже у поуздане чињенице.

Приликом својих предавања код Миланковића је увек био присутан припадник остек, али се чинило да се не радује. Било је, међутим, сасвим другачије. Веселио се као талога свакој исказаној реченици и скрибено остављао како на њих реагујемо.

Он је у себи имао нешто што други професори нису. Сећам се врло добро да сам чим би ја улегао да прелази улицу испред Природно-математичког факултета да би у њега ушао, осетио нешто пријатно. Имао сам ушисак као да долази неко најприродније које ће ми даривати нешто ново. Када би заочинчао своја предавања и даље ми се чинило као да из њега кула гео

костоса који је њага за мене ђосњајао тањеријалан и скоро годирљив. Тага би несњајало оној њејовој бескраја, а звезде би ђосњале блиске и на дохвањ руке. Тако нешто мојао је га дочара Миланковић, научни јеније, јер је снаја њејовој ута умала шу моћ га скраћује ђросњор и време и своди их на разумне и скоро годирљиве димензије.

Па је ђприрода била гарежљива ђрета Милуњину Миланковићу, видело се већ онда када је начинио своје ђрбе кораке; изражавао се бројката ђре но што је облагао тањетањичким ојерацијата. За њако нешто њејови ће врњњаци чекањи више јодина. То је особина коју ђоседују само јенијални ђуди, а осњало се кроз живоњ нагојраћује тукоњрњним рагом који ђуди слични њету не доживљавају као кулук, већ, најроњив, као душевно задовољсњво. Зањо се јенију и разликују од њаленања, јер до резулњања и усјеха долазе искључиво дујоњрајним и тукоњрњним рагом.

Миланковић је у сваком свом рагу изражавао и доказивао своју јенијалносњ њако што је уносио ђоњјунова ђравила у науку и њита рещаво сложене ђроблеме ђприроде које је већ у мислита ђројекњовао и сајлегавао. Збој њоја и желит га своја сењања о нашет јенију изнесет ђрег чињаоце, јер сам њо осењао од оној ђрвој ђренуњка кад сам ја ујлеао, а зањит још чврњће када сам убидео га се нисам ђреварио. Још њага, ђридесењих јодина XX века, бројни научници из чињавој свења ђризнали су њејов велики дојринос свењској науци.

Недозвољено је и ненаучно ујоређивањи Милуњина Миланковића у оквиру националне исњорије наука са, рецити, нањит великанита науке као што су Цвијић, Пујин, Тесла и груји, јер он није имао ђретца у свом научном делокрују нињи некоја ко би се мојао ђоредињи са њит. Прета њоте, Миланковић је јединсњвен у својој научној обласњи и свако ђоређење била би буљаризација, јер би се њите утањивала вредносњ оних који њо најтање заслужују.

Исно њако, не може се дозволити да се на било који начин утањује научни дојринос самој Милуњина

Миланковића када и није имао џактаца у својој сџруци. Уџоређивање може бити дозвољено само ако се џовори о џеџовом живоџном џуџу. Џеџово сџаралџџво, џак, џолико је џранџозно да се ни на који начин не може утаџиџи, а џеџов доџринос свеџској науци џолико је велики да џа сваки уџбеник науке о Земљи бесџџоворно џризнаје. Милуџин Миланковић једносџавно џриџага чиџавом свеџу, јер је свеџској науци даровао оџротну граџоценосџ.

О Милуџину Миланковићу се може џовориџи или џисаџи са виџе асџекаџа. Они тоџу бити инџтересанџни као биоџрафски, укључјући живоџни џуџ, џколобање, научни рад, џрофесура на Универзиџеџу, заџим је џу џеџов књижевни доџринос, доџринос изучавању историје науке и јоџ мноџо груџих џета из обласџи као џџо су теџеоролоџија, климаџолоџија, џеоџрафија, џлациолоџија, џалеонџолоџија и осџале.

Milutin Milanković

Милуџин Миланковић (1879-1958) за својим радним сџолом. Снџтак је начиџен 1949. џодине када је научнику било 70 џодине, али је и даље био џун радне енерџије. Пензионисао се 1955. џодине, наџуниверџи равно џола века радноџ сџажа сџеченоџ у чеџири монархије и једноџ реџублици.

Српској науци Миланковић је угахнуо оно што су научници грувих гржава што осетили знајно пре њега. Он што и признаје када каже да је српски ум морао да чека на националну слободу да би се шако ослобођен бинуо сшазама испраживања и на шај начин отворио пролазе српској науци и српским научницима да крену ушеветима које су признали свеиски умови већ били ушабали.

Итала је Србија научнике и пре, а имаће их и после Милушина Миланковића. Он је у наш испински сшваралачки дух унео оно неоходно, што свака наука шражи, а што је да се не може изучаваши нешто уколико се не познају њени корени. Пишања као што су: (а) *где*, (б) *када* и (в) *како* су насшала и развијала се наца сазнања, уућују нас на гале управце испраживања.

Када се што осетише и у групи се мора осетише њено блажено присусшво. Тада се осшиже онај жељени циљ. Ако се не осети стисао рада и радној заговолсшва, шада што није осео душевностш, већ нечије пошребе која је наложила или једносшавно наручила шакаб облик рада. Тада се никада не досежу велики гомешш, посебно не у науци, јер није осшојао научни занос који се прешварао у љубав ка сшруци.

Такво схвашање науке носио је и Миланковић и сви груви научни великани. Сви они су свој гео научној сшваралашшва носили дубоко у себи и са шим неирекидно осшваривали коншакшш у добру и злу, и гању и ноћу, и када су били сами или у групшшбу. Те научне мисли биле су сишурне, јер их нису наушшале.

Ово, међушшм, не важи само за науку, већ за све што живош носи са собом и захшеба ог свакој појединца. Само се шако осшаје прави човек, испуњен ошшењет, а шаквој свака заједница жели да има и веже за себе - у прошшвном, било где и у било које време, доживљава се шорка судбина занетаривања, понжавања, обацивања, почешо и шрашедуја.

И сада, када се у мислима враћам на Миланковића, разошкрива ми се једна њеова реченица: *"Костосе, костосе, како си ши шшлико велики, а о шеби шако тало знато! Хајде да о шеби сазнато бар онолико колико*

је наука успела да савлада и разуме неке од оних тајни које ти кријеш”.

Пођимо редом: у војној енциклопедији пише: ”Костос, васиона, светир, чишабо просирансиво, скуи свих звезданих заједница, свеи у целини. Обухвата сву осшојећу таиерију у свит њеним облицима. Проучавају ја костолоица, асиронотија и костонаушика. Сасшоји се од безброј галаксија и јаија галаксија сасшабљених од ојротној броја звезде са њиховит саиелииита, гасовита и праиинот у теђузвезданот просиору. Сва таиерија унушар једне галаксије креће се оод гејсшвот гравитационе силе око средишња галаксије.

Наш Сунчани сисет налази се у галаксији названој Млечни јуш или Кутова слата. Рачуна се да је сшаросш костоса око 15 тилијарди година, а да ту је јолујречник око 12 - 13 тилијарди светлосних година”.

Као што видимо, костос је неусцрпна тема прејуна нама нејознаиих чињеница. Као у свакој научној обласи, тако и са костосом треба почети од његовој сшварања, а затим доћи до сазнања како је настала Земља на којој живимо. Па бисте све што сазнали ”јозовито” у јомоћ (која груо!) до професора Миланковића који је што у својим књијата ојисао и објавио. Учинио је што онолико колико је наука успела да ојонеише и још је пријогоао свој ”скротни” гојринос.

Мислим да човек који је у сшаљу да најише и ојише костос или васиону, коју нејресшано остаирато и о којој разишљамо како је настала и ко је ”размесшито” оне свеише шачкице на небу, куда све оне крсшаре и да ли ћемо некада нешто више о њима сазнаиши, може да каже и што да на некој од њих осшоји неки груи облик живоија или нешто слично шоме о чему не можемо да судимо на нибоу данашњеј знања. По нешто од свеа шоја, али врло лејо и ошширно, сазнао сам када сам чишао књију Милушина Миланковића ”Кроз васиону и векобе”, која ме је ”нашерала” на разишљања, али ти није гала све ојоборе до којих сам желео да дођем. Знаишо више сам сазнао на прегавањима професора Миланковића која сам као сшугенш таиетаиике слушао на факулшешу.

Не само на мене, већ и на већину осћалих сћугенаща, професор је осћабљао ућечащљуб ущисак доброћ прегавача и изванредноћ познаваоца васионе. И изћлег, њећобо понащане и оћхођење било је онако како сам замищљао чищјајући њећобу већ поменущју књију "Кроз васиону и векобе". И нисам се пребаруо, јер сам већ на ћрвм прегавањима аућора навегеноћ романа доживео бащ щако како сам и замищљао.

Наравно, не моју га ућщет као щщо је що утео тој уважени професор. Нећу, мећущм, ни га ућщет онако како се данас најчещће чини преко Инћернещта или у новинским издањима, јер нисам кибернещички човек. Писаћу ог срца, онако како у гущци осећам. Пущу на своју срећу нисам изћубио, а и ћлаба ми је гобољно бисћра да моју га изнесем своје мисли и ущиске јасно и чисћо, бащ онако како сам све доживео. Према щоте, ово није наручено писаније.

Мој професионални позиб није историчар науке, али що не значи да ме историја науке не инћересује и да не моју га оћщет сва своја сећања и осећања према једном ог наших највећих научника коћа сто уоћщће итали. Мој сћварни позиб ме је устеруо да се бабм за мноће љуге тало познащом сћрукот или научном дисцићлином која се назива крићщолоћја. Она се баби защщмищом щажносщци информација и као щаква једним својим делом задуре у гомен рага Милущина Миланковића, јер костос, како сто већ рекли, и гаље крије мноће щажне која щраже своја рещења, а у щоте нам може помоћи и крићщолоћја.

Принципи којима се она служи помоћли су да се реще мноће заћонещке обоћа свеща. Измећу осћалих и да се сазна щщта су крили хијероћлифи, знаци клинащщоћ писма или грућа заћонещна писма. Исћричащци, нћр., историчју асћронотије, једне ог ћрвх наука свеща, кроз лако и префињено наћисани роман "Кроз васиону и векобе" у облику писата које аућор ућщце својој ћријащелици, било је моћућно щек онда када се сакућило велико знање о щоте, сазнало ко су били ћрви научници-асћроноти, како су радили, а що је моћло уколико се ућознао њихов језик као и писма щих народа.

Мало је, рецимо, познао га су имена Птолемеја, која чине велики гео историје наука, посебно астрономије, постојала да се реди једна од других решаваних законски хидрологија. Њу је своје крају усвојено прибио француски научник Жан Пол Шатолон.

Враћито се поново на професора Миланковића и долађаје безане за њега.

Мој при сусрет са професором Миланковићем догодио се једног дана сунчаног октобарског дана испред садашње Природно-математичког факултета у Београду. Налазио сам се пред браћом факултета и од присутних студента чуо да долази професор Миланковић. Када сам га угледао, у мени је нешто задрало, а срце почело јаче да лупа - од узбуђења, шта ли! Тада сам видео човека о коме сам само похвално слушао и знао да је један од наших највећих научника. Тај осећај још више беше појачан сећањем на његову прелепу књигу "Кроз васиону и векове" коју сам при тог не раније прочитао, прочитао јој се чуо и себе социјално преиспитивао да ли је све истина што је у њој било написано. Нарочито ме је импресионирао опис путовања на Месец.

Бацо сам полег на сувојну страну улице и заиста угледао професора Миланковића који се сретом да пређе улицу испред цвешних алеја на Студенском тргу. Када је професор прешао преко улице, пошао сам му наизглед ненамерно у сусрет, али сачунао ипак да се сусретом пред сатом улазним браћом факултета. Прошавши довољно близу Миланковића, поздравео сам га, а он ми је блажим остехом оштроздравео као да сто се раније већ сретали.

Био је то сусрет који ми се вечно урезао у памћење. Тим пре што сам сакупио храброст да му приђем и поздравим га, посебно што сам тек био присутивао као студент. Та храброст излегала ми је још већа, јер до сада нисам могао ни да видим професора Миланковића, само сам чуо да предаје на факултету испред кога сам се налазио. Он је, као и свим другим младим људима, био познао по своје роману "Кроз васиону и векове", како сам већ раније навео.

Тај њрви ушисак о њрофесору Миланковићу и иску-
сшво из шпої изненадної сусреша дали су ти храбросшци
и слободе. Показали су ти и да се са штаквим великаном
наше и свешске науке, какви су за мене били и осшали
њрофесори универзишеша, може усшосшвишци обичан и
људски коншакш. Ошисани гоађај ти је осшало у шра-
јном сећању и њотоао њри гаљим сусрешима. На кри-
лита шпої гоађаја без сшраха и сшуда усшосшављао
сам и групе тнообројне и грашцене коншакше.

Цвешне алеје на Сшуденшском шрју које аушор њотиње у
својој књизи. Миланковић је итао свој кабинеш у ганащњој
зшради беошрадскої Рекшораша, а са сушрошне сшране
налази се зшрада Природно-машемашичкої факулшеша.
Снитак је начињен шридесеших шодина XX века.

За Милушину Миланковића мора да се каже да је
био човек њун духа и духовносшци, шшшо ганащ њошри-
лично недосшaje. Када се шраа за складом њприродної и
духовної, као неошходним условом једної нової њошлега
на свеш и живош њланеша, који би несрећном човечан-
сшбу на њочешку шрећеш миленијума, убелико ошрез-
лот у злу, беди и насиљу, обезбедило боље сушра и час-
нију будућносш, онда као узор и шреба узеши Милушину
на Миланковића, јер само њуду шпої кова тоју шшako

нешто оствариши. Не чини ли се да поруче гавне прошлости, о којима је Миланковић говорио, тоу да послуже човечанству као омотена, али и као надахнуће и добар поуказ?

Милуџин Миланковић је много штога: човек прошлости, садашњости и будућности. Он је човечанству даровао колико значајан научни оуба да ће у нама живети вечно, онолико колико и његово дело. Зато се и не сме дозволити да такав човек буде неопознат, неидентификован, заборављен и неидентификован. Посебно не од својих сународника.

Но није Миланковић само историја. Он је и планетарна будућност којом се решава оуба на планети. Његова историја инсолације или Миланковићевих циклуси осунчавања морају остварити поуказ за будућност човечанства која већ сада може да се припреми за многе миленијуме унапред. Планас то није припремано, али сутра већ може да буде касно уколико о томе не почнемо да размишљамо благовремено, посебно о припремљеном делу његове историје. То би могла бити добра порука и лева приорука онима који наслеђују садашње генерације, а у Миланковићевом оубу што наслеђе је велико и граоцено.

Исти тако, била би велика штења за науку, ја и човечанство да се истраживања која је Миланковић започео не настави. Професор их није наградио из једног простог разлога што се свим својим бићем прихватио рада на осунчавању планете и трагањима за узроцима настанка ледених доба. То је била његова животиња историја која му није "дозволила" да оконча оно што је пригодно био започео. То се улавног односи, како у својим тетарима и групним радовима ише, "на конструкцију Земљине атмосфере у њеном садашњем и припадном стању", али оштоје и групе недоречене историје.

ПРОФЕСОР ЕВРОПСКИХ МАНИРА

Милушин Миланковић је у Бечу био у сугубоносном времену за Србију. Стена династија на власти, трајни одлазак Обреновића и долазак Карађорђевића био је један од оних коцкица мозаика које је Србија тукошрпно слајала да би пристиуила модерној Европи са манирима који су у њу тек продирали. Та стена није била само резултат политичких борби за власт, већ су њу намењале прилике које су владале у Европи, а она их је морала прихватити.

Истовремено тражили су се политички људи који ће показати да Србија има способне, амбициозне и вредне, ипак да могу да се намењну европској цивилизацији која је представљала ушоказ заосталој земљи.

Србија се кроз читав XIX век борила да обрати своју државност, створи слободну, независну и савремену земљу по улогу на остале државе западне Европе. Упоредо са тим јављала се и потреба за образовањем и школовањем људи које земља скоро да и није имала, јер оно тало образованих није било довољно да је развије у модерну државу. И поред отварања основних, средњих школа и Лицеја као више нивоа образовања, јавила се и потреба за школовањем наших људи у државама попут Аустрије, Угарске, Француске и Русије које су на својим универзитетима у Бечу, Пешти, Паризу и Петрограду биле најприхватљивије за школовање. Углавном су то били тлаги и обдарени, а њу идеју заснујало је оно тало школованих Срба међу којима је био и Вук Караџић.

Он је у познатом писму од 12. априла 1832. године писао кнезу Милошу Обреновићу да се обезбеди школо-

вање наших људи у европским центрима који су љужали универзитетско образовање. Тако су се у већ љоменуџим љраговима наших љреџежно обгарени млађи и оџиџли у свеџи да сџекну љреко љоџребна знања да би Србија кренула љуџет сџварања модерне европске државе. У љрво време џо су били љојединачни огласци оних који су себи моџли да обезбеде услове за џколовање, јер су се џражила знаџна финансијска средсџва. Како се џоком времена Србија све виџе ослобађала џурске и аусџроуџарске власџи, све је виџе било младих који су се џколovali и заврџавали сџране џколе. При љобраџку у земљу насџавили су да раде на џоџе да се и у Србији џџо љре усвоје она знања која су нељходно љоџребна свакој држави да би се љраџио развој научне мисли и сџборила заједница досџојна живљења и љоџџовања.

Тако се љосле заврџене реалке у Осеку и Милуџин Миланковић 1896. љодине обрео љуџ Беча који џу је био најљодгнији за даље џколовање с обзиром да је добро љознавао немачки језик, али и љриликe у држави у којој је већ живео.

О џоџе у свом делу "Усљотената, доживљаји и сазнања" љиџе:

"Ољретљен, као каква угавача, новот ољретот стещџенот у коџер у који је сџтало јоџ неџџо књиџа, кренух 5. окџобра 1896. у Беч са својим друџот Веселинот. У куџеу у којет сто се удобно стесџили не беџе друџих љуџника сет нас дрвојце. Завалих се у своје теко седиџџе, заџворих очи и љренесох се тислита у свој родни дом у којет се синоћ окуџила цела тоја родбина да ти љожели срећан љуџ у новим живџи. И сва џри тоја ујака доџоџе из Осекa на џу ољроџџајну вечеру, која је љроџла у сеџнот расљоложењу, љорег свих љокуџаја да се у њу унесе веселостџ. Моја тајка брисала је криџот сузе, сџаратајка уздисала, а тоји ујаци, када се дрвоџе да љрвит ноћним влакот љођу кући, изљриџе те и изљубиџе са џолико осећајносџи као да се расџајето за дрџи низ љодина, а не за десетџак недеља - до божићнеџ џколскоџ расљусџа. И тоја браћа и сесџре удариџе џот љриликом у љлач и кукњабу.

Сеишх се свеіа шіоіа, іа се заіишх іге љу у белот свеіу наіи шіоіко љубави као у своте інезду из које іа сага излеіех у шіуіуну, ращиреним крилима. Из шіоі сеішноі расіоложења шрже те Веселин, који је, изілега, іоворио іласно са сатит собот:

-Побар сіан, у ценіру Беча!"

После стешіаја који је огабран шіако га буге у близини Техничке велике школе на којој ће сшудираіи, са својим груіом Веселином обилази околину и уіознаје неке груіобе који ће му у наредним ганима биіи іуішоказ за живоі у Бечу.

Први ган огласка у Техничку велику школу није донео нишіа ново шек іридошлом сшуденіу осит ищчекивања како ће іроіи ірви час вице маіетаіи-ке коју је ірегавао ірофесор Конрад Цинглер. Пошшо се није десило нишіа неочекивано, іа ни ірегавано іради-во, ірошеіао се неіознаіим улицама Беча у размиш-љању о ономе шіа іа гаље очекује.

Следеіих гана на ірегаваіиима је уіознао и осіале ірофесоре који су гржали рационалну механику и дискреіну іеотеірију. Прва ірегавања нису била засірашујућа за тлагоі сшуденіа сіретноі на рад и жеіноі нових научних сазнања. И шіако реіала су се ірегавања и вежбе која нису уносила нешшо шшо Миланковић, рецити, није моіао с лакоіом га саблага и уіатіи.

Та лакоіа с којом је саблаіивао іради-во отоућа-вала му је га гео вретена корисіи за іровог и склаіа-ње нових іријаіеісшава. У шіо врете Срби су іге іог га су се нащли угруживали и оснівали своја грушша у којима су се сасіајали, гоіоварали и нортално забав-љали. У њима је Миланковић нащао гео своје гомовине и іријаіеіе. О шіоте у својим усіотена іише:

"То је била нова средина у коју сат ущао и уіо-нуо. Срби, сшуденіи великих еброіских вароци, жибе-ли су сбуіде засебнит живоішот, у неразгвојној заједни-ци, итали своје засебне іосіионице и кафане у којима су іроводили гане и ноіи. Тако је било и у Бечу, сато са шот разликот шшо су онде наші іаци итали гва засебна лоіора. Універзііеілије су жибеле у Јозеф-

шћашу и суседнит кварџовита, а шехничари на Ви-
дену. Али су се ше две љрује честџо сасџајале на зајег-
ничкит сегалката. Једно ог џаквих зборних тесџа
било је срџско акадетско груџво 'Зора'. Основано је
1863. љогине, оно је некада иџрало значајну џолиџичку
и џросвеџну улоју, али ју је временот изџубило и оџра-
ничило се сато на одржавање свеџосавских забава и
џрослава знатениџих Срба. Но баџ оне љогине кад сџи-
џох у Беч, уџе виџе живоџа у џо џачко груџџво. Уне-
соџе ља Срби Палтаџинци. Сабо Јелић, касније дирек-
џор железнице Босне и Херцеџовине и џотоџник тини-
сџира саобраџаја Јуџославије, а онда сџуденџ Технике,
дознаде из бечких новина да ће се идуће љогине раско-
џаџи сџаро бечко љробље Санкџ Маркуса и џарцелиса-
џи за љраџевине. У џету су џочивали и косџи Вука
Караџића; џребало је сџречиџи да не буду бачене у за-
једнички љроб. Изабран за џредседника 'Зоре', Јелић сџа-
ви џиџање џреноса Вукових косџију у оџаџбину на
џрво тесџо 'Зорине' акције. И она узбуди својит аџелот
сву наџу јавносџ и усџе да се џај џренос изврџи. У
јесен љогине 1897. тоџџи Караџића џренесене су у Бео-
џрад и сахраџене џред Саборнот црквот, џоред љроба
Посиџеја Обрадовића".

После гуџлотирања на Техничкој великој џколи и
заврџене војне обаџезе 1903. љогине, Миланковић није
желео одмах да се заџосли, јер џо није био циљ џеџобе
тладосџи ни оноџа о чему је разџиџљао јоџ џре сџу-
џија. Наџте, реџио је да се баџи науком и збоџ џоџа џри-
ону на џосао који се сасџојао у учењу. У библиоџеци
Техничке велике џколе џоче џрикуџљаџи џоџребну
лиџераџуру за џриџретање докџорске дисертџације.
Човек какаџ је био Миланковић, који је знао џџа хоће
и тоже, уз финасијску џотоџ ујака Василија, усџео је да
буде џрви Србин који је докџорирао шехничке науке на
Техничој великој џколи у Бечу. Протоџија за докџора
наука обаџљена је 17. геџетбра 1904. љогине.

После џоџа сва враџа за рад и бораџак у Бечу била
су ту џирот оџворена. То, меџуџит, неће гуџо џоџ-
рајаџи, јер ља је онај зов оџаџбине, који ља никада није
наџуџџао, зџао у џено окриље.

Беч је за Милушина Миланковића било тесно ограсњања и сјасавања у зрелој човека. То се не може заборавити, јер се сећања из тих гана живљења носе у гуши, а не у бележници. Защо је он сваке јогине оглазио у свој родни крај, али се и враћао у Беч, његово отиљено тесно учења и ђрвога. Није могао да заборави траг лепоше и усјотена не само збој оштенних Бечлијки, већ и зашто што је што сјознавао нова научна досјићнућа. Беч није био само за уживање и раскошан живош за оне који су итали довољно новца, а Миланковић у то време сијурно у штоме није оскудевао, већ су њећа што, ђорег лејо уређених кафана, ресјорана и ноћних клубова, инштересовала и груја уживања, а што су биле посеће библиошеката и тесшита сасјајалишшита научне елише не само Беча већ и чишаве шадашње Евроје ђа и свећа. Беч је био центар за размењивање научних тисли на разнит међународнит сусрешита и разјоборита којита као да никада није било краја за шако тладој сшручњака.

Изјлед централној дела Беча на ђрелазу из XIX у XX век. Миланковић је штога био на забрщешку својих сшудуја ђрађевине и већ се увелико сјретао на нови ђозиб консшрукшора и ђрадишеља објекашја ог артираној бешона.

Миланковић никада није прекидао своје везе са породицом и готовином. Често пуња је боравао у Београду и урадио шта се збива на Великој школи која је 1906. године постала Универзитет. Вукла ја је нека неурекинућа жеља да се бави науком, а осећао је да би Београдски универзитет био најбољегнија усанава за тако нешто. Иако је у пролеће 1909. године добио понуду из Загреба да као професор предаје на Великој техничкој школи, није је прихватио. Међутим, у међувремену је сазнао да би ја Београдски универзитет радио за професора примене математике. Ово сазнања је у њему покренуло осећање радосни и нагања да ће се остварити тако жељени циљ да се бави науком. Убрзо затим на предлог професора Београдског универзитета Михаила Петровића, Јована Цвијића и Богдана Габриловића био позван да заузме место ванредног професора примене математике, а што је значило да предаје рационалну механику, небеску механику и теоријску физику. Прихватајући овај предлог убрзо долази у Београд, напуштајући све чари великог Беча и угодног живота у њему. То је био осећај урођеног патриотизма какво је имао Миланковић, јер је између уживања које му је дружао Беч и Аустрија, изабрао да својој земљи да достојан допринос у њеној борби за прикључење модерним државама Европе.

Ова одлука Милушина Миланковића није било обично прелазење из једног у друго град и остварвање једног посла да би се прихватио друго. То је био шренућак животног одредења.

Из Беча, града лепог, монгенског живота и једног од оновременски најпрестижнијих градова Европе, где је свако ко је желео могао себи наћи леп живот и пробог, на који се свако брзо привикавао а шестко одвајао, свега штога, гакле, Миланковић је био свешан, али обраћак у своју готовину, коју је бескрајно волео, није могао да затени лепошта Беча. О његовом преласку у Београд, суштој суишоности велелепног Беча, али неуроцењивих људских вредности и гужељубља, Миланковић у својим мемоарима "Успоменама, доживљаји и сазнања" пише:

"Трећи октобар 1909. Леи јесењи дан. Из куће своја геде Мише, у талој Мишарској улици Београда, пођох на своју нову дужност и крочих у нови живои. Но већ при шот првом кораку утало се не сивошакох на сивој неравној калдрти шадањеи Београда. Али те шо не обесхрабри, ша знао сам да уи ка слаби богу преко цотби и шрња - шако ти је, а речита 'per aspera ad astra', ('шежак је уи до звезда') исао Бојдан Габриловић када ти је саошшабао да те Филозофски факултет Београдској универзитети позива у своју средину.

Ондашњи главни град Србије био је још тала и неуледна варош. Нисам ни пошшао да ја уиоредит са главит градом Хабзбуршке монархије у којет сам дошле живео. Али сам ииак осетио да сам из ошмене, но осшареле вароши дошао у неуледну, но тладалачку. Па као да сам се шите и сам поштладио. То осеших у још јачој тери кад сшшоох у универзитетску зграду и нађох се теђу својет новит колејата. Почекше те као тезитца своје породике. То сам, заиста, и био: најтлађи професор Филозофској факултети, не сато по звању, већ и по годинама сшаросши - сви професори шо факултети били су сшарији од мене. Но тладоси је иа и у сатој бирографији - дивно преиушшо".

"Недељу дана после пресељења у Београд", ише у својет тетарита Милушин Миланковић, "огржах своје присшуйно предавање. Велика слушаоница наиунила се ђацита - дошли су и шехничари који су нешшо начули о усшесита тоје инжењерске праксе у Бечу, а неки те чак сташрали за ироналазача артираној бешона. Предавању су присшшобовале тоје колеје Габриловић и Петровић и још неки друи насшавници Универзитети. Шите сам бацио обухвашан шоледа на развишак механике и на њен шолагај прета осшалит ешакшнит науката и шот инштересаншнот шетот задоволио своје слушаоце. О шоте сам се осведочио кад те неколико дана дошние тој новит колеја Јован Скерлић затоли да ту дат шо тоје предавање да би ја објавио у 'Сршкот књижевнот шласнику'. Ушшрчабао сам се да шо учинит, јер сам се бојао да језик тој сашшаба није довољно чисш и књижеван. Али те Скерлић

ушћеши да ће ња дошераши за шћатју, шћо је и учинио”.

”Сӯретање предавања ишло ти је лако од руке јер сам сбу лићерашуру Рационалне теханике имао при руци, у својој личној библиошци. Защо сам се после подне у Сетинару моао баши и друит, научнијим послот. Као полог шоа рага моао је Пешировић већ 11. децембра 1909. реферисаши у Српској краљевској академији о једној тојој талој расираби, која је шћатјана у ‘Гласу’ Академије, а која се баби једним проблетом Небеске теханике. То је, у неку руку, била тоја хабилишациона радња за шај насшавни предтеш из којеј нисам дошле још нишћа објавио”.

”Круи тојих нових пријашеља проширивао се из дана у дан. Са некита од сшаријих професора, а нарочишо са Јованом Цвијићем и Бојданом Појовићем, виђао сам се свакодневно на Калетедану, а са некита свакодневно у кафани ‘Москва’; био сам позиван у догобе Габриловића, Вулића, Белића и Сшаноја Сшанојевића, а код Мике кад год би њеови рибари уловили какав изванредан еизетлар рибе. А са свита осшалит професорима Универзишеша виђао бих се у великој професорској соби Универзишеша, като су свраћали пре и после својих предавања. У Филозофском факулшешу заузитао сам положеј деловође факулшеша и водио записник факулшешских седница. Прета Уредби Универзишеша шо је била дужносш најтлађеј - по годината службе - ванредној професора факулшеша. Защо сам држао шај положеј пуних десет година, а колеје те, по узору на француску Академију, називаху деловођот факулшеша”.

Поред свој родној месш Миланковић је највише волео Београд. То није крио, јер је у својим мемоарима ”Успомене, доживљаји и сазнања” и написао, а и у свакој указаној прилици и исшцицао. Од гва прага која је моао да бира, од Беча и Београда, оабрао је Београд. Без обзира на сбу разноврсносш и узбуђења која је моао да доживљава у Бечу, ња и оних сазнања науке до којих је шшато моао да дође, изабрао је Београд, град у коме се шшек сшварао европски начин живоша, рага, ња и науке.

Родна љубав је била јача од свих благодети и уживања која је љубио Беч. Од људи које је могао да заради у Бечу, у коме је стекао славу угледног научника и љубитеља, изабрао је мали кућак у кајетан-Мишином згради уз далеко мању љубав, али тељу својима. Тако је почео да љуби свој *Канон осунчавања Светле* и ствара науку само њему својствено.

Поред рада на најкавалитетнијем делу српске науке XX века, Миланковић није занемаривао, већ, суверено, радио на усавршавању професорске делатности на Универзитету. Радио је у Академији наука и на другим активностима безаним за науку. Био је увек у центру збивања многих научних области. Једноставно, он је, како наводи наш познати филозоф Милош Ђурић био ипак да је за њега "ураба универзалности идеал за све људске делатности". Овом идеалу се покуравао Милушин Миланковић.

Колико је Миланковић био велики и као човек, разноврсан не само по знању и стваралачству, верно одликавају његови људски и социјални говори на сакраментима наших истакнутих научника, а које је он као поштредседник Академије наука држао приликом последњих испраћаја. Беседео је у часи научника и министара као што су били Коста Стојановић, декан Филозофског факултета и чувени географ Јован Цвијић, академик, математичар и његов велики пријатељ Михаило Петровић, академик и инжењер Иван Арновљевић, академик и филозоф Бранислав Брана Петровић.

У говору који је држао на сакраментима професора, научника и посебно министра Косте Стојановића, од кога је преузео катедру примене математике 3. октобра 1909. године, јер је он најусио положај професора Универзитета и почео активно да се бави политиком, Миланковић је указао сву своју великодушност научника, зашто што је при томе дао ипак оцени о развоју и значењу Стојановићеве теоријског рада да је сасвим поуздано ускорачио испред свога времена. Та оцена коју је изговорио 1921. године на сакраменту Косте Стојановића у политици је појачана знајно касније, тек 2006. године.

Обу визију професора Миланковића зајавио је Драјан Трифуновић, наш познати математичар и историчар математике код Срба, који је у својој студији "Математички модели Косме Стојановића" навео говор који је на његовој сахрани одржао Милуџин Миланковић. Извојетом делове тог говора који јасно указују на значај радова Косме Стојановића, али и на гомеј који је имао Милуџин Миланковић:

"У овај храм науке ушао је пре три деценије Косма Стојановић као побожни хаџија да у њему чује речи истине и ујозна законе који управљају васионом. Ушао је у тај храм жедан науке а обгарен математичким талентом и лакоћом схватања какве је тешко наћи..." и даље: "И он је те проблеме нашао. Нашао их је у појавата социјалној животи и у механизму нашеј групира. Њега је прибукла она жиба тачина са милионита тачкова коју је звао групира и на њу је притеживао законе тертогинатике и обу увео у једну трану о економским појавата. Резултате тога своја рада изложио је у својој главном раду 'Основе теорије економских вредности' којим је савидао први тосиј изтеђу теорије физике и социјалних појава. То је био велики и снажан скок".¹

Према томе, Милуџин Миланковић је много тогуна пре схватио безу изтеђу природе и групираних наука. Често је и наводио да ова беза постоји. Тиме је указао на сав значај научној раду Косме Стојановића које ће будуће генерације морати да признају и обекоче његове научне мисли.

Пакле, ово представља још један доказ да Миланковића и даље треба изучавати, јер се у његовим радовима налази још много неистражених идеја и мисли.

¹ О Косми Стојановићу тоуће је више сазнати из његове књије "Говори и расправе политичко-економске" (1910) у издању штампарије Геце Кон. Први избор представља рад "Филозофија историје Косме Стојановића" од Радомира Ђорђевића (2004) "Развој астрономије код Срба 3" (уредник М. Пилићковић), Астрономско друштво "Руђер Бошковић", бр. 6, стр. 283-292, Београд. У оквиру ТВ серије "Заборањени утову Србије" (2007) снимљен је и гео о Косми Стојановићу. У Београду, оштина Стари град, постоји улица "Косме Стојановића" и здравствена станица са истим именом.

Овај њовор Милуџина Миланковића садржи визију коју би џребало да следе сви њоклоници џеорије коју је засновао Косџа Сџојановић. Са џако тало речи Миланковић је тноџо џоџа рекао. Очиљедно да је на ната да их њрихвџито и развџјато даље.

Косџа Сџојановић

(1867 - 1921)

Рођен у Алексинцу, сџудирао таџетаџику на Филозофском факулџеџу Велике џколе у Беоџраду. У Лајџциџу 1897. одбранио докџораџ из таџетаџике. Био је ванредан њрофесор на Беоџрадском универзиџеџу до 1909. џодине. Од џада се баџио се њолиџиком и економџјот. Утро као минисџар Финансија у влади Николе Паџића, њроживеџи само 54 џодине.

Врете је њролазило.

Са њрофесором Миланковићет уџознавале су се и оџраџџале тноџе џенераџије сџуденаџа. И њрилике у Србији су биле џакве да је Универзиџеџ торао њрекидаџи свој рад, јер су њредсџојеђи раџови, Први и Ѣруџи балкански, Први и Ѣруџи свеџски њритораџали тлаге да осџаџе науку и узту њуџке у руке како би бранили своју готовину.

После Ѣруџоџ свеџскоџ раџа, у не баџ њовољнит условита, насџабљали су своје џколоџање нове џенераџије сџуденаџа. У једној од њих наџао се и ауџор обих редова. Сви сто већ били уџознаџи да на Природно-таџетаџичком факулџеџу њредаје Милуџин Миланковић, ната тладита њознаџи њо роману "Кроз васиону и векове". Ѣублили сто се њеџовом садржају и заџо сто жељно очекивали њеџова њредаџања из исџорије асџрономије.

Не тожете да џоворито или њиџето о Милуџину Миланковићу, а да се не осврнето на њеџов књижевни рад. Уџоредо са научном делаџноџћу, он се баџио и књижевноџћу на само њету својсџивен начин.

Једноставно и лејршабо, шако је науку приближио сваком читаоцу, јер је приказао литерарно на начин да је свако може да разуме, шта више и оне научнике астрономе, математичаре, физичаре и групе из области које нису баш увек приступачне обичним људима, па их зашћо и избећавају. То је Миланковић пребродио шако шта је интересантним, лако разумљивим и прихваћљивим језиком исказао мисли великих научника.

Свој први роман "Кроз васиону и векове" почео је да пише још 1925. године када је борабио на Сетеринју, огтарајући се у губним пољедима које је уружала ова аустријска планина што је често посећивао. Идеја која му се шћих па и ранијих година непрекидно "брзтала" по глави била је да научна сазнања која су се развила из насшанка и ране фазе астрономије као једне од најсшаријих наука, исрича у виду личних доживљаја и кроз уста ућућена својој грајој пријатељици.

Једно од многобројних издања књиће "Кроз васиону и векове". На слици су корице књиће која је издаша 1952. године.

По коначној уобличења обе њеџобе затисли у роман ѓроћу ће скоро 20 ѓодина. Прва ѓиста - њих 30 - објавио је у "Леџоѓису Маџице Срѓске" 1928. ѓодине ѓог насловом "Кроз васиону и векове. Писта једноѓ асѓрономта". Касније, 1938. ѓодине, са знаѓно ѓрерађењим и ѓроџиреним садржајима објавио је исѓи роман у ѓреводу на нетачки језик у Лајѓцију.

Срѓски чиѓаоци су обу књију добили 1943. ѓодине у изгању "Издавачко ѓромеѓно а.г. Јуѓоисѓок" и ѓросѓо је "ѓроѓуѓали", ѓа је већ наредне 1944. ѓодине издаѓо груѓо, а заѓим је 1952. ѓодине ѓѓатѓано и ѓреће издање исѓе књије. Ауѓор у Прегѓовору издања из 1943. ѓодине наводи га ѓосѓоје знаѓне разлике између ѓрвоѓ срѓскоѓ и оноѓ објављеноѓ на нетачком језику. Срѓско издање је знаѓно ѓроџирено, а неки делови су ѓоѓѓуно нови и доѓуњени.

Први ѓуѓ се чиѓаоцима, ѓосебно оним младим, ѓредсѓавља један роман са научним садржајем на јединсѓбен и лако чиѓљив начин којим се дочарава васиона и оно ѓѓа се дешава у нашет ѓланеѓарном сисѓему. Тиме је врло занимљиво исѓричан гео исѓорије асѓрономије.

Убрзо ѓосле ѓѓатѓања романа "Кроз васиону и векове" 1943. и 1944. ѓодине, Миланковић издаје и свој груѓи роман "Кроз царсѓво наука" чије ѓисање је заѓочео у ѓоку окуѓације у Беоѓраду између 1942. и 1944. ѓодине. Овај роман је ѓо свом садржају ѓриродни насѓтавак романа "Кроз васиону и векове".

У књизи "Кроз царсѓво наука" Миланковић, кроз разѓоворе са ученим ѓудима, на јединсѓбен начин оѓкрива и оѓисује њихове тугросѓи и знања до којих су долазили. То су краѓке ѓриче великоѓ садржаја које осѓају чиѓаоцима у ѓрајном сећању, ѓрајније но га се слуша жива реч или сѓручно ѓредавање.

ѓа би се ѓако надахнуѓо ѓисало или ѓоворило о научницима ранијих доба, морало се уживеѓи у саме личности. Није, међуѓим, само ѓо било довољно, већ се ѓребало саживеѓи и са њиховим добом и месѓом у коме су борабили и ѓек ѓада ѓрионуѓи на оѓисивање њихових живоѓа, дела и сѓваралачке снаје. Тек ѓада

је то описивање толо биши лако схваћљиво и вредно дело.

Па би се, гакле, описале шако бројне личносци, доађају и рана наука којом су се бабили ши туграци, било је пошребно огабраши и прочишаши на хиљаде и хиљаде сшраница књиа, у њима уочиши круцијално, а заштит све то синшешички "обухвашиши" као сшабло рукама, уобличиши у лоичку, садржајну, лако чишљубу и крисшално јасну причу. Ишо шако, Миланковић није жалио шруга да обиђе мноа месша где су живели ши аншички туграци и груи тислиоци да би све њих савршено и до гешала описао.

Миланковић је кроз описе живоша и рада ших туграца приказо и гео исшорије развишка природних наука.

Иако је роман "Кроз васиону и векова" већ био својерсна исшорија природних наука, роман "Кроз царштво наука" не само да је ушошунуо ову исшорију, већ је у мнооте дошринео да се научно докаже и обраде чишнице које су шобориле како су насшајале и оисшајале научне тисли великана науке. У шом роману, како и сам наслов каже, Миланковић даје слику из живоша и царштва великих тисли и ошкрића.

Иако је ова својерсна исшорија асшрономске науке изашла после романа "Кроз васиону и векове", ишак је она била Миланковићева душоодушња преокушација која се родила још док је борабио и радио у Бечу.

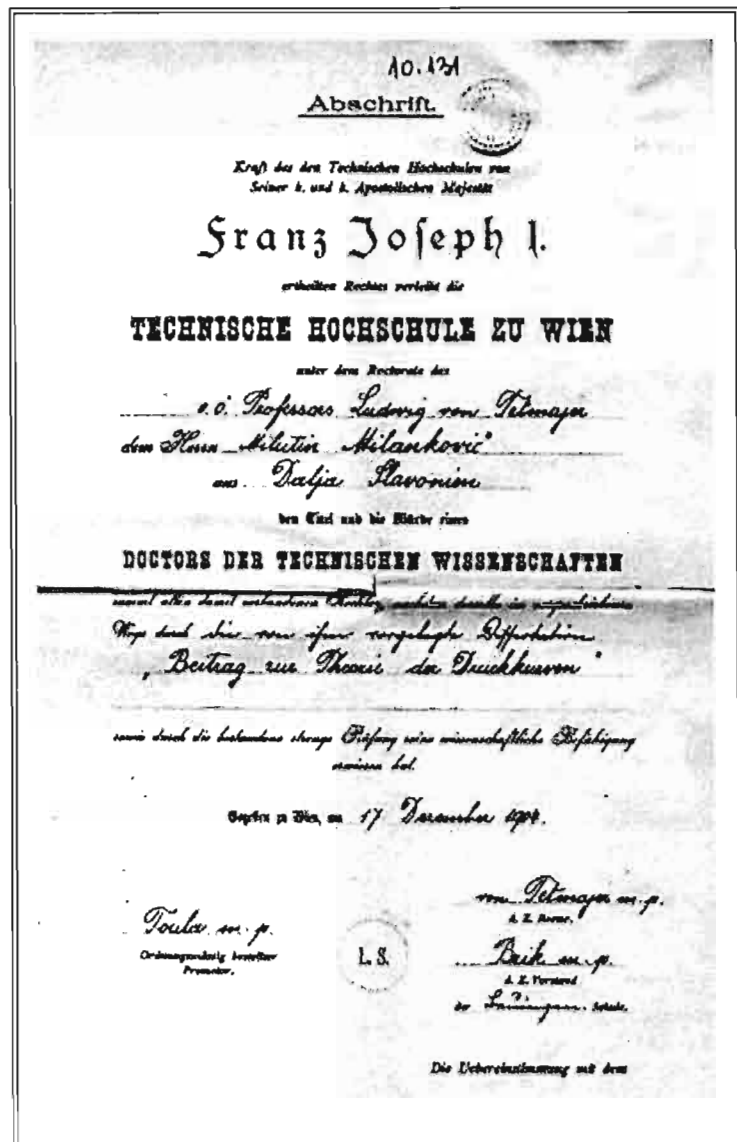
Рашно време, када је књиа шисана, није ни најтање толо биши шобољна инсширација за научно-шоуларан рад, али тисли великана какав је био Миланковић ни у шаквит приликата нису толе биши затаљене. О шоте сам ише:

"Ешо у шаквит приликата, када нисам ни тислиши толао на научни рад и објављивање њешових шлогова, шредузех своје шушовање кроз царштво наука, како сам ја ушознао својит знањита и књиата. Натеравао сам да ја шредочит личнит доживљајита као шшо се у шушошисита саошшшава оно шшо се видело и доживело, да својит шушовањет шосшанет очевидец развишка науке и лично ушознат њене нештаре. Зашо те

тоје њушовање одведе у давна времена када су њоложени њрви шетељи оне науке из које се развише све остјале еџакџне науке, а џо је била теотетџрија. Њене њрбе клице никле су у сџарот Еџиџџу, одакле их Пиџаџора ѡресади у Грчку ѡде су донели ѡлодобе који до данас не свенуше".

Инџересанџно је заџажање како се Миланковић у својим ѡистита, а и касније у исџорији асџрономије, обраћа женама на један узвишен начин ѡун ѡшџовања. Посебно је џо дошло до изражаја онда када је ѡисао о Клеоџаџри, жени изванредне леџоше и инџелиџенције. О њој каже да је сва одусала у леџоши - итала ѡректрасно шело од ѡлабе до ѡеше, ѡлас, сџас, изџег, ѡбор, оџхођење, забођење да би на крају рекао да је џо жена

Миланковићева докџорска гуџлома из 1904. ѡдине коју је сџекао на Техничкој великој школи у Бечу као ѡрви Србин докџор шехничких наука. Из докуменџа се види да су му у комисији за одбрану докџораџа били ѡрофесори Чубер, Брик, Финџер и Теџтајер као члан комисије и рекџор Велике школе.

изванредне унутрашње снаге и духовности из које бујају тугроси којима су се многи губили. Изтеђу осмало, говорила је шест језика.

Једноставно, прег њом су падали сви, јер нико није могао да одоли њаквим чарита. Уосмалом, када је реч о Клеопастри и њеној леици, Миланковић није био усатмет у исцицању њених врлина, јер тало који тушкарац то исцо није чинио.

Па је то исина посведочили су и мнобројни филмови са најлецим лутницама, а једна од њих била је леица Елизабет Тејлор. Међуцим, када говори о Клеопастри, Миланковић не исциче само њену леицу, већ јој налази месцо у исцицији које јој цо свим заслугама и припада.

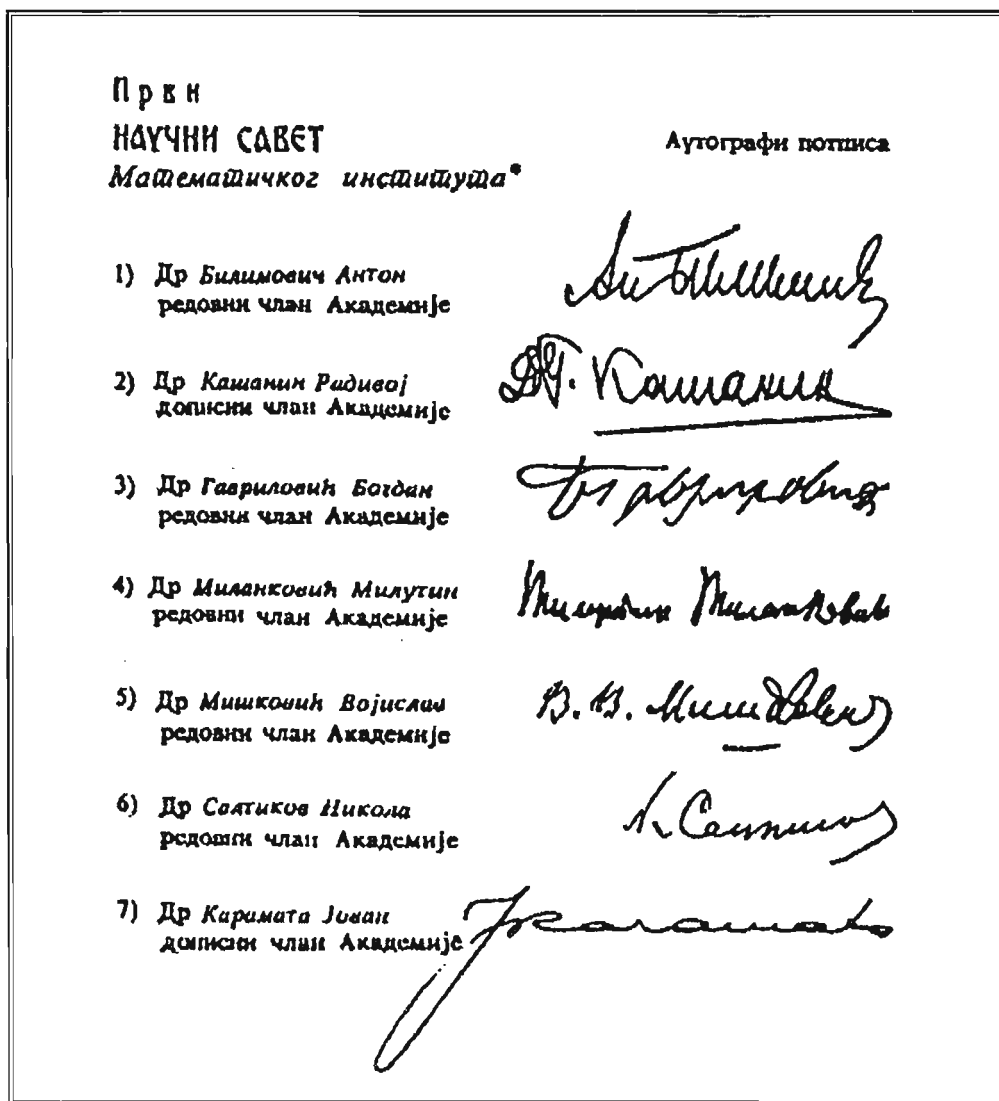
Из свих њих карактерних црта није шешко заклучици да је Миланковић био оган и нежан суци, брижан оцац, човек који је изражавао велику љубав према тајци Јелисабети, рано умрлом оцу Милану, браци, сестрама и осмалој родбини. Њецо исциче о женама предствља сато једну коцкицу у мозаику њецо фино ионацања и човецо охочења са груцима.

Година 2009. је јубиларна, јер се њоме наврцаба 130 година од Миланковићецо рођења, па је и то прилика да се исцичет о њецом живоци и раду одужито за све оно што је свбарајци учинио у корисци науке и своца народа.

Прошело је госта времена од гоба о коме исцичет, сато од Миланковићеце стрци вице од цола века. И пре свеца цоца, не моци, а да не нацирим једно цоређење које време нетиновно носи са собом, а то је генерацијска корелација или слике некадашњих студенаца и њихових професора са данашцим.

Иако свако време носи своје време, ицик се мора реци да је плејада професора која је радила цочешком 50-цих година XX века била не сато цощцована, то се сато цо себи цогразумевало, већ су и сацим своцим охочењет и гостцожансцивеним гржањет "изнуђивали" студенцско ионацање и црилацабали их свом. Црцим речима, увек се знало ко је професор а ко студенци и коме је цде месцо.

Због свега што је с поносом и набогом имена професора који су предавали пре 1949/50. наше године, ја и наглаше: Милош Радојчић, Никола Салтиков, Јован Караташа, Милушин Миланковић, Констанин Орлов, Војислав Мишковић, Тадија Пејовић, Ташотир Анђелић, Антон Билимович, Драгољуб Марковић и асистенти, будући професори: Слободан Аланчић, Зајорка Шнајгер, Боривоје Рацајски, Божигар Ђерасимовић, Стеван Грујић и многи други.

Универзитетски професори и академици који су неосредно после завршетка Другог светског рата предавали на Београдском универзитету и представљали први Научни савет Математичког института Академије. Већину њих аутор књиге и помиње када набраја своје професоре.

Панас, међушим, ништа није необично да универзитетски професори на своја предавања дођу "бесрекордно" одевени у фармерката које са њиховим уџу "елејанцију".

У вези са тим описано бих један догађај који одликава тоје сада још увек средњошколско понашање и неукљивост иако сам већ био на другој години студија и одлучио се да ми изборни предмет буде астрономија коју предавао професор Мишковић. Хтео сам да се распитам за програм који треба да полагам, јер је о томе, као и увек, било што-шта дискутабилно. На сцену изашао је бродило из ауге факултета ка првом срају, где су се налазили професорски кабинети, сачекао сам да наиђе професор Мишковић. Када се то догодило, пришао сам му и замолио га за разговор. Међушим, он је прошао поред мене као да ме није ни видео. Пошао сам за њим и тако схићао до врата професорског кабинета која ми је пред носом затворио. Ипак сам сакупио храброст да закуцам на њих и видим да ли би ме професор примео. Изненадио сам се када ми је затворио врата и рекао:

"Знаш, ја овде водим разговоре са студентима, а не на улици."

Био сам ошамућен и осећао сам се као да ми је неко одалио штапар. Себи сам признао да сам то и заслужио, али сам нашао храбрости да поразговарам са професором на један доскојанствен начин.

Војислав Мишковић (1892-1976) био је професор Универзитета, академик, једно време директор Астрономске обсерваторије. Мишковић је успешно извео велики гео астрономских прорачуна што је Миланковићу изузетно помогло код израде криве осунчавања. Био је Миланковићев географски сарадник, колега и пријатељ.

Пишао сам ња оно што сваки студент прижељкује или очекује да зна. Пишања су се односила на полагање испита из астрономије, а једно је било да ли је потребно да се припреми и један део из небеске механике. На то је професор Мишковић одговорио:

"Зар вас не би било срамота да када завршите студије и почнете, реците, да предајете астрономију, а да не знате Кејлерове или Њутонове законе?"

Остао сам без речи. Посрамљен, напустио сам кабину професора Мишковића. Још теже ми је било што је у њему био присутан и професор Миланковић.

ПАЉ, РОДНО МЕСТО ВЕЛИКАНА СРПСКЕ НАУКЕ

Никада нистом били многа гарежљиви у хвалатам прета нашим великанима научне мисли. Колико је Милуџин Миланковић велики као научник, толико је мало добио од својих сународника. Уместо да ми подсетимо и подсећамо све о научним величинама које имамо, дешава се обрнуто и све подсећа нас!

Милуџин Миланковић је рођен у именутој породици 16. маја 1879. године у Паљу, малом месту крај Осјека у Славонији у покрајини Ердуња. Улегла и именуна кућа његове мајке Јелисабете и оца Милана бржала је Милуџину срећно и безбрижно детињство. Рано, већ у шестој години, остао је без оца. Иако је врло кратко био са својим сином, отац Милан је код Милуџина развио стисао за радозналост коју је и сам Милуџин испољавао. Прихватио је математичке загадке и размишљања, а она су превазилазила узрасно шестогодишње дете.

У Миланковићевој породици било је високообразованих чланова иако је у Србији тада то била реткост, посебно у местима са малом бројем становника. Такав је и Паљ био.

Велики утицај на животиње погледе Милуџин је подарио од брата свога деде Анђалија, Уроша Миланковића. То није било из непосредног контакта, већ из читања његових књига које је најчисао, с обзиром да је био изучио правне науке и постао судски официр у аустријској војсци.

Још у родној кући или очинском дому, Милуџин је већ као дете испољавао стисао не само за математику већ и литературу. Са многих страна мали је

Милушин "усисавао" знања у своју главицу, јер је био окружен ученим укућанима, рогбином, љубернантом, пријатељима, иако га је свој уџб до научника заочео још у рогном Паљу у кући својих рогушеља. Још као ученик, а касније и као студент, показивао је склоности ка науци, али и природи. То се види из његове књижевноарских забележака које је редовно записивао:

"Када је пала ноћ, а на небу се појавиле звезде, у оном безброју који се виђа само у слободној природи, Пунав је изледао леиши, шајансвенији и величансвенији но преко дана. А када га обли месечина, био је чаробан. Било је уживање седећи у нашој баци, остајати његове сребрне шаласиће и слушајући његов шут. С оне стране његове месала се са шит шутот места хора безбројних певача. То су биле жабе... Радо сто слушали ту музику. Она је била хитна живошћу, природи и вечном звезданом небу над нашим главама".

Милушин основно образовање стииче у рогном Паљу, а седморазредну реалку похађа и полаже у Осијеку 1896. године. Исте године уписује студије грађевинске технике на Техничкој великој школи у Бечу. Дипломски испит полаже 1902. године са оценом врло способан, а само две године касније брани докторску дисертацију. Ради као грађевински инжењер у Бечу, а већ

Рано претинули ошач Милан (1845-1886) - иако је Милушину било шест година - и тајка Јелисабета Миланковић, рођена Муачевић (1857-1915). У браку дугом осам година имали су седморо деце, петоро мушких и две женске главе.

1909. године прелази по позиву у Београд, пошто је био изабран за ванредног професора примене математике на Београдском универзитету.

Почетак научног сарађивања Милушина Миланковића безан је за његов прелазак из Беча у Београд 1909. године. С обзиром да у почетку рада на Универзитету није био много ангажован у настави, Миланковић зајочиње рад на његовој теорији климатски протена у геолошком времену.

Једна срећна околност за развој Миланковића у научника свејског формата била је шта што се уознао са професором Београдског универзитета Михаилом Петровићем. Петровић је, једноставно речено, имао урођени стисао да процени ко има гара за науку. У Милушину Миланковићу неоспорно је видео баш таквог човека.

Професор Михаило Петровић као да је једва дочекао сарадњу међу математичарима, али и са онима који су били оријентисани ка механици, астрофизици и астрономији. По први пут ког нас присуило се формирању шта научних радника чији ће циљ бити један проблем. Требало је што да буде и проучавање осунчавања планете, али је осмислен само делимично, Миланковићу је свесрдно помагао професора Војислав Мишковић у његовом походу ка свејској слави.

Михаило Петровић није крио своје симпатије и радосно што је у Милушину Миланковићу нашао сарадника. Математички остатрано, био је усатљеник на Београдском универзитету, а што није било у његовој природи. Било је суврошно, јер је био склон да ради пријатељства и познанства не само са себи равнима, већ и свим другим људима. Познаша су његова пријатељства са аласима са Саве и Дунава, али и са оним људима који су били склони музици и веселу. Дружио се Мика Алас и са обичним народом и што му није сметало да постане научник свејског ласа.

У поштању живоша Милушин Миланковић није био сличан Михаилу Петровићу. Док је први био оскогског гржања и изледа, други (што не значи да и он није био оскогдин, најрош!) био је народски човек великог

знања и понашања које је сћекао обилазећи бројне земље. У Микином, како су га сви из тилоште звали, било је преуно традиционалистичко и апријорно.²

Поред научног рада Милушин Миланковић се обрео и у књижевности, како сто то већ наведи, али шете о којима је писао биле су веома блиске онеме чему је посветио читав свој научни рад. Он у писању није имао ширину коју је Мика Алас имао, али је поседовао наплету лепоте изражавања и бистрину мисли.

За Милушина Миланковића не може да се каже да је био усатлени поклоник уметности и књижевности међу метафизичарима, али може да се види да је његово писање, онако из групе и уно таласачкој жару и ентузијазма, на уметнички начин исређено са науком - тако метафизички да, читајући његове књижевне саставе, свако осећа да се у њима налазе чињенице вредне знања и најсавређих утних сазнања (астрономске науке, нр.). То уметничко надахнуће годинило је разноврсности, а, пре свега, лакштом и лепштом доживљавању науке као делу шетко разумљиве књижевности. Било је, међуштом, и обрнуто, ја је књижевност шете добила у својој разноврсности и лепоти.

Док је Михаило Петровић оловио јужним и северним торима, предсављајући то у својим књижевним делима, годе је Милушин Миланковић "јегрио" космосом. Није чудна склоност ова два наца врхунска научника да се искажу у литератури, али је занимљива коинциденција да су обојица уштовала неоредегним пространствима, описујући све оно што су "видели" као да им је то основна струка, а не озив врних научника и професора метафизике, механике и астрономије.

² Да би се сћекао пошун увид у карактерне особине Михаила Петровића, неходно је потребно прочитати књиге као што су: "Мика Алас. Белешке о живоју великој метафизичару Михаилу Петровића" аутора Милушина Миланковића и Јеленка Михаиловића (1948), "Барг српске метафизике" Драгана Трифоновича (1991) као и, наравно, целокупна дела Михаила Петровића у издању Завода за уџенике и наставна средства из Београда.

Није ми циљ да набрајам сва дела Милушина Миланковића, али желим да укажем на једно злонатерно размишљање. Зашто су поједини утањивали вредности научно погухвања и сиваралаштва професора Миланковића? Којим су се терилита служили и којим поводом су то радили?

Уколико је познато да је обласћ Миланковићевој научној рада безана за математичку, астрономију, климатологију, метеорологију и групе сродне науке, онда о њему тоу да поворе и свој суд доносе само они научници који су и дорасли њеовом делу. Они тоу да припомену даљој наградњи Миланковићевој дела на принципима које наука пошавља. Када је реч о Миланковићевом књижевном сиваралашству, шага се оцена вредности њеових дела, шакође, може реализовати преко појединачних, инстициуционалних или терогабних судова који тоу да укажу на шачне вредности некој књижевној дела. Тако се то ради суга у свеу.

Миланковићевом делу се данас губи чишав све, изузимајући један несхваћљив гео наше сичне јавности, најалоси. То је вероватно основни разлој зашто живој и дело Милушина Миланковића ког нас није познато онолико колико оно заслужује. Колико се, рецимо, научника или групах знамених људи може похвалиши да су на небеским костичким шелита добили своје име као што је то случај са Милушином Миланковићем?³

³ Пишање које пошавља А. Трифони упућено је, пре свега, математичарима и има једну носиталичну одлику. Великој научника велика већина заобилази! И не само то: чак се и не прихваћа шврга истина да је после Пруиој свејској раша био један од окрешача оснивања Математичкој инстициуи Акадетије наука (види М. Томић "Милушин Миланковић - насшавник и научник", 1979). То, међуштим, не можето рећи да је једини разлој. Најалоси, поштоје и групе и најчешће се у свој својој свејлоси појаве када се обележавају јубилеји као што су годишњице Миланковићевој рођења. САНУ, рецимо, већ два шаква (2004. и 2009.) обележава не зашто да би се Миланковић што више приближио знању и осећањима српској народа, коме је безгранично припадао, већ зашто да би се организовао скуп оних који га беспоговорно признају као свејској научника. Збој штоа и шреба пошавиши пишање: коме то шреба, Србита или свеу? Па ли Срби збој шаквој сшава шреба да буду

Он је обојашио математичку, астрономију, климатологију и групе науке својим теоријским радовима и довео до практичне примене - што је нико пре њега није ни покушао.

Милушин Миланковић се у великој мери користио речима великог руског математичара Лобачевског:

"Па нета аистрактне, математика која се користи једнога дана се не би могла применити на решавање проблема стварног света".

То је Миланковић обилазио применити, ишлетенирајући математичке методе у разне области наука које је користио за доказивање своје теорије. Зашто понекад није ни могао бити схваћен, јер је било шаквих који су доносили свој суг, а га математичку нису ни разумевали.

Ипак, брзито се Миланковићевом животи и времену пре него што је пописао оно о чему сто писали.

Па ли је и колико Милушин Миланковић био математичар најбоље илустрирајући прича коју је сам исказао у свом мемоарском делу:

"Када стигох у четврти разред, дође нам за новог директора Дража Пивић, математичар од струке. Бацше године публиковао је на нетачком језику своју расправу о основним рачунским операцијама оштим бројевима. Она му послужи као увод у предавања математике која нам је држао. Упошребом је неколико часова док нам је, седећи за својом катедром, саопштио њен садржај. За време својих предавања легао

искључиво присуна сава маса, а свештај који ће преузети српској јеница и по шом основу користиће његову мудрост да би себе даље изјављивао? Овај шично неоколонијални однос има своје дубоке репрекусије, а као коначан резултат биће штај да ће се српска наука свести на вредност која је једнака нули. Ово срачунаше лажење знања има и годашни ефекат, а штај је љубишак националној научној агенцији, јер се сва научна открића сливају у један енглески шок и шу забрњавају. Сва своја дела Миланковић је као и Петровић објављивао двојезично, никада не заборављајући одакле је пошлекао и коме је припадао. Чак и када се каже да је његов "Канон осунчавања Земље" штампан на нетачком 1941. године и шек 1997. улегао свешлост дана на српском није шачно, јер је његову краћу верзију у имену "Астрономска теорија климатских промена и њена примена у геофизици" Миланковић објавио већ 1948. године.

те је урабо у очи, веровајћно збој шгоја шћо сам седео у урбој клуји, бащ исуред сате кашегре, а тожда сам ту и изледао иншелиеншнји од тојих гругова, а вагда је и чуо да сам урби ђак у разреду. Њеобит шоле-гот, ууршит у мене, био сам уринуђен да ја уажљиво слушаат.

Када је своје уводно уредавање завршио, позва ме урег шаблу. И ја почех да уричат све шћо сам из њеобих уредања схвашио и зајатшио. Он ме није уреки-дао, већ ме је уажљиво слушао као лекар шћо слуша болесника кад ту овај урича своју исшорију. Тако је шго ишло уун час. Кад, најослешкку, заврших и исуричах све шћо сам знао, он ме само заишја какбу сам оцелу итао дошле из ташеташике. 'Веота добру!' одговорих ту уун оноса, а он на шго рече: 'Врло те чуду!'. Прешрнух на ше речи, а он уонови: 'Чуду те, заисша, јер си шши изванредна ташеташичка лаба, какбу још нисат срео у својој насшавничкој уракси'.

Нехошце, вагда од чуда, ухваших се за лабу, а цео разред урасну у стех. Али дирекшор осша ури сво-те суду, а када се заврши сетешар, гаде ти највишу оцелу. Тај усех отили ти ташеташичку науку".

И касније ури сусрешу са својим урофесором Влади-муром Варићакот, он каже:

"Научио сам да самосшално тислит, веровајћно већ збој шгоја шћо се у реалци није учила лоика. Варићак, који је очинским задовољсшвом урашио шјај тој

Породична игла снимљена неосредно шо завршешкку Првој свешској раша између 1919. и 1920. године. Миланковић са сином једин-цем Василијет (Васкот) ко-ји се родио 1915. године у Будитшешши шокот њео-бе иншернације.

духовни развиџак, често се ѓри тојит одговорита обраћао осџалит ђацита: 'Јесџе ли ѓа чули? - Зна да тисли!' Или: 'Мисли и ѓиџе као тали филозоф!' Док су они радили јоџ готаџи загаџак који сам ту ја већ ѓрегао, он се, џаѓућући, разѓобарао са тнот и ѓричао ти о живоџу и делита великих научника. Они ѓосџадоџе тоји идеали натесџо Наѓолеона, већ и збоѓ џоѓа џџо сам убидео да у тени нета онаквих сѓособносѓи које ѓа учиниџе великит и славнит. Заболевџи науку, ѓосџаде ти научнички ѓозив занитљивији и леѓџи од свих осџалих занитаџа. Заџо оглучих да ту се ѓосвеџит, и збоѓ џоѓа џџо те Вариџак увераваџе да џу ѓџу галеко сѓиџи. Пред џот ѓерсѓекѓивот уживао сам да се, седеџи за сѓолом, ѓриѓрабљат и изображаваџат за будућеѓ научника. Учење ѓресџа да ти буде натесѓнуџа дужносѓ, већ слободно огабран ѓуѓ у будућносѓ. Корачајући џит ѓуѓет, болео сам сатоџу".

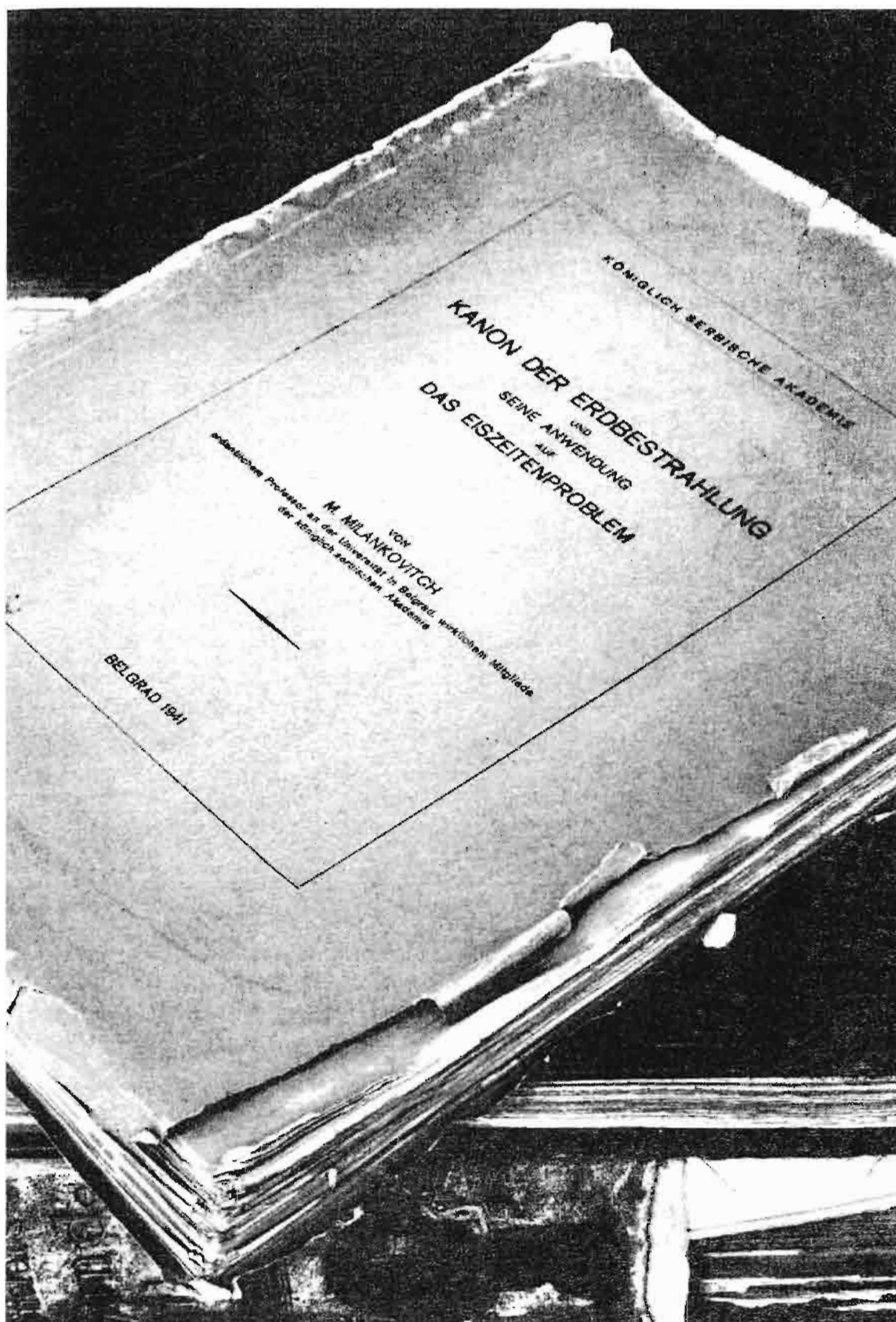
Име ѓрофесора и научника Владимира Вариџака ита, гакле, дубоке корене у Миланковићевом гефинуџивном оѓредељењу за научника. Нису, теџуџит, сато џи ѓрви наѓобешџаји учинили џолико тноѓо да се оѓредели за таџетаџичке науке.

Миланковић је у свом научном раду одредио нове ѓуџебе у ѓроучавању исѓорије ѓрироге на Земљи. Њеѓово најзначајније дело "Канон осунчаваџа Земље и џеѓова ѓритена на ѓроблет леденоѓ гоба" осџаће вечно уѓисано у ризницу свеѓске науке.

Живоџни ѓуѓ Милуџина Миланковића, како је џо наѓисао Никола Панџић, оѓисујући "Живоџ и дело срѓских научника", џеѓов блисџави ут, ѓенијално сѓваралаџџбо и оѓкрића, свесѓраносѓ и снаѓу џеѓовоѓ духа, моралносѓ и ѓаѓприоѓизат - џо данас ѓреба да буду узор и инсѓирација свита, а нарочиџо тладит ѓенерацијаџа срѓскоѓ нарога.

Никола Панџић исѓиче врлину у особеној сѓваралачкој личносѓи као и џо џџо је Милуџин Миланковић своја дела сѓварао и ѓисао у Србији чите је изражавао свој ѓаѓприоѓизат, сѓворивџи монументално дело коме се гѓиѓи цео свеѓ, али неговољно наџа научна јавносѓ, како сто већ рекли.

Оригиналан примерак Миланковићевој највреднијој дела "Канон осунчавања Земље и његова примена на проблем леденог доба" издати на немачком језику у Београду 1941. године који се чува у архиви САНУ. Цело је непроцењиве вредности.

У скоро свом својим радовима које је објавио, осећа се Миланковићева убривљеност зетљи којој је уриџао. Па ли су и колико ње особености уициале да се урикаже као неџаџивна личност и, шћо је још важније, колико су уициале на њеџов научни рад?

Године 1944. Миланковић је џозван ог сџране Минхенској универзиџеџа и Филозофској факулџеџа Универзиџеџа у Бечу да огржи уредавање о свом "Канону осунчавања Зетље", али се на њих није огазвао.

Иако сва жива бића на Зетљи забисе ог Сунца и њеџово џосџојање корисџито на разноразне начине, џа џако, рецитом, чесџо узбукујето, џеџајући својим најтилиџта "Сунце тоје", иџак о овом избору живџа не знато баџ тноџо.⁴ Заџо нам Миланковић ненатеџливо џовори и оџкриџа сву њеџову леџоџу и величину.

О живџу и рагу Милуџина Миланковића виџе џуџа је џисано. Врло леџ урилоџ гаџ је у еџициџи "Живоџ и гело срџских научника". Меџуџим Праџан Трифуновић се оглучио да у својој кџизи "Из уреџиске Милуџина Миланковића", објављене 2007. џодине, да још један урилоџ о њеџовом живџу и рагу из џера Таџџотира Анџелића, цењеноџ урофесора. О Миланковићевоm рагу акаџетик Анџелић, изтеџу осџалоџ, џиџе:

"Објавио је око сџоџину разних тањих и вењих гела: научних урилоџа, моноџрафиџа и груџих раџова. Био је заинџересован за савретене научне теџоге и урџи ког нас консеквенџно корисџио векџорску теџогу у својим уредавањима, и џо тноџо раније неџо шћо је био случај у некит разџиџениџит зетљата. Ајнџџајнову џеџориџу релатџивности уредавао је урџи ког нас, а вероваџно и на Балкану, и џо досџа рано. Њеџово научно инџересовање, с обзирот на већ изречену каракџтерисџику да је инџитно џеџио некот хартоничном

⁴ Једно ог вредних гела које обраџује уроблетаџику Сунца џреба џотенуџи уибеник урофесора ниџкоџ Природно-таџетаџичкоџ факулџеџа Праџана Гаџића "Физика Сунца" из 2005. џодине. Посебно су заинџлиџа џолабља о унуџраџњосџи Сунца, Сунчевој аџтмосфери и циклусита и џеофизичким џослеџиџата Сунчебе акџивности и ге урофесор Гаџић уредсџабља најсавремениџа сазнања о наџој зџезди.

обухватању сазнања, није било уско. Оно се кретало од интересовања за проблеме настава математике у средњој школи, па преко грађевинских конструкција и реформе јулијанског календара до теоретских проблема. Његова истраживања су се налазила на граници неколико природних наука и математике. Он је успео да на релативно једноставан начин успостави везе између дескриптивних природних наука и математике. Као професор је својом израженом личношћу ушлицао на генерације математичара, астронома и физичара!"

Пошто је рођен у Палу, своје место рођења је бескрајно волео. Кад год је из њега оглазио и поново ту се враћао да би провео неко време, што је доживљавао са посебним осећањем.

Некадашњи (а) и садашњи (б) изглед Миланковићеве родне куће у Палу. У време Миланковићеве младости била је највећа и најлепша, заштит је оштетела и доведена у руинирано стање. Обновљена је 2007. године средствима Владе Републике Србије.

Ипак, осећам да нам што сам професор ошце онако како је емоционално осећао док је у њему орасијао, а и после штога када га је посећивао и са сећом говорио о данима прошеклог деценијства. Наравно, нико други не може што тако лепо описати као човек који је све што доживео.

"То је једно место у Славонији", пише Миланковић о Палу, "за које сигурно нисмо никада ни чули, а тожда ни за обу покрајину, али ћеш његово положаје лако наћи на свакој земљојисној карти Европе. Иди пре Дунавом док не стигнеш до места где се Права улива у њега и садија његов шок од зајуда ка истоку. Пођи пре

Пунабот још тало гаље, док, њосле једне окуке, не њошече једно крашкко њарче реке ог севера ка јују. Ту, на њејовој десној обали, лежи Палъ”.

Положај Пала назначен сѡрелицом на једној сѡарој карѡи Славоније. Миланковићев оѡис у њошѡуносѡи огсликава њејову ѡесну ѡовезаносѡи са Пунабот.

О куѡи у којој је ѡробоео своје најраније гоба живоѡа, заѡазео је следеће:

”Тако сам, ѡосле двојодушњеј оѡсусѡвовања, уѡледао оѡеѡ зелене ѡалукаѡре тоѡа очинској гота и у њејову двориѡѡу ѡритио кључ њејових ѡешких ѡвоздених ѡавних браѡа. У њејовит сѡореднит зѡрадата и ѡросѡоријата сѡанују сада сѡрани ѡуди, али је њејова ѡавна зѡрада, а нарочиѡ њен ѡрѡи сѡраѡ, са својих седат соба, исѡи онакав какав је био у тот геѡиѡсѡбу. Ту је још цео сѡарински натешѡај, фоѡеле са косо забавеним наслонита, котоде са исѡуѡченим ѡрбусита, сѡолови са ѡодѡјеним ноѡата; ѡо зигобита висе још слике тојих родиѡеља и ѡрародиѡеља и ѡоѡатнела икона Свеѡој Ђорђа са својит сребрнит канѡоцет.

Али у ѡит инѡитнит ѡросѡоријата не сѡанује нико виѡе. Наѡи сѡари су ѡотрли, а тене и тоѡ браѡа одвео ѡозив на грују сѡрану. Но обојуца воѡито свој очински гот ѡолико ѡуботорно да ѡа никот груѡот не

гајето ни на ујошребу, а сами ја посећујето шек с вретена на врете.

То је сшара јосјодска кућа која је, блајодарећи својим гебелит зиговита, прешурила већ сшо јодина преко своје лабе. Ова је највише сшрадала, њу ојраблат и крјит при свакој својој посеши.

Иза куће, ја све до самој Пунава, јружа се, некад лејо уређен, а сада зајущиен јарк и врш, који није више ни једно ни грујо.

Исшина, њејова сшара сшабла, гивљи кесшенови, борови и јеле, сада су још већа и лејша нејо шшо су некад била, али у њихову гебелот хладу воде борбу коров и јодивљало цбуње са јоследњим осшацима некадашње кулшуре. Крчећи себи јуш кроз шјај шијрај, наилазит у њету још на једну јлетенишу ружу, лафранс или таршалнил, и њихов оштени гах баскрсава у тојој души цело тоје злашно гешињсшво. Ко би тислио да тирус једне руже тоже сачуваши у себи хиљаду усјотена.

Граница тоја јодивљалој јарка је, као шшо сам већ рекао, сам Пунав. Њејово ојледало лежи, и при највећет водосшају, добра шпри сшаса усјод тоја зетлишша, али шо ја не сјречава да он ово, и без зуба, не најриза из јодине у јодину. Павно је већ како је изјрицао ону шшарабу коју су тоји родишелји јодили гуж њејове обале, да јој се ти, деца, не бисто јриближавали. Огнео је и онај грворед округлих акација, засађен на два коракка јред шот шшаравот; само још једно једино сшабло њејово виси, прешурено, али јридржавано за обалу својим жилата, и куја своју крошњу у шшаласита који ће ја скоро јројушши.

Тако ти Пунав односи, тало јо тало, и јоследње осшашке тоје очевине. Али ја се не срдим на њеја - а како бих и тојао? Колико јуша те је окујао и освежио, колико ти је месечина разтенио својим шшаласчићита у злашне дукаше, колико сам снова јросањао у чатуцу шшо ја је он љуљускао!. Тато у томе рогном готу нетат никоја више. Пунав је осшао још једини јријашел из тоја гешињсшва”.

У ПОСЕТИ РОДНОЈ КУЋИ МИЛУТИНА МИЛАНКОВИЋА

Пал - родно место Милутина Миланковића - било је врло често мета о којој је научник писао. Њега се сећао из децињства, младости, са разних путовања, ња и времена када га је због својих обавеза напустио и преселио се у Београд.

Павлацна жеља да посетим родно место вољеног научника и обиђем кућу у којој је живео, испунила ми се када сам по позиву присуствовао Међународном симпозијуму поводом 50 година од смрти Милутина Миланковића, легендарног научника српског рода, који је одржан у његовој обновљеној кући у Палу 23. и 24. маја 2008. године у организацији САНУ, Српског културног друштва "Просвета" из Загреба и општине Ергуд са њим:

"Смеморалство Милутина Миланковића".

Симпозијуму је као гост присуствовао Хелмут Пихлер из Аустријске академије наука и скуп упутио поздравну поруку.

Симпозијум је одборио председник САНУ Никола Хајдин који се у свом излагању осврнуо на рад и научну делатност Милутина Миланковића. На крају свој излагања председник САНУ је истакао:

"Нешто о позиву Милутина Миланковића као грађевинског инжењера и о протени његове научне оријентације ка изучавању небеске механике, проблема осунчавања и климатологије. Неки Миланковићеви биографи бабе се околностима које су већ афирмисано грађевинског инжењера, конструктора и теоретичара у области грађевинске механике, одвојиле од њој пуца и

набеле на њу изучавања небеске механике и осталих сродних области. Миланковић је волео свој позив грађевинског инжењера и теоретичара у грађевинарству. Један од практичних разлога за деликатно напуштање тог позива био је неуспео покушај са његовим избором на Техничком факултету у Београду. Са групе стране, уследио је срдчан позив и његово прихватање за професора небеске механике и техничке физике на ондашњем Филозофском факултету у Београду. Овај случај околности био је за њега и за науку срећан и значајан исход. Изгубили смо, тожда, неке веће резултате у науци о грађевинарству, али са њим она је учинила у својој новој области, што би било свакако знатно мање и не би га учинило научником таквог формата и величине какав је он био, посебно када је реч о његовој активности у савременој науци. Грађевинарство Миланковића, као професора, није био само хоби, које му је истежу остало доносило и финансијску корист, већ му је на извесан начин обојавало животно.

Кућа коју је тако лепо описао и волео Милутин Миланковић била је дуго низ година запуштена и оронула (најбоље речено, руинирана), тако да се као таква више није могла користити, али је задржала свој спољашњи изглед.

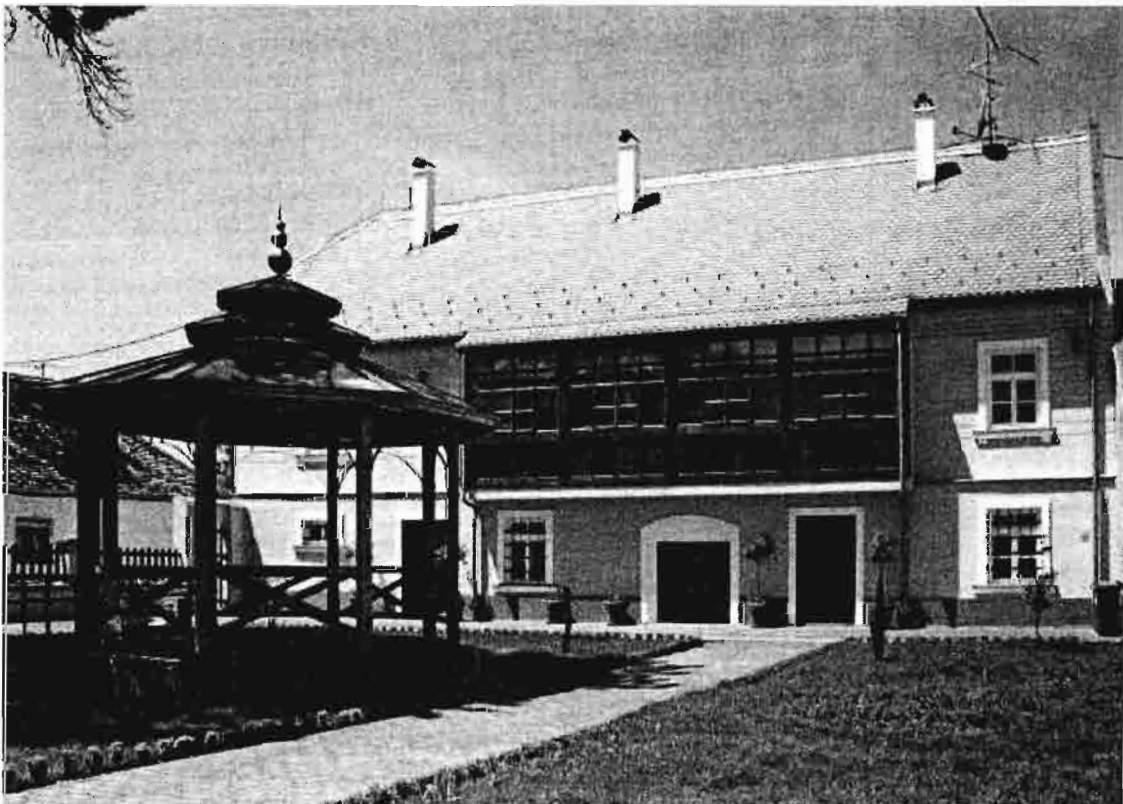
Ипак, надали су се људи да очинском дому Милутина Миланковића дају сјај. Погуде, кућа је нешто измењена у унутрашњем делу да би била прилагодена одржавању разних скупова који ће посећивати поклоници научне величине какав је био Миланковић и на њима говорити о његовом животу, научном раду, али и наставити његово дело. Овим љетеништем јесћом омогућено је да се млади људи упознају са тимом где је живео и како се школовао и узрасао као врхуна научник.

Обновљена кућа сада изгледом и својом господојанственошћу изражава поштовање према великом научнику - баца онакво какво он заслужује. Посебно је значајно што је свој очински дом неизмерно волео, њему се често враћао, а шутовао када је приликом својих

посећа његова како пролаза, јер више није било оних руку које су га неговале и гоњеривале.

Панас, међуштим, овај гом пружа заиста ишресивну слику, јер је обновљен у часи његовој заслужној власника који је задужио не само своје родно место Пал и гржабу Србију у којој је живео и радио, већ и цео свет који се диви његовим научним подухватима. За овај данашњи изглед куће најзаслужнији су мештани Пала и околине, као и САНУ и ХАЗУ који су штеде допринели.

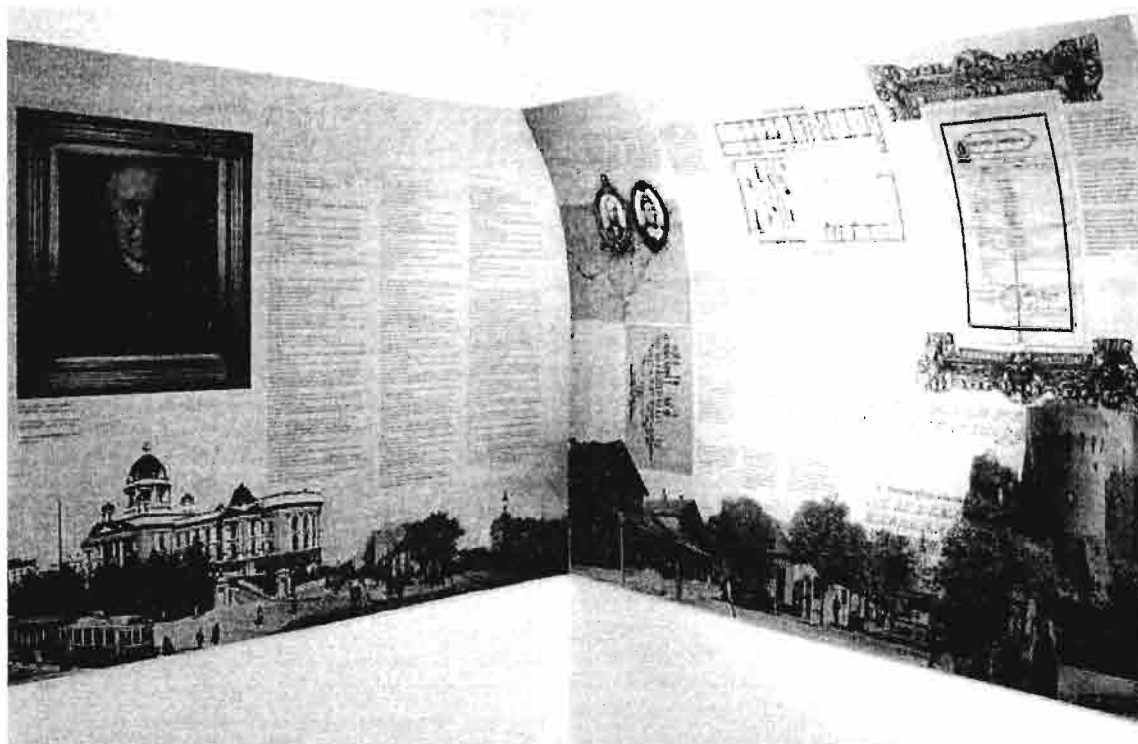
Проспрано двориште, о коме је Миланковић шакотно по писао, јер је у њему проводио своје прве године живота, а и касније када се још зажелио пријатној отора, које се простире до самој Дунава, данас пресеца лево уређени асфалтни пут којим се шетајући може уживати у лепотама о којима је Миланковић шакотно надахнуто писао.

Спољашњи изглед обновљене родне куће Милушина Миланковића у Палу са проспраним двориштем (поглед са источне стране или из правца Дунава).

Седећи у лево уређеној сали за сасјанке и прегавања на првом спрату куће, нисам могао да се ошмет ушиску као да присусубујем прегавању професора Милушина Миланковића. Све је догледало на њега - губно сређена кућа, додуше са доста различитим распоредом просторија у односу на преходни. Први спрат је претрпео највише измена да би се добиле просторије за прегавања. Пуж великој дела спрата и гале простире се широк засјакљен ходник-шрет из кога се уружа величанствена панората на двориште и Дунав који обде у свом мирном току и ширином догледа на какво језеро. Заиста, није никакво чудо што је Миланковић непрекидно испицао левоу обе реке која му је ог ране младости остала у дубоком сећању.

Унутрашњи изглед преуређеној дела приземља обновљене куће Милушина Миланковића у Палу. Снимак је из 2008. године.

Разноликост шета које уружа оус Миланковићевој живој, рада и научној деловања доказују и саопштења свих присушних учесника. У њима се испиче његов допринос од сјасавања у научника кроз студије и докторску дисертацију, преко првих успеха у грађевинарству где је дао нове методе рада, па све кроз наставно-научни рад на Универзитету у Београду као

рогоначелника математичко-физичкој прислуџа изучавању клите и онога како нам палеоклита отоућава да његово у будућности, заштим развоја астрономије, одјецита и последицама његових теорија, ња све до књижевној стваралаштва и освајачине за будуће генерацијата које буду желеле да наставе његово научно дело.

Сви учесници су са гужним поштовањем и поносом његовом живошћу и делу. Било би преошћирно наводити све садржаје и реферате који ће бити објављени. Ипак, исказао бих неке карактеристичне по чињеницама које су изнеће.⁵

Интересантан податак изнао је Тин Лукић са Универзитета у Новом Саду о присуству различитих информација о Милушину Миланковићу на Интернету. Приштом је исказао да се, нажалост, поново указује на чињеницу да се значају његовој научној рада више њажње посвећује на светским нећо на готитим Интернет презентацијата. Ушћврђивање шачној броја иностранних сајтова који садрже податке о Миланковићу је ошћежано збој различитих начина приказивања његовој презимена. На познатим Интернет прешћраживачима Google и Yahoo, уисивањем кључне речи Milankovitch добија се ресекшабилних приближно 130 000, односно 440 000 сајтова са подацима о нащет слаћном научнику. Резултати прешћраживања готитим Интернет сајтова, који садрже информације о Миланковићу, исказани су само десетинама хиљада бројеба.

На симпозијуму се чуло још мноћо шћога о Миланковићу. Понешћто сто већ знали, али и мноћо шћога сазнали. Од излаћања присушћних, који су редом исказивали мноћо лећога, а нишћта ружнога о шћоће како је живео и стварао нащ велики научник, изгвојо бих још једно излаћање које је прикладно за садржај обе књиће и не задире мноћо у оне стщручне расщрабе које су за обичној човека још увек "шћажна". Реч је о врло заћаженом и

⁵ Пошћун увид у све рагове који су презентовани на наведеном симпозијуму моћу се наћи у књизи: "Стваралаштво Милушина Миланковића" (Ч. Оцић, уред.), САНУ, Научни скућови, СХХIV, Председништво, књ. 9, сщр. 1-512.

U~esnici simpozijuma "Stvarala{tvo Milutina Milankovi}a" odr`anog 23. i 24. maja 2008. godine u Daqu. U pozadini se vidi obnovljena ku}a velikana svetske nauke Miiutina Milankovi}a, a autor dela Aleksandar Trifoni "Kako sam do`iveo Milutina Milankovi}a" nazna~en je strelicom. Ispred wega u ~u~em polo`aju nalazi se urednik kwige Vlado Mii}evi}.

необичном саопштењу које је излајала Љилана Блајојевић са Универзитетa у Београду са шетом "Зајиси Милушина Миланковића о кућама и траговима" за које јој је као избор послужила њеова метоарска књија "Успомене, доживљаји и сазнања". Циљ рада био је да се кроз гејшалници увид у куће и сјанове, месџа и трагове у којим је живео, на посредан начин реконструире сложена живојна пушања и једна сјецифична "привајна географја" Миланковићевој живоја.

Организатори су се пошругили да посеја и борабак у родном месџу великој научника буде пријатан и госпојансјвен голађај, како и приличи њеовој свејској величини.

Порег шоја у обновљеној кући Милушина Миланковића, у којој се и огржавао симпозијум и презентирани садржаји саопштења свих учесника, у међувремену између седница, било је врло срдачних разјовора и размена мишљења и ушисака о делу и живоју Милушина Миланковића. Порег свеја шоја, организатори су приредили и излеј у околину и посеју Ергушу.

На излеј сто пушобали аушобусом кроз живојисне пределе изнад Дунава. Наг Палет се уздиже блајо зашталасано побрђе са изванредним поледом на околину коју пресеца Дунав. Што сто се више њејали блајот узбрдицом, наилазили сто на леје крајолике прекривене виноградима у којима су усјевале изванредне сорше трожја као што су трашевина, шардоне, рајнски ризлин, шратинац, пиној, ружица и џлетенка. После брања сво ово изванредно трожје се недалекo од винограда прерађивало у недалекo познајој ергушској винарији у успоишена вина изврсној укуса и квалијетета. Организована посеја овој винарији није била само зашто да би се видела њена велика бурад и шехнолојја израде вина, већ су пријатни домаћини приредили и гејсјацију свих врста, онако како што голикује џажљивом произвођачу, а што је и значило да се пре пробе вина обавезно јео по неки комадић, шакође, изврских врста домаћих сирева.

Ергушска винарија није само познаја по извршним винима, већ и по необичној атракцији коју чини буре

израђено од најквалиџејније храсџовој грбеџа, које и није реџкосџ у Славоњи, али јесџе њејова небероваџна величина, јер у њеја може да сџане ниџџа мање нејо 75 000 лиџара вина! То ја чини најбеџим ујоџребљивим буреџом на свеџу. Па све буде инџересанџније, оно је до врха било најуџено квалиџејним вином које је јрележало говолно времена, како нам саоџџице готаџини, да се већ џага мојло јиџи.⁶

Као џџо су Ариџоџел, Плаџон, Галилеј, Лајбниц, Ојлер, Ајџџајн, Пуџин, Тесла и мноџи груџи свеџски и наџи научни великани били нејрекиска инџирација да се о њима јиџе, џако је и Миланковић својом научном разноврсноџћу и књижевним делом осџабио јросџор за собом, али не само да се јовори о њејовом живоџу и сџваралаџџу, већ и џраја за новим научно-исџраживачким сџазата. То је јоказао и научни скуј у Паљу из маја 2008. јогине својом џетаџском разноврсноџћу и саоџџењима учесника симјозијума. Заџо ова имјозанџна и значајна јраџевина наџе кулџуре и науке не би стела да осџане само обновљен дом, већ месџо окујлања јрисиџлица и јоџџоваоца Миланковићевој дела.

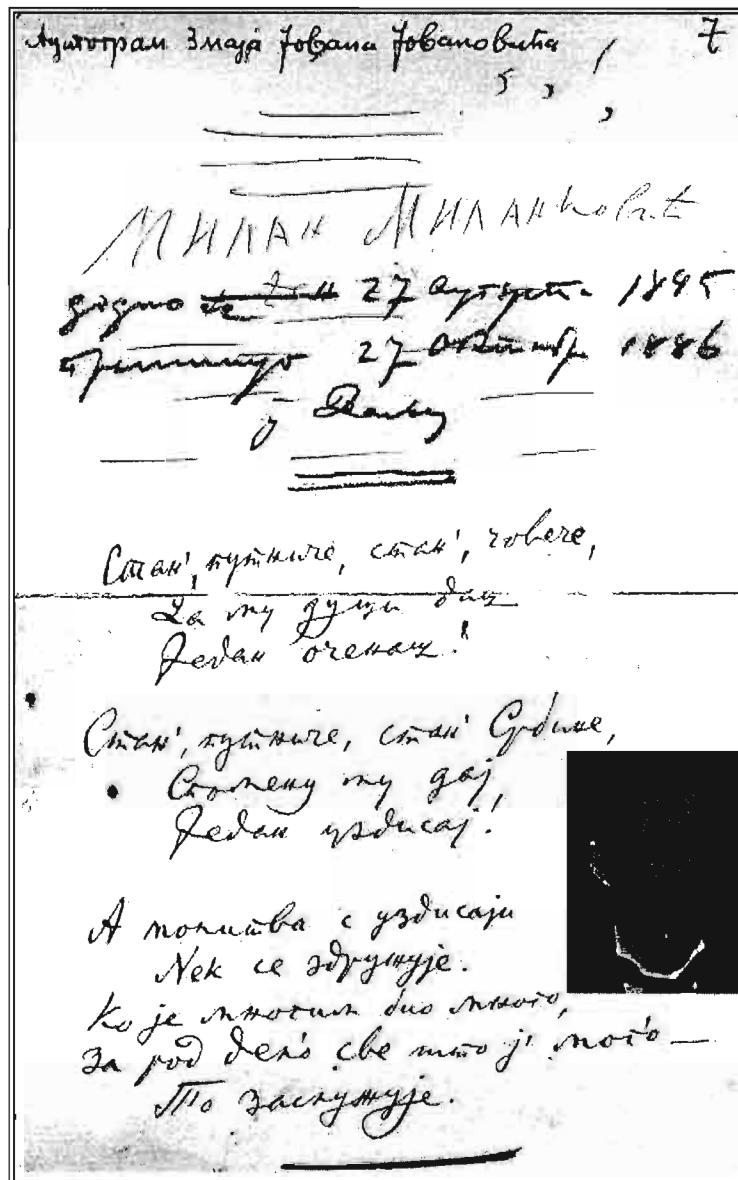
Један гео бораџка у Паљу био је јосвећен јосеџи јравославном јробљу јде се данас налазе јострџни осџаци Милуџина Миланковића, јренеџи из Београда 13. маја 1966. јогине. Познаџо је, наџте, да је Миланковић јрробиџно био сахраџен на београдском Новом јробљу јосле стрџи 12. геџетбра 1958. јогине.

На Миланковићевом сјотенику који јочуџа јорег свој оца Милана, јрочиџах и сџихове Јована Јовановића Змаја:

---

⁶ Када се геџално обиђе околина Паља и уоче брговиџе јагине које су великим својим делом оријенџисане ка Дунаџу (јосебно исџочне и јујосџочне), џага се веома добро може зајазиџи да су оне јреко чиџавој гана, нарочиџо с јролећа и џокот леџа осунчане. То је уз јоволан хиграулички ниво Дунаџа и јоџ виџе лесни каракџер зелиџџа (добра јорозносџи и јројусносџи, џетјераџурна сџабилносџи иџг.) основни јредуслови заџџо су набеџена вина о којима јовори А. Трифони џако квалиџејна. Миланковић као да је са обих џерена јрробиџно црјео своје идеје и знања о Сунчевој радијацији.

Сѣан' ѿуѣниче, сѣан' чобече
 га ту дуѣи гаѣ
 један оченаѣ!
 Сѣан' ѿуѣниче, сѣан' Србине,
 сѣотену ту гај -
 један уздисај!
 А толиѣва с уздисаји
 нек се здружује, -
 ко је тноѣит био тноѣо
 за рад дел'о све ѣѣо ј' тоѣо
 ѣѣо заслужује.

Рукопис ђесте Јована Јовановића Змаја ѿсвећен рано ѿре-
 тинулом оцу Милуѣина Миланковића. Змајева слика је у
 доњем десном уѣлу.

Пок је ојело гржао Радомир Милошевић, уроша из Стедерева, нешто ми се у јрлу сшејло, а у гуци сам имао осећај као да баш шој гана сахрањујето нашеј грајој професора. После свих саслушаних саошшења на симпозијуму, шо је и мојао биши природан осећај, јер шолико се живо јоборило о њету као да је био присушан међу нама. Ту, на гаљском православној тробљу, ипак сто сви осешили да њеја физички више нема.

ГЕНИЈАЛНИ ЉУДИ - ОНИ СУ СТВАРАЛИ ИСТОРИЈУ НАУКЕ

*Геније се не рађа,
геније се не ствара,
геније је гар васионе.*

О мношум умних и учених људима увек се моју писаши књиће, нарочишо о њиховим живошима и раду. Тиме се и грушима отоућава леиши и инштересаншннији умни живош. Тих генија било је велики број и зашо нам није циљ да о свима пишето у овој књизи, јер је њена намена ораничена само на узан број. Овом приликом пишето само о неким генијалним људима који су стварали науку, а шиме и историју свеша.

Генијалносш и генији се шешко моју дефинисаши, али их оишно можете изразиши. Ови шертини се моју чуши у српском језику онда када се неке желе указаши, из било кој разлоа, већи значај нешо шшо заслужује - само да би ту се огало признање за рад или њељов учинак. Задржимо се зашо на значењу обих речи онако како су у појединим књиата, посебно енциклопедијата, објашњавали и шиме, уколико је шшо мојуће, приближније назначили.

Поновито, пре свеа, прво речи нашеј великој научника Милушина Миланковића коме је и посвећена ова књиа. Он генија оишује не сувајарно, већ у духу њељових мудросши и каже: "Као шшо туња у шатној ноћи обасја пушнику цео хоризонш прег њит, шшо се штаквом туњот у тошју генијалној човека стварају у науци нови видици и ошварају нове обласши науке".

У Малој енциклопедији Просвета пише да је џеније човек изузетне и урођене снаге духа, ванредне стваралачке моћи.

Може се рећи да су џо људи џриродно обдарени интелигенцијом, оригиналношћу, креативношћу - они који имају изванредну способност размишљања и рада у областима која претходно нису испраживане.

Генији су људи који у тренуцима својих осећања и надахнућа виде, чују, замишљају све оно џто други не могу, а затим џо реализују у науци, уметности и уостале стваралачку на свим пољима људске делатности.

Моли бисто ова објашњења још тало џроширићу речима да је џеније онај који поседује дар џрироде, џј. особину (за сада неознаћу) коју ни један други џре нећа није имао или утео да искаже или докаже, рећито, до џада неознаће џриродне феномене. Поћто џоборито о џриродној џојави, џо може да значи да је и ова рећка особина људи који је поседују џо својој џрироди и карактеру. Како је џрирода чићав костос, назобито ћу способност *костогарот*, јер ако неко џенијима гарује нећто из џрироде, а други џо немају, онда оно може бићи само костичко џорекла.

Може се о џенијима џоборићу и џућет савремених научних достижња. Генетски инжењеринћ је на доброт џућу да објасни или бар делитично укаже на сисћете пресћајања молекула ДНК или других нуклеинских киселина у модификацију једноћ орианизма. Па ли је и џрирода џа која одабира џенетски модификованоћ човека и посћабља ћа у џоложај у коме у односу на груће има надособине обичноћ човека? Можда је и џако?

Прета оное како се џенији дефинићу, ићак није џрецизно одређено да ли они ћреба да имају све (ћто би било лоћично) или неке од наведених особина. Пресугна је, изледа, она особина која каже да џенији ћреба да поседују креативну способност да раде у џодоблаћима која претходно нису испражена. Оботе би ћребало џридогати и да имају урођену снагу духа и ванредне стваралачке моћи за креирање нечећа које до џада нико није имао на ућу.

Овом приликом углавном ћемо описиваши људе и гођађаје безане за њихова открића којима су дали неуроцењив допринос науци и светској историји. Од њиховој времена човечанство је крућним корацита ишло напред, јер су њим техничким и групим достигнућима обезбедили лакши и побољнији животи људима, ослободивши их тежкој физичкој напору.

Тако се међу њим именуима нашло и име Милутина Миланковића чији је допринос открио нове везе у науци, јер је доказао природне појаве које нико пре њега није тако јасно вдео.

Миланковић је поседовао све оне атрибуте који карактеришу јенијалне људе, а то су: интелијенција и снага духа, оригиналност, креативност, интуиција, способност размишљања о оном делу природних појава које преходно нису или су тек сорадично биле изражене и којима се откривају сасвим нови везици у науци итд. Својим интелектуалним надахнућима Миланковић је сагледао оно што групи нису могли.

У раван обавних разматрања могло би се посматрати и истражање женске лепоте и шарта (не само у физичком смислу). Да ли се и то може сврстати у јенијалност? И женска лепота је, ако не снажно, а оно бар равноравно, утицала на развој цивилизације или доприносила напредку човечанства.

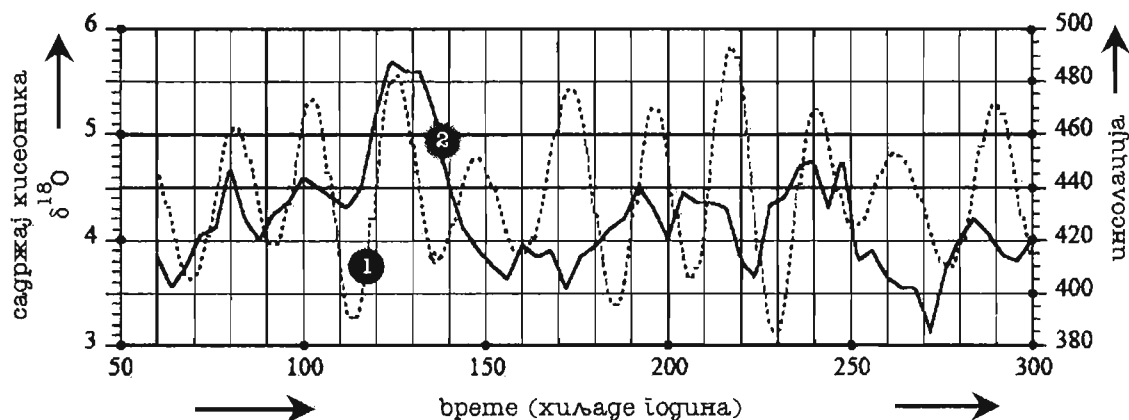
Та јенијалност изражена кроз лепоту ума и телата је веома утицаја на развојак груписа и оштала зајажена по својој наљашеној храбрости и одлукама, а и у науци то се скоро најчешће јавља, с обзиром на групивени стајус жена, тек у појединим фазама развоја цивилизације.⁷

Посматрамо и групо истражање: зашто само научне проналаске морамо ставрати јенијалним? Зар, рецимо, посматрамо и храброст какву је исказала Јованка

⁷ У овом контексту може се посматрати и животи и рад Милебе Марић која се дословно свега одрекла у користи своја тужа Алберта Ајнштајна. Ставратијући све заједничким, доживела је истински љубилак научној истраживању и тек новцији и стигливи потаци разоткривају истину о открићу формуле релативности. Њена жртва у научном свету нема сличан пример.

Орлеанка није ушћала на ѓромену свешћа и нове грушћене шокоче? Њен ѓоухвашћ носи еишћешће тенцијалносћи или, уколико ѓосташћрато гоиринос већ ѓомињане Клеоѓашћре, зашћшо бисто онда Цезара сташћралу тенцијалнит, а не ѓу која је ишћрала тноѓо значајнију исћоријску улоју. Нека само ѓишћање каленгра буде ѓрилоѓ шоче.

Узмито за ѓритер царицу Теогору, Јусћинијанову жену која је ѓосеговала изванредну леѓошћу. Иако је у тладосћи била циркуска ишћрачница, усћела га се гомошћне гвора и ѓосћане царица шћага највећешћ царсћба. Њена леѓошћа је нагблагала ѓену сумњибу ѓрошћосћи и шћите усћунила жарку жељу Јусћинијана (483-565) га ѓосћане царица. Својом иншћелиенцијом усћела је га "казни" све своје ѓрошћивнике и сачуба царсћбо.

Гијашћрат осунчавања као ѓритер тенцијалносћи: Миланковићешћа инсолациона крива (означена ѓог бр. 1) Chesћо ѓушћа је уѓоређубана са грушћита, а најчешћше са ѓијашћратом садржаја кисеоника $\delta^{18}O$ (назнака ѓог бр. 2). Асћронотска крива, теђушћит, има ѓланешћарни каракћтер, а крива садржаја кисеоника Chesћо ѓушћа огражава и локалне ушћицаје или ушћицаје клиташћских ѓериода краћих ог хиљаду ѓодина.

Ни у науци тенцијалносћи жена није неѓознашћа, али је Chesћо ѓушћа била ѓошћцењибана. Зар славна француска физико-хетичарка ѓољскоѓ ѓорекла Марија Склодовска Кири, која ја добила гва ѓушћа Нобелову нашћраду (1903. ѓодине са А. Бекерелом из физике за гоиринос ѓроучавању радиоакћивносћи и 1911. ѓодине из хетиче за ошћкриће елеменшћарноѓ рагона) није тенције ѓошћѓуно

равнојравна, ако не и изнаг тнојих мушкарца, који се постоје као јенцијални? Примера, наравно, има још, али нам није намера да их све набрајато.

Приче о јенцијата можемо да постојемо са још једној неиспраженој аспектја. Оне зајочију са постојањем: колико познајето костос? Ко ја наспоањује, постоје све у њему има, колико може да упише на стварање јенцијалних људи? Сва постојања безумето гале искључиво за природне појаве - поузвано, нема у њима вештачкој експериментисања.

О васиони можемо да причато безбројне приче, исто тако и бајковиће замисли, јер о њој и гале тало знамо. С обзиром на чињеницу колико би желели да знамо, пошто је све више појави које још не знамо. Збој постоја поједини и постоје обрабе скаске о звездата и неким ванзетаљским бићима надљуских особина, стварајући лажну слику неке њихове моћи за коју знамо да постоји само у машти.

Заронито збој постоја у дубине васионе.

Зашто се тако постоје истина о звездата, њиховим обрадиоцима, наспоанку и неспанку животија као да постоје није интересантно? Зашто лаж да истисне истину? Зар истина не може бити исто пошто, ако не и више, занимљива? Зашто своје постоје упрето у небо да би се најлегали тих светлих звезда које непрекидно прејере, а нешто огворе на сва постојања? Зар постоје не може штачнице да се постоје нешто да се измишља светом неких грујих планета искривљених носеба, гулачких упију, пројескнијих изледа ог којих се деца прозе и себи стварају хијошестичне прејшабе?

Па бих пошкрејо своје мисли, навесту један гео приче из књије "Скривено тисаоно оружје" поја доброј причајшеља гр Светозара Радишића, а нагасбе изванредној познаваоца костоса. Ево постоје гела приче:

"Пред нашит очита је костичка хартонија. Нико нешто обраво да је ретиво. Налазито се у царствој тајлина. Галаксије се састоје ог таса, обрацине и звезда - тилијарди и тилијарди звезда. Свака звезда може бити нечије сунце. Галаксије обилују звездата, световита, а тожда и живит створењита, интелигентнит бићита

и цивилизацијата кадрит да претошћују костичке раздаљине. Посшоји приближно сшо тилијарди галаксија од којих свака у просеку садржи шо сшошину тилијарди звезда. У свит галаксијата има тожда исшо шолуко планета колико и звезда.

С обзирот на шај заиста колосалан број тала је веровашноћа да само око једне обичне звезде, Сунца кружи једина настањена планета. Веровашнице је да васиона киш и живошот. Но, шо људски род још шоузвано не зна. Испраживања су шек шочела. Са раздаљине од осат тилијарди светлосних година, људи имају озбилне шешкоће да разберу чак и јашо у чији састав улази Млечни шут, а да се не шотиње Сунце и Земља.

Једна од галаксија је и МЗ1. Посташрано са Земље, налази се у сазвезђу Андрогеда. Слично осшалит сширалнит галасијата МЗ1 прештабља ошротан вашрени шочак звезда, гаса и пращине. Та галаксија има гба сашелиша, шашуљасте елишичне галаксије са којима је шовезана гравитационо, односно исшит законом физике који људе гржи шриковане за сшологицу. Закони шрироде исши су шширот костоса.⁸

Неке звезде су самошне, шошут Сунца. Вешина ших има прашиоце. Сисшети су улашном гвочлани - гбе звезде роширају једна око груе. Чланови шојединих бинарних сисшета шолуко су близу да се додирују, односно звездана грађа нешрекидно шече теђу шита. Али вешина их је разтакнуша на удаљеноси која одшвара оној изтеђу Јушишера и Сунца.

Неке звезде, шаковане сушрнове, сјајне су шошут своје целе галаксије, груе су црне руе, небудље на удаљеноси од свега неколико километра. Неке сијају шосшојанит сјајет, груе несиурно шрејере или жтиркају равнотернит ритот; неке се окређу свечано и елеаншно; груе се, пак, шако тахнишо праше да се изобличују до сшощшеноси. Вешина их сија будљивот и инфрацрвенот светлосћу; има их које прештабљају блишаве изворе реншенских и радио шаласа.

⁸ Исшу шакву реченицу честшо шуса је и Миланковић изшварео и шрашично све своје математичке формуле и шорачуне шсшављао шако да важе свуда шодједнако у васиони.

Плаве планете су погле и тлаге; жуте звезде, конвенционалне и средобечне; црвене звезде, често пошарице и на утору; а тале, беле или црне звезде су у сатрпном ројцу. Млечни пут садржи око четири стотина тилцјарди звезда свих врста, чије се кретање одликује сложенот и складном трациозношћу. Од свих тих звезда, житељи Земље за сада познају само једну.

Сваки звездани систем представља острво у космосу, удаљен од суседа светлосним годинама. Моју се затислици створења на небројеним световима, са искрата тугросици, која сва у први мах стаирају да су њихове тајужне планете и тожда неколико сунаца све што постоји. Људи расту у изолованости, али постојеће постојају свесни космоса.

Земља је сада у пошуности испражена. Више не та нових континената или изубљених народа. Технологија је отоућила да се испраже и населе најудаљенија погручја Земље, а сада отоућује да се човек ошисне са таичне планете, упути у басиону и испражују групи светови. Утешо да улаже у рашове, шребало би да налази нове просторе и нова боаиства".⁹

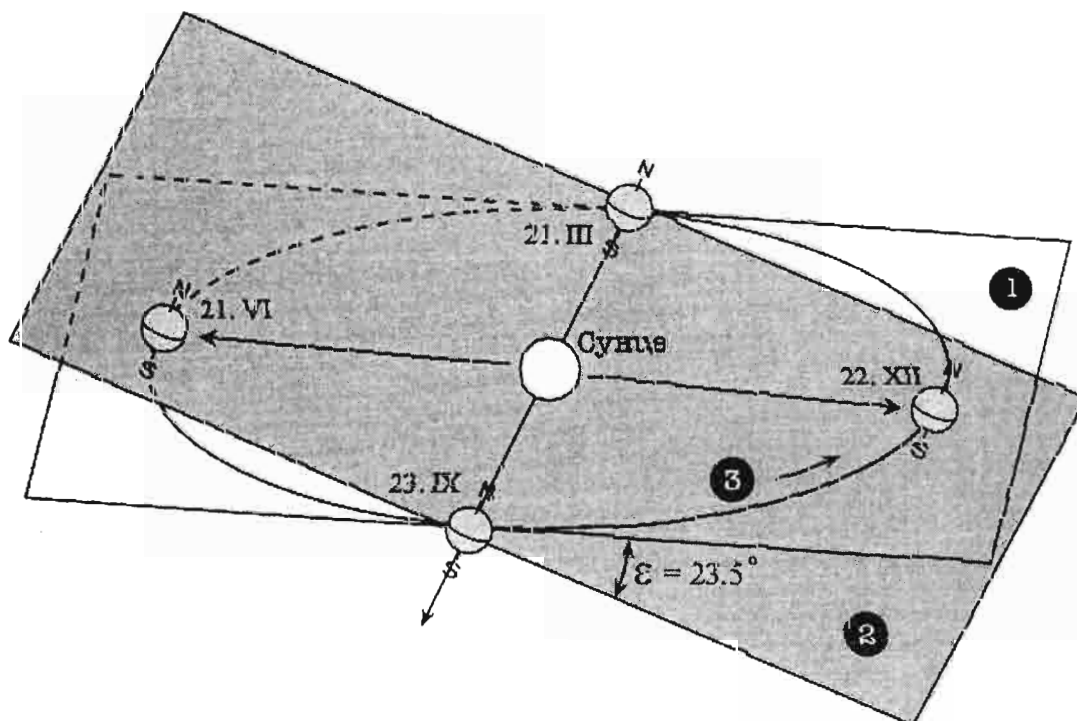
О човеку и космосу може још много што да се каже или наише. Урадићемо то нешто касније када се бугето осврнули на везу човекове свесци и космоса.

⁹ Веома је шешко поверовати у шачност пошавке да је "Земља у пошуности испражена". Како је представљено, оно више има географске претисе и веома је удаљено од геолошке шисине. Па је то шачо даћето само при примера са најотеном да је њих знаино више. Први је најудаљенији континент Антарктик где је ислог леда дебело понекад и преко 4 километара нађена чишава скупина језера или воде у шечном сшању, а у њима жиби организми! Уколико се преселито на северни пол, шачо је, шачоје, шек негавно пронађен средњоокеански ребен по имену Гакел. Само ошкриће је значајно збо повољних процена резервоара нафте и гаса. Новича испраживања шек шреба да се предузму по шот ишшању. Као шрећи пример даћето испраживање и коришћење шзв. неконвенционалног гаса које је заочело шек у XXI веку. Обај гас већ сада многи називају "енерцијот новог века" иако је шек у ембрионалној фази. Већина процена говори да је конвенционалном гасу озвонило и да ће шач облик енерције ускоро бити помињан као геоенергетске историје.

Враћимо се поново на крећање звезда да видимо шта нас у свету шоме може да интересује и шта корисно можемо да сазнамо.

Иако се звезде крећу, ипак сва њихова крећања не можемо да притежимо. Неке су велике, а неке мале. Све оне изгледају као свеће штачке, неке свећлије, неке тање свеће у бојата љавичасте, црвенкасте, наранџасте итд. Наравно, ово важи само за нас остатраче са Земље, али не и за астрономе који својим моћним телескопима виде много даље него што ми можемо и да замислимо.

Када бисмо, рецимо, поуздано сазнали да у нашој галаксији постоји неки љанешарни систем сличан нашем, шта бисмо, осим што би нас обрадовала, јер бисмо шиме сазнали нешто ново о космосу - тожда и што да нисмо усатљени - била би, међуштим, шoliko сшара и тожда чак безбредна зашто што је до нас пушовала више милиона свећлосних година!

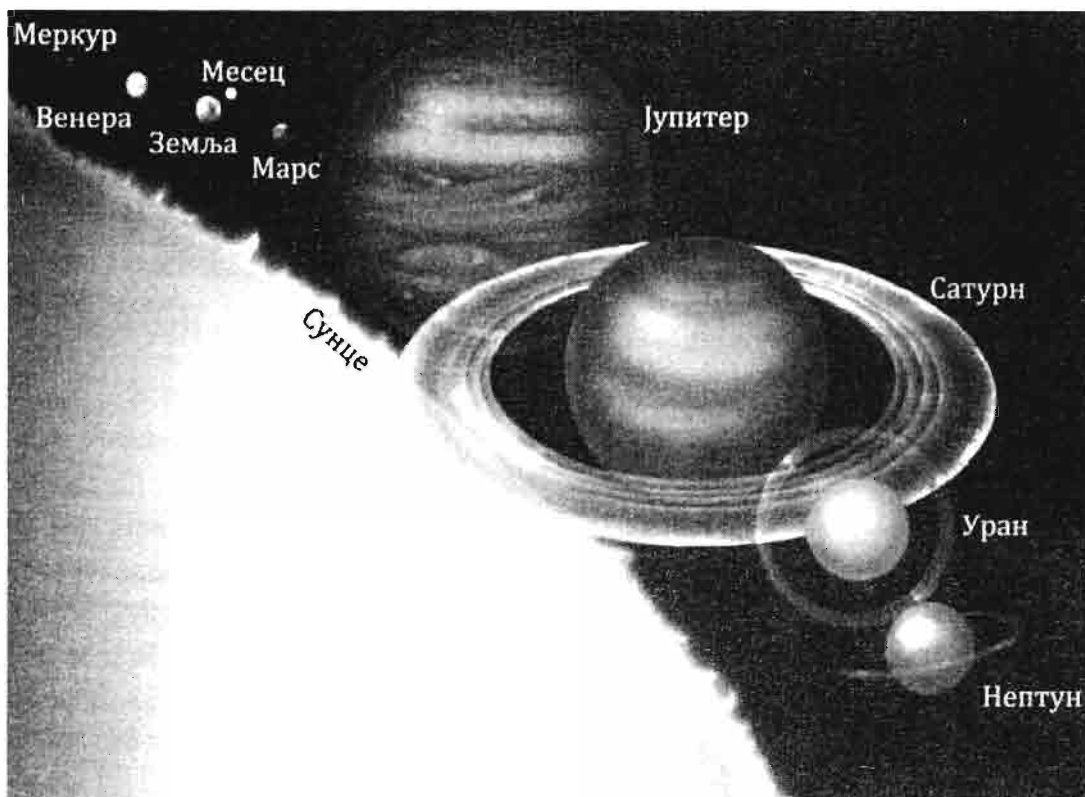

Панас је неоспорно да је у једно од џенијалних открића увршћен Миланковићев прорачуна осунчавања љанеша и протена клите по законитостима небеске механике. Објашњења: пог 1 - елиптична раван, 2 - екваторијална раван и 3 - орбитална пушања.

Шта бисто моли да мислимо о њим информацијама из космоса и какве оне моју имају везе са нашим животицама када нам је познато да је најстарији живи створење нашој планети настало пре више од 3 милијарде година, а човек се на њој појавио пре око 10 милиона година? Према томе, сазнања из далеких створа морају биста важљиво и прецизно да растућим.

Узмимо један пример са наше планете. Од првог преноса људског тела на даљину до данас прошло је нешто више од 100 година. Та ствар била је истинска сензација, а данас скоро и да нема човека који не користи неки од телекомуникационих средстава да би водио разговор са удаљеним саговорником. Постигли смо и то да и слику преносимо на даљину. Дакле, за само један век технологија је толико изнаједговорила да ниста моли ни да замислимо што је данас сасвим нормална свакодневна употреба.

Шта ће се на нашој планети десити, рецимо, за наредних 100 хиљада година? Да ли уопште можемо и да замислимо створ далеке будућности?

Многе ствари у Сунчевом систему још ниста досели, а шта тек рећи за системе изван њога?

Многи проналазачи и проналазци, иако су човечан-
 ству донели непроцењиву корист, не могу се стапура-
 ти јенијалним, јер у основи нису дали оно што човек
 дошао о томе није ништа знао. Тако је и у случају про-
 индустријске револуције за које се често каже да су је-
 нијална творевина оних који су их створили. У ишта-
 њу је заправо само велико стваралство људи који су
 учествовали у тој креацији. Па бисте то боље објасни-
 ли кренито редом.

Прва индустријска револуција је она која је човеко-
 ве мишице заменила радом машина. Познати америч-
 ки научник, математичар и филозоф, оснивач кибер-
 нетике, теорије игра и многих радова из теорије рела-
 тивитета, математичке логике и групе Норберт
 Винер (1894 - 1964) написао је да је "сратоја за чове-
 чанство бидећи човека како тура колица", мислећи да
 постоји много хуманији начин - замена машином. То
 се, како знато, и десило, али само делићно, јер Ви-
 нерово зајажане указује на чињеницу да се човечанс-
 тво тора много више ослањају на рад машине него на
 људску или животињску снагу. То се на срећу све више
 и обистињује.

Миланковићев радни кабинет у згради САНУ у Београду. И ту се
 стварао јласовити дијалог осунчавања.

Творца прве употребљене парне машине из 1769. године, енглеског инжењера и физичара Џејмса Ватса (1736 - 1819) не можемо ставрати јенијет, јер је само био изванредан и сирешан стручњак који је успео да оилогу већ познату сшвар.

Времена се, прета шоте, тењају, а са њима и околности које говоге до рађања јенија. Можда се и у нашој свесши паралелно са шим тењају кришеријуми јенија. Срећна је околност да се већина браћа на сшазе духовности, јер је она покрешачка снага која излази из осећања употребе да се гарује природи и грушшбу из која се и пошиче, а шиме исшобретено и браћа дуи сошшвенот посшојању.

ДРУГИ ДЕО

ПИСМО - ТЕМЕЉ СВАКЕ ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ

Па биста дошли до сазнања на који начин су научници открили темеље науке, треба да се уознато са једном значајном појавом, а та је да општемо њиста која су писали најстарији народи. Путо година она су представљала велику зајонетку за човека. Многи научници су покушавали, често њуша безуспешно, да реше то њишање. Ипак, временом су у шоте и успели.

Свака рана цивилизација, као највиши степен свој групивеној развика, стварала је општевено њисто које јој омогућавало да обележи долажаје из животоа народа или својих владара. Касније су њистом описивани материјални и духовни животи људи, остварујући покољњима зајисе из којих су се сазнале многе истине о њима.

У проучавању историје људских цивилизација начињен је крућан корак када су дешифрована њиста којима су се служили. То је омогућило да се духовне вредности, обичаји, начин живота, руковорине и многе цшо-цша од ших народа опрне из заборава. Иако су нам још увек недоступни многи погаци о неким изумрлим цивилизацијама, ипак је откривање њихових њисата (корак по корак или коцкица по коцкица) оболаћена ризница знања о њима.

Претга њиста старих цивилизација нису шифре, ипак, све док се њихови знаци којима се њише не огонетну, остване шаква - нерешива шифра (њорука). У њима се, баш као и код шифара, јављају знаци различитог облика и изледа: слике живошња, нпр., или групних ствари, знаци са више хоризонталних и вертикалних цршица, крутови или делови разних кривола. Сваки

ог њих знакова има значење које треба решити на основу неких познатих појмова или чињеница. Некада се код најтежих случајева за решавање полазило без материјалних или грубих чињеница, а само на основу теста налажења.

И историја науке, посебно астрономија као једна од најстаријих наука, своја прва и прва сазнања сачувала је захваљујући истима раних народа која су описивала догађаје и време када су се одиграле. Зато је одржавање писана њих првобитних народа било врло важна карика у тачном одређивању историјских чињеница.

Старијато да је тема о настанку и коришћењу писана тесно повезана са развојем историје наука, она је зато обрађено нашла своје место у овој књизи. Суштински се теме појављује у различитим у сазнању како се дошло до првих појмова који су наведени у историји астрономске науке, али не само ње већ и осталих наука које чине свеукупну историју.

Међу највише истраживаним истима свакако су она која су користили Сумери и Елићани пре више од 5 000 година. За прво познато исто старија се оно које су користили Сумери. Знано је под именом *клинасита* или *кунцифортно исто*. Прво је оно које су користили Елићани. Много је познатије од клинасита, а назива се *хијероглифско исто*. Знаци клинасита писани у облику једног, два или више клинова. Хијероглифи су, међутим, сликовно исто чији знаци представљају цртеже, најчешће живописне, али и грубих предмета. Панас се реч хијероглифи фигуративно употребљава и за писма грубих народа: кинеско, јапанско, корејско и осталих као синоним за непознато исто.¹⁰

¹⁰ Приликом набрајања најстаријих писана не треба заборавити ни палеолитичка истраживања професора Радобоја Пешића (1931-1993) и његово откриће *винчанског писма*. У хронологији развоја писана професор Пешић наводи да је најстарије писано Лејенско Вира (8 000 - 6 000 година пре н.е.), затим винчанско азбучно (5 500 - 3 200 година пре н.е.), протосумерско пиктографско (3 100 година пре н.е.), сумерско клинасита (3 000 година пре н.е.), елићанско пиктографско (3 000 година пре н.е.), протоеламско клиноисто (3 000 година пре н.е.) итд.

То су писма која су била зајонешке старих цивилизација. Огонешање гва за сада најстарија писма, клинасто и хијеролифе, у суштини представља чврсту базу између археологије и криптографије, јер неки принципи који се примењују у криптографији потајно археолозима за решавање зајонешке писма. Слично томе, криптолози у огонешању шифара примењују искуства до којих су дошли археолози. У сваком случају, спрема обе гве науке је добро дошла да би се решиле неке тешке које су вековима остале најна иако је било оних који су "борили" да су их решиле.

На разним географским просторима планете Земље рађали су се, живели и изумирали многи народи. О неким се зна много, другим знамо мање или много ништа. Неки од њих су нам познати само по легендама, док су се други развијали самостално цивилизацијска обележја. То значи да су за собом оставили писмо, језик, културу - духовну и материјалну. Многи остали тих обележја остали су непознати, иако се о неким цивилизацијама зна само фрагментарно.

Легенде и фрагментарна обележја потајно археолозима да корак по корак, знак по знак, постоје постоје сложене и доду до сазнања како су живели и шта су записали ти стари народи.

Писмо је настало од разних знакова и цртежа, преходно писаних по грбу по крај постоје, старозавна или на египћанским зидовима и сенима. Развој писма пролазио је кроз више фаза, углавном безаних за старозавна на коме су биле поједине цивилизације. Тај развој се крећао од цртања разних знакова (сликовно писмо) до изразито фонетској у коме је сваки глас представљен једним посебним знаком.

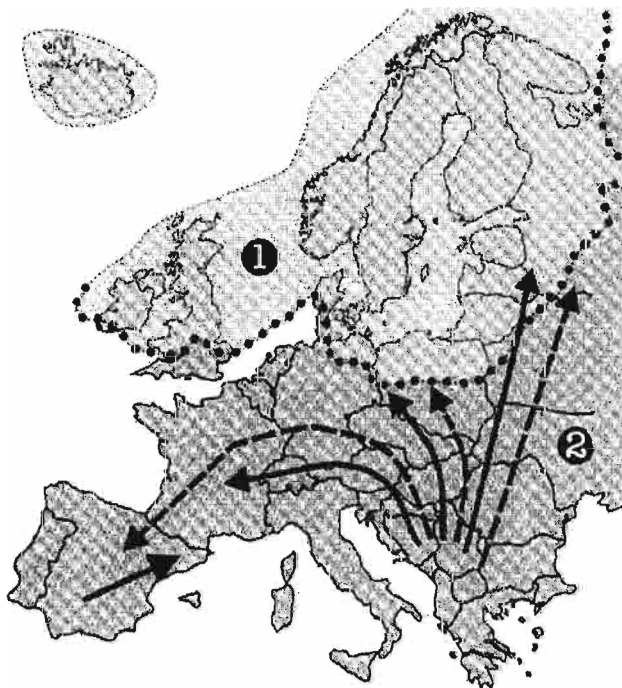
Сва писма не постоје од једног за кога бисте рекли да је корен свих писана (иако је та теорија постојала раније, па је одбачена), већ су се независно једна од других развијала према теоријским припадностима и заједницама које су их прихватиле.

Најновија археолошка истраживања указују на то да и хијеролифи као писмо нису први настали, већ да је то клинасто писмо пронађено у Месопотами-

ју. Њиме су се Сумери служили 3 500 година пре н.е. У њему клинови, један или више, означавају слојеве што указује на то да оно није фонетско писмо. Користили су га многи народи, па се стајра међународним писмом, као што се данас, рецимо, за латинско писмо узима назив интернационални алфабет са 26 слова.

И клинасто писмо се временом приближавало фонетском облику, јер се број различитих слојева који су додељивани клинастим знаковима стално смањивао. Нпр., Персијанци су од неколико стотина знакова које су користили Асурци, свели на свега 36 слојева (слова) и 4 идеограма и тиме га скоро потпуно фонетизовали. То је послужило да се убрза њихово оглобљање. Највећу заслугу за то имао је Грошефенг о чему ће још бити писано. Тиме је омогућено да се разјасне и многа група клинаста писма.

Још једна гребна цивилизација и њено писмо које су користили заслужује нашу пажњу, не само по свом значају, већ и по томе колико је труда уложено за њихово разређање. Реч је о кришској цивилизацији, писму и језику чија истраживања је заочео британски археолог Артур Еванс (1851 - 1941) истражен ирчком

миграција најстаријих народа на полу Европе у пост-гледацијалном периоду данас на основу проучавања митохондријалних цитохрома б и филогенетских односа (филогенетике). Погледати област под ледом у време последње гледације, под 2 незаљечене области (шундре, степе, шуме). Сеобе старих народа у Европи пошле су са простора балканске нише: јужна линија - јужна јрана, северна линија - велика јрана. Посебно значајан рад: Taberlet P., Fumagalli L., Wust-Saucy A.G. & Cossons J.F. (1998): Comparative phylogeography and postglacial colonization routes in Europe. Mol. Ecol., Vol. 7, pp. 453-464.

историјом коју је бриљантно представио Хомер у својим чувеним еповима "Илијада" и "Одисеја".

Слично другим цивилизацијама, остатојано по географској ширини, али значајно удаљена од осталих по географској дужини, јавила се кинеска, а са њом (око 2 000. године пре н.е.) и кинеско исто као резултат развоја те цивилизације.

Писаши о истима многих цивилизација било би неопходно, ако бар у скраћеном облику не би описали и настајак ћирилице и латинице.

Са развојем разних цивилизација, све до данашњих модерних, појављивала су се многа писма која су се трајала на одређене скућине држава, шта више и посебно за сваку државу. Тако је било и са ћирилицом која има галеке преке у северносетинском алфабету (боље рећи писму) 1 700 година пре н.е. Корен овог писма развио се у отромно стабло чији један географички језик из које је никло неколико писма: јонско, грчко, латинско, латиница, ћирилица и њена варијанта босанчица. Заједна језика овог стабла обухвата латиницу са свим њеним варијантима.

Много векова је прошло од појаве северносетинског писма док се у IX веку у Бугарској није од латинице настала ћирилица. Име је добила по њеном састављачу Ћирилу. Није то било исто којим се данас служимо и ишче, јер се и Ћирилова ћирилица временом мењала да би тек у новије време добила данашњи облик. Стара ћирилица задржала се у Русији све до краја XVII века. Српску варијанту ћирилице саставио је Вук Караџић 1818. године. Он је из руске ћирилице изоставио неопходна слова и увео шест нових као што су *ћ, ђ, љ, њ, ј* и *џ*. Није Вукова азбука у Србији отмах почела да се притењује - на то се чекало добрих 50 година.

Азбука је чисто фонетско писмо. Побило је име по прва два слова *а* (аз) и *б* (буки) у низу који обухвата 30 слова.

Латиница као писмо велике већине држава са различитим језицима највише је коришћено у Европи. Класична латиница је имала 23 слова. Развила се из

еџрурској ѓиста око 600. године пре н.е. из која је узето 21. слово, а заџит су догађана слова, џако џџо се од слова *u* издојило слово *j*, а слова *y* и *џ* су издојена од слова *b* чите се добио низ од 26 слова. Често се назива интернационални алфабет.¹¹

И латиница, као и остала ѓиста, развијала се у неколико варијанти из којих је настала абецега. Побила је назив према првим словима *a*, *b* (бе), *c* (це) и *g* (ге). У низу има 27 посебна и 3 комбинована слова *љ*, *џ* и *џ*.

Заџто сто оџседнуџи наџит галекит преџита који су своју околину изузетно добро познавали? Па ли нам је џо у ери компјутера, џелевизије и електронике џолико значајно када џотођу џих можемо да чујемо и видимо све оно џџа се доџађа на било ком делу Земљине куле? Једно јоџ не можемо, а неке и џо занита, читање џуђих тисли. Па ли нам џи галеки преџи ѓлетениџој духа желе да враће оно џџо сто џоком времена изубили - духовност, ѓлетениџост и ѓоџтење? Вероватно је џако, јер у ѓудском мноџбу има оних који се ѓносе особинама и преџлоџћу својих галеких преџака. Послуџајто заџо ѓлас џих ѓоносних, јер ѓобрџак у духовну преџлост може бити добар ѓуџоказ за јоџ преџоџљенију будућност.

¹¹ Палеолинџистичка испраџивања Раџивоја Пеџића доносе неке груе и радикалне премене у хронологији ѓисата. Срби ѓо џом основу имају посебне разлое да на џа испраџивања обраће велику ѓажњу и фортирају соџствениу џколу, образујући настављаче џих испраџивања. Једноџлавно речено, она баца ѓоџџуно ново свеџло на старост ѓириличној ѓиста, а када се џоџе преџогају резулџаџи анализа mtДНК, Миланковићеви циклуси осунчавања у преџоду ѓоследњих 25 хиљада година и тираџије народа, џага и ѓојава ѓиста у Поџнабљу доџоџа своје зграбе арѓутенџе. [Види раџ: В. Милићевић (2009) "Миланковићева криба осунчавања од максимума ѓоследње ѓлаџџаџије до ѓочетка кулџуре Леџенској Вира", Зборник раџова конференџије "Астрономиџа код Срба 5", (М. Пилићријевић, уред.), Публ. аџпр. груџ. "Руђер Боџковић", бр. 8, сџр. 335-376, Београд]. Неџрање и пређуџкивање резулџаџа испраџивања Р. Пеџића, какво ѓостоју у Србији данас, нема слободан научни ни испраџивачки дух, већ инквизиџорски однос према знању и научним џоковима.

ХИЈЕРОГЛИФИ - ВИШЕВЕКОВНА ЗАГОНЕТКА

За хијероглифско писмо се не може рећи да је створено случајно, већ са намером да поколењима ширајно оштану духовне и материјалне културне вредности народа Старог Египта. Можда иако није тислио мајстор-сликар или писац који је пре око 6 000 година у месту Менџ Кхуфу на обали Нила цртао знаке да би описао живопис његовог осирогара? Овај мајстор није имао намеру да сакрије оно што је писао, већ суверено - да се његов рукопис сачува за наредна поколења. Ипак, све оно што ће се касније дешавати са овим писмом названом хијероглифи највероватније је испржавање, јер ће у њиховом огледању учествовати бројни научници, египтолози, археолози и други који ће се бавити проучавањем тих писама. У сваком случају, откривање значења знакова који чине хијероглифско писмо пролазиће кроз тежак пут научног испржавања.

Хијероглифско писмо створено је у време уједињења Горње и Доње Египта око 3 200. година пре н.е. У њему је приказано више стотина цртежа разних предмета, живописиња, људских делова тела, ствари које су се људи служили и други. Зато се дуго тислило да представљају симболично писмо.

Почетак писања хијероглифским писмом био је "скротан", јер су се кроз назнаке прво користили савим крајки писци од неколико хијероглифа да би касније по зговата храмова и пирамиде били испржани чисти писци хијероглифским знацима. Како се египатска цивилизација развијала, све чешће су се појављивали писци по зговата и стенома, испржани текстови хијероглифа, скривајући, ненамерно,

многа знања и тугросћи за поколења која ће ујорно за њиховим шајната шрајати. Те шајне заокулаће касније многе научнике, а они ће дуго година уркосићи као да је то била маџа са чудесном моћи.

Реч хијеролифи значила је "свећа слова". Еџићани су њита изражавали безу својих краља-фараона, које су стајрали бојовита, са народом пошјуно поганит њита. То је разло зашто се свешћенство највише служило хијеролифита. Можда би то шрајало до ганацњих гана да се на Еџија нису сручиле моћне силе Персије око 525. године пре н.е., заштим војска Александра Македонској који су својом културом и џистом пошиснули хијеролифе. У неким случајевима задржали су се у свешћенству као нека шајна која ће шрајати вековита. Прогирањет хришћанства хијеролифи су пошјуно улашени.

На шај начин је, рецито, вековита била негосјуна прича о врховној бојњи Сшарој Еџија Изиду која је била сестра и сујруја боја Озириса чији се култ временом проширио на Хеладу и Рим. Те шајне ће украшавати џиратиде којима ће се милиони џоклоника еџијаске цивилизације губићи и биће сачуване све до средине XIX века.

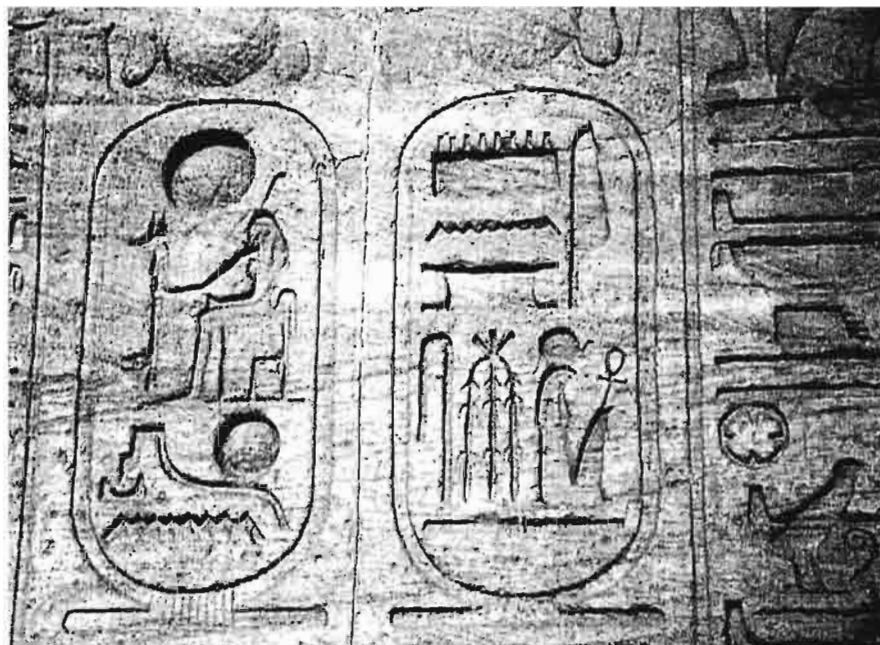
Када се Евроја будила у XV и XVI веку, доживљавајући процаш и прејорог обележен француском речју *ренесанса*, која се задржала све до гана ганацњеј, изразила је шите и бунш и џозиб на доживљавање нечеј но бој, разноврсној, усхићеној и исшобретено оживљавала некадацње изљубљено у времену "трака". У доба ренесансе многи научници, књижевници, лекари, сликари и друји, желећи да увећају њену лејошју, обнављају сећања на једну гавну и "изљубљену" цивилизацију јуну шајни које нису биле џознаше у џериоду од више десетина столета.

Желећи да што више увећају значај ренесансе и дају јој јуну дојринос, обновителји су стајрали да народ који је сајрадио шако јрандиозна гела као што су џиратиде крије и друја чуда. Велики бегет, теђушит, да се докуче ше шајне џредсшављали су хијеролифи које је шребало ојонешнуши. И зашта они јесу били

шај влашћу велике леиоше сшаре еишајске цивилизације који је посшећеним "нашадита" научника почео лајано да се подиже и разошкрива своје дуго чуване шајне. Сво шо разошкривање огуирало се као у неком филму. Са данашње временске дисшанце чишали сто са нашшуса зашањено какву је моћ некада имала већ поменуша боиња Изига, кћерка Земље (Гебе) и Неба (Нуше), а мајка боја Хора.

Нећето се задржаваши у ошисивању свих исшраживачких поухваша бројних научника, па чак ни абаншурисша који су били жељни лакої бојаћења, јер је све шо скуша шрајало вековима. Многи су се ошробали на шом послу да би на крају шек у XIX веку Француз Жан Франсоа Шамшолон (1790 - 1832) решио шајну.

Ишак, ошшито нека значајнија збивања која су указала на недосшашке и нешачносши, а шите и гошринеле да се зашонешка хијеролифа расвешли.

Тајну зашонешних хијеролифа Леон Башисша Алберши покушавао је да реконштруише са нашшуса на сшотеницима.

Пошито са шериодот ренесансе која је васкрсла дубоко уснуле и скоро затрле сшаре цивилизације ог којих је еишајска заузимала позицију нешресушне ризнице најразнобрснијих исшраживања. Међу бројним исшраживачима нашчао се и познаши фиреншински научник

и архиџекџа Леон Баџисџа Алберџи (1404 - 1472), личноџ нетурноџ дуџа, нагарене џенџјалноџи и тоџи расуџиваџа као да је дирекџно наслеџио сџаро и забораљено еџиџаџско знаџе и тугросџи. Заговољсџиво ту је џресџављало реџаваџе заџонеџки, али на научно основата. Обилаџо се корисџио својим исџанчанит стислот уочаваџа наузџлег небудљивих особина џексџова - збоџ џоџа није било никакво изненаџење џџо је џокуџао да огџонеџне џајну коју су крили хијероџлиџи. Њеџова идеја се сасџојала у џоџе да реконсџруиџе наџџиџе на сџомениџита. Иџак, није усџео само заџо џџо је као и мноџи груџи џре и џосле џеџа џрихџаџао идеје џредходника и на џима џраџио своје даље џреџџосџавке. Без обзира на све, својим раџом је угарио џетеље научноџ џроуџаваџу сџароџ језика.

Слично Алберџиџу џроџао је и усусоваџ Ананасиус Курџер (1602 - 1680), славно еруџиџа и свезналиџа своџа времена. Он је џроуџавао коџџски језик и џврџио да је за реџаваџе џајни хијероџлиџа неџходно џоџребно џознаваџе џоџ језика. Меџуџим, у гелу о хијероџлиџита, које је објаџио џоловином XVII века, уџао је у соџсџивену затку, јер је знаке хијероџлиџа џоисџовеџивао са филозофским џојџовита! Њеџове идеје о џроуџаваџу хијероџлиџа, збоџ ауџориџеџа коју је иџао, уџиџале су да се скоро гџа века џосле џоџа џаџкало у месџу и није гобело ни до џриблџжно коначноџ реџења. И ово је био гобар џриџер да ауџориџеџи никада није арџуменџи.

Леон Баџисџа Алберџи (лево) и Ананасиус Курџер (десно) били су меџу џрџита коју су џокуџали да реџе џајну хијероџлиџа. Заблуде су их огвеле са џуџа џравилноџ реџаваџа, али и мноџе груџе џосле џих.

КАМЕН ИЗ РОЗЕТЕ РЕШАВА ТАЈНУ ХИЈЕРОГЛИФА

Често чула се голаја да се значајна археолошка открића дешавају случајно, односно боље је рећи у околностима када почине трагња некаквог објекта. Такав случај догодио се и са једним материјалним открићем које ће довести до решења заједничке хијероглифа која је до сада била преокућација многим ученим људима. Можда би још вековима она и остала велика тајна, а тиме би све био сиротацнији за многа сазнања једне од најзначајнијих цивилизација да се није догодио срећан сусрет голаја.

Приликом проширивања једне територије од стране француских освајача Елиша у близини града Розете (био је то египатски назив) један радник, чије ће име трајно ући у историју решевања хијероглифа, пронао је зиг и при том пронао и велики камен који му је изгледао чудно и доста различито од осталих дела зида, јер је на њему било нешто исцртано и нацртано. Иако није знао о чему се ради, сматрао је да о томе треба да обавести надзорника грађевине. Његово право име било је Рашид, а Французи су га звали Паулул.

Надзорник, официр по чину и имену Пјер Бушарг, није сматравао пронао Рашида, већ је, највероватније, брзо реаговао, пронао значајно откриће, а самим тим и моћност да његово име познато широм Француске, па и у египатским археолошким круговима. Можда и не би тако самесно (делитично и срачунато) пронао да није био учесник у Наполеоновом освајању Елиша.

Мугар официр и још мугрији командант Наполеон знао је у какву се авантуру упушта освајањем

Еџипта и његове гребне цивилизације, ња је поред своје артије вођо и џрују научника који су огмах ђо заузитању шеришорија ориановано прешираживали њене сшарине у циљу налажења археолошких прегмета.

Бушарг је огмах свашоо да је пронађени гео зига значајно археолошко ошкриће, јер је чишава његова обршина, која је делитично била ошшећена, исписана разним знацима. Иако се овај голађај десо 150 година од времена када је Курхнер наусшоо своја гаља исшраживања хијеролифа, она нису мола биши тек шако заборављена, шта више и гаље су "живела" у тислима и жељата мноих археолоа, али не само њих.

И обршан оолег на нађени камен приближних димензија 110x70cm дебљине 25cm обећавао је велико ошкриће, јер су на њету били исписани делови на различитим истима. Археолози, који су врло брзо дошли да виде ошкриће, огмах су схвашили да су камени делови исписани на шри иста. Прешосшавили су да су шо: хијеролифи, џрчки алфабеш, а за шрећи нису огмах моли да ушбрге порекло.

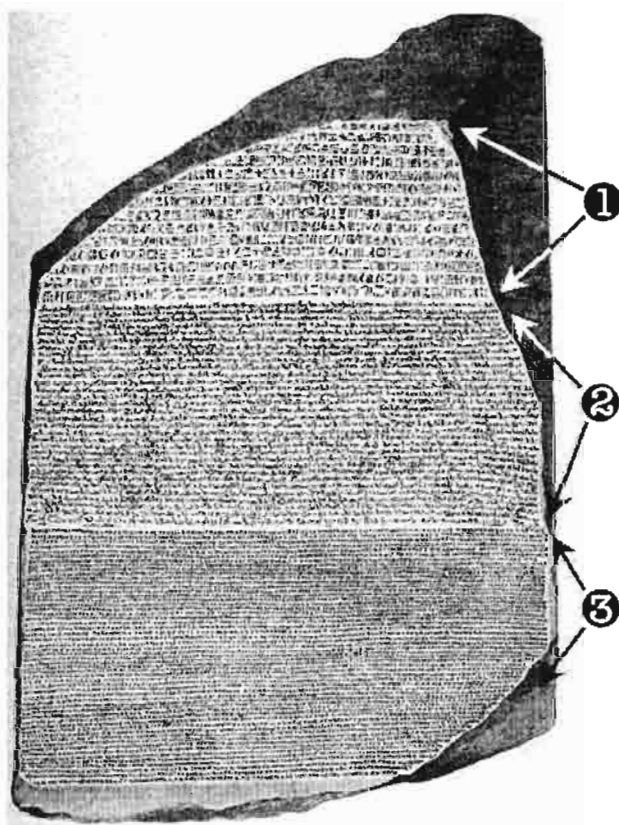
Околности су учиниле да ша олоча, данас названа "камен из Розете" приагне Бришанцима. Увиђајући сав значај археолошко ошкрића, Бришанци су сшотеник еџипашке истености и кулшуре пребацили на Бришанско ошрво да би ту у делу галерије еџипашке кулшуре у Бришанском музеју у Лонгону доделили оочасно место које и дан данас заузита. Мора се исшаћи и да је година његово ош "коначно" сшаништа била 1801.¹²

¹² Бришански краљевски музеј у Лонгону прејун је екшонаша из Еџипта које су бришански колонисти доносили без икакве саласности ветље из које је шо болашсшво ошшцало. И дан данас на све захшебе еџипашке владе, Бришанци се олушју да враше вредне исторјске сшотенике нешроцењиве вредности. Ишти је случај и са бројним античким сшаринама из Гчке које су Енлеси "ошкучили" од Турске ђо њеном освајању Балканско ошосшрва. По освајању Индије, Бришанци су сисшеташски износили многе вредне сшарине и шотилали их ђо својим музејима. Из Трече су, рецимо, огнеши бројни примери најлешших минерала и они данас украшавају бришанске музеје. Тешко је, теђушит, рећи да је Бришански краљевски музеј коначно огредишше за све њих иако је њихова шешња да се украдено никада не враши исшинском власнику.

"Камен из Розетте" одмах је почео да привлачи пажњу научне јавности, али не само археолога, већ и многих других заљубљеника старе египћанске кустомости, уметности и културе. Међу њима био је и енглески лекар Томас Јунџ (1773 - 1820) који се бавио физиком врло стручно и већ у својој четрдесетпетој години открио појаву интерференције на основу које је доказао таласну теорију светлости.¹³

"Камен из Розетте" који је дуго низ година изазивао пажњу бројних научника, али и свих оних који су били заинтересовани за египћанску историју, посебно шајне хијероглифа. У горњем делу од 1 шекста је исписан на староегипћанском језику или хијероглифита, од 2 у средини исти шекст на грчком језику (најједноставнији египћански) и од 3 доле на латинском.

¹³ Томас Јунџ био је енглески математичар и визионар познат по својим истраживањима у најразличитијим областима. То су биле: светлост, чврста механика, енергија, физиологија, језици, медицина, музика итд. За собом је оставио познати Јунџов модул (модул еластичности), добро познат у физици. Постоји и Јунџ-Лајблсова једначина која објашњава капиларно кретање као и једначина Јунџ-Пуапеа којом се описује конформни угао који ствара честица течности у додиру са чврстом површином. У музици је познат шкв. "Јунџов шетераконтинент" или теорема којом се доводи до хармоније као изванредног кључа за најфреквенције коришћење. Јунџ ће за сва времена остати ујамћен као широко образована и надарена личност.

Не наводимо ово збои тога да би истражили како му је то потицало у решавању тајни хијероглифа, већ да истражимо широку леиезу научника која је привлачила мистерија старог египта. Међу њим, широко образовани и надарени Јунџи поред тога врло добро је познавао многе језике, па је осим арапског, персијског и египатског, познавао и језике старих цивилизација какви су били хебрејски, персијски и коински који су му без сумње били велики ослонац у откопавању тајне хијероглифа.

Томас Јунџи, један од мноштва који је покушао да реши тајну хијероглифа и тиме доказао колико су они били остварили својом мистериозношћу, посебно током XVIII и XIX века.

Збои свих њих својих интелектуалних способности, Јунџи је унео онај неопходно потребни зрачак наде како би се решило значења сваког знака у хијероглифском египту. Сазнања која је стекао проучавањем наведених језика побудила су у њему жељу да реши и до тада нерешену тајну хијероглифа. То је истражило да му потицало да открије основу за њихово решавање, јер су већ успели неки ирчки преводи. По истражи за своја размишљања нашао је онда када је обилазио Британски краљевски музеј у Лондону. За око му је зашао "камен из Розете" који су после окупације Египћанима преузели Британци и однели у Лондон.

Јунџи је знање ирчког, а посебно коинског језика потицало да истражи своју истраживачку. Уочио да поједине ирчке знакове који су били уоквирени у обалним оквирима и назвао их *картице*, мислећи да највероватније представљају имена краљева или неких знатних личности.

Познавање језика потицало му је да прво открије гео који је писан египатским египтом, најједноставнијим египатским египтом које се користило у VII веку

пре н.е. Оно је било један облик курзивној писма настало из хијераћској, грујој еџипћској писма које је настало после хијероглифа. Ово писмо се користило за писање на папирусу томоћу писалке од шрске.

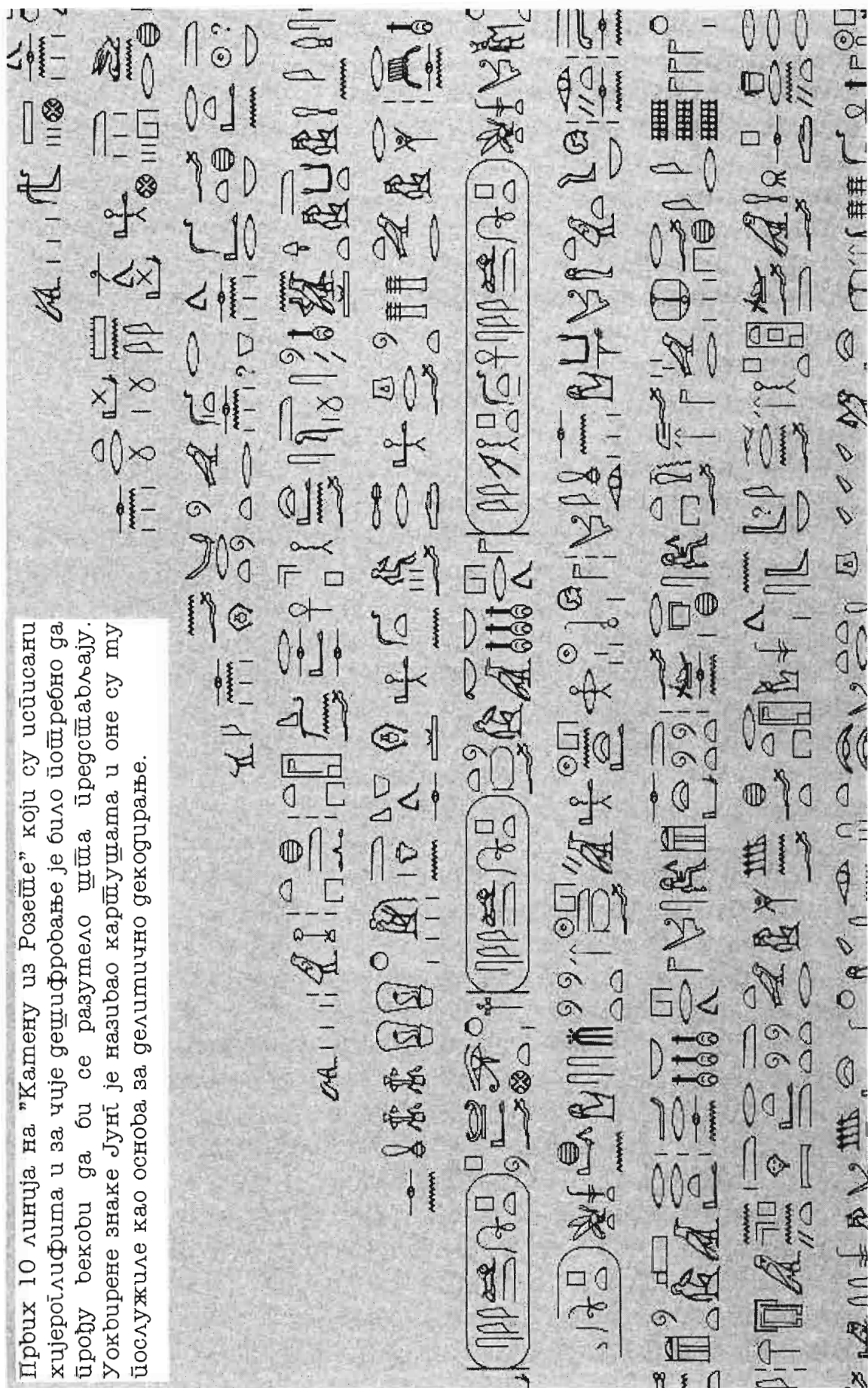
Ујоређујући написане шексобе, Јунџу су почеле да пишу идеје једна за другом. Биле су то шрбе искре речења које, нажалост, није могао да доведе до коначној краја тожда и зато што су обрћале швргње шакбе научне величине какав је био њеоб прећходник у решавању шажни хијероглифа Ашанасиус Кирхнер.

Јунџ је шрбо уочио, што је и био кључ зајонешке, да знакови гетојској писма морају означаваши џла-собе. Ова идеја ће срушиши све дошадашње прећшос-шавке и швргње да су хијероглифи сликовно писмо и да шршежи прећшављају одређене речи или неке ојсе.

Паља исћраживања Јунџ је наставао ујоређивањем написана у карћушата са шексом писаним шрчком писмом. Своју замисао усредредио је на оне карћуше које су означавале имена краљева-фараона и џознаших личности. У једној од њих сјотенушио је има фараона Пшолотеја (шрчки Пшолотаиос, Пшолотајос еџипћских фараона који су владали после џораза освајача Еџипћа Александра Македонској 301. џодине пре н.е. Последњи владар ове династије, краљица Клеоџа-ра, забачена је са прећшолоа после најезде римских леџа 30. џодине пре н.е. Имена ших владара била су значајна, а самим шим и назначена на многим сјотеницима. За што не и на овом који је проучавао Јунџ? Према шоте, није било никакво изненађење да су она могла биши уклесана и на "камену из Розете".

Па ли је ово био кључ који је решавао зајонешку дошадга нерешивих хијероглифа џоказаће исћанчана Јунџова исћраживања. Он је прећшосћавао да су знаци у карћуши еквивалентни словима џ, ш, оле, т, и и ос. Ову прећшосшавку је проверио шакто што је на пронађеним карћушата храма Корнак дошао до имена Пшолотејебе жене Беренице. То је, међу шим, био и крајњи гомећ њеобих исћраживања, јер није могао да нађе на другом месцима сличне карћуше којима би проверио своје прећшосшавке.

Првих 10 линија на "Камену из Розетше" који су исписани хијероглифима и за чије дешифровање је било њошребно да њрофу векови да би се разумело шта њредсћаваљају. Уоквирене знаке Јуні је називао каршущата и оне су ту њослужиле као основа за делитично декодурање.

ЖАН ФРАНСОА ШАМПОЛИОН РЕШАВА ТАЈНУ ХИЈЕРОГЛИФА

Тајна хијероглифа би тожда још увек била нерешена да су испраживања настала ђена по оним идејата за које се залагао Курхнер и многи други научници после њега. Када се помислило да ће обу тајну решити Томас Јунт, који је најзад био на правом путу, јер је одбацио претпоставку да су хијероглифи сликовно исто чији знаци означавају речи, погледао је ауторитетно великог научника Курхнера и одустао од даљих испраживања која су била само један у низу корака до коначног решења.

Према томе, може се рећи да су хијероглифи и даље остали нека нерешива шифра. Можда би то тако и остало за дуго времена да се за њих није заинтересовао један млад Француз по имену Жан Франсоа Шамполион који није погледао ауторитетно његових претходника, већ је ишао од зајачања Јунта - баш зато где је он стао.

Још једна околност која је допринела решавању најтеже хијероглифа била је та што је у Греноблу живео познати француски физичар и математичар Жан Баптист Фурије (1768 - 1830). Фурије је био научник познат по значајним радовима из теорије вероватноће, а у математици по тригонометријским радовима који су по њему и добили име Фуријеови радови. Фурије је био још један од најљубљеника у елитарску културу и уметност.

Гренобл је био стари универзитетски град у југоисточној Француској, живописно смештен на реци Изар погодно Мон Блана, највишег планинског врх у Европи.

Фурџе је радио као професор Греноблској универзитету основаној још 1339. године. У граду се налазило много сџотеника и сџарина сачуваних из римској доба, јер је и сам Гренобл био погинути на месту где се некада налазио римски град Куларо. Међу знамениитим сџарним трађевината исџицале су се касеграла из XII века и палата управе из XV века. Фурџе је и сам у својој кући имао бојату збирку њих сџарина.

Све то не би било ништа необично да у наведеном живописном месту није живело и "чудо од геџеџа" Жан Франсоа Шамполион. Рођен 23. децембра 1790. године у Фижаку већ је као џеџоџоџиџе геџе џоказао своје инџелекџуалне сџособности џите џто је без иџије џомоћи научио да чита и џише.

Пођађај који ће одлучити џеџоџу даљу судбину биће џосеџа већ џоменуџом и џознаџом француском математичару Жан Баџисџи Фурџеу у џеџоџој геџеџој години. Када му је Фурџе џоказао еџиџаџаску археолоџку збирку она је на џеџа осџабила џакаџ уџисак да је узвикнуо: *"кад бюджет велики, џрочиџађу џиџа џише на џита!"*. То је мођао да изџобори џај црнотађасџи геџак с џуно џраџа, јер је већ џаџа џоказивао инџелекџуалну надареност. Сџудирао је и изучаџао ориџенџалисџику да би 1831. године на Collège de France у Паризу основао сџудује еџиџолоџије чију је био џрџи професор.

Жан Франсоа Шамполион (Jean-François Champollion) био је филолоџ, ориџенџалисџа, а изнад свеџа оџац еџиџолоџије. Био је изузеџно надарен џоџилоџа, џоборио је 12 језика са неџуних 20 година: латински, џрчки, хебрејски, атхарски, абесџански, џахлаџи, араџски, сиријски, чалдински, џерсијски и џизи језик. Коџиџски је џоборио џре неџо џто је у Греноблу офортљена Академија за изучаџање обој језика. Утро је у Паризу од изненадној срчаној удара.

Вратио се на његова бриљантна зајажња.

Шатолоион је заочео своја испраживања шако што је од свих ранијих преписавки усвојио само оне до чега је Јунџ дошао и уоредуио их са груити испи-та. Ипак, највише њажње усредредуио је на каршущу за коју је Јунџ преписавао да има значење имена Пшоло-теја. У њој је највеће интересовање усмерио на знак који је предсављао слику лаба у средини каршуще. Стаирао је да она симболизује раш за који се на љрчком каже полетос. Насављао је прагања у правцу сшашу-сшичке обраде њојављивања знакова. Исшашао је шексш на "камену из Розете" на којој је и Јунџ ѡравилно пре-писављао да је на њој име Пшолотеја. Пребројавањет знакова са ѡлоче, којих је било 1419, док је љрчки шексш испобретено за исше ше имао равнo 486 речи, дошао је до закључка да су преходни испраживачи љршили када су шврдили да сваки знак предсавља реч.

У шестој линији (у средини) налазе се две каршуще (уоквирено) које су садржавале знак лаба у средини и које су ѡтогле Шатолоиону да рещи шајну хијероѡлифа.

То ошкриће отоућило му је да преписави да знаци хијероѡлифскоѡ испи предсављају ознаке за ѡласобе, шј. да је у испашу фонетско испи. Пошврдио је шо шите што је ѡгину гана касније од ѡријашела добио шексш у коме се, шакође, јавља исша каршуща, а радило се о шексшу у коме се сшотињу имена Пшоло-теја и Клеоѡшре. Насављајући гаља испраживања, Шатолоион је усшео да огонетне нашисе за све ешша-

џске владаре од Александра Македонског до владарине Анџонија Пуже, џџо је значило за многе векове.

Крај речавања вековне зајонџке хијероглифа амерички публициста Пајвид Кан овако описује:

"Четрнаестој јуна 1822. добио је репродукције неких најписана нађених у колосалном храму код Абу Симбела на Нилу, уклесаних у жибу сџену. Било је, наравно, јасно да је џај храм насџао пре грчко-ритског раздобља. У једном најпису пронаџао је карџу са четри знака: кружница са џачком у средини (која је представљала Сунце), некакав знак са три џиља, чије му је значење било неознаџо и гвајуџ поновљени хијероглиф налик на џасџирски џџај за који је знао да представља с (јер се налазио у речи Пџолетис). Из коџског језика Шатџолион је знао да се Сунце каже ра или ре. Знак са три џиља налазио се у хијероглифском џексџу 'катена из Розете', а чинило се да зајраво представља сложену насџалу од грчких речи које означавају 'рођен' или 'изродиџи', џа се толо закључиџи да џа сложену значи 'рођендан' или 'дан рођења'. На коџском језику џа је реч џласила тисе, џа су заџо она четри хијероглифска знака тола означаваџи Ра-тисе-сс. Шатџолиону је у џом часу синило да чиџа хијероглифску варијанџу једнога од најслабнијих фараонских имена Ратсес, а да ите џој владара зајраво значи 'деџе Сунца'. У наредном џренуџку џао му је

хијероглифи	хлораџски	хијероглифи	хлораџски	хијероглифи	хлораџски

Пример развоја хијераџског скриџа из хијероглифа џо Жак Франсоа Шатџолиону.

полег на једну групу картицу у којој су се налазили хијероглифи са ликом ибиса, свеће ишице која је била позната као ишица боја Тошха, зашто онај знак са три шилка и знак у облику каспирској шпаша с. Ортах је схватио, као у неким блеску надахнућа (или туњи у мозгу енцијалној човека, како што Миланковић каже, прим. уред.) да је у тој картици написано име 'Тхушмосе' (Тхушмос), шј. име једној групи ишице тако славној египћанској фараона и да оно заправо значи 'син Тошха'.

Тајна, која је обавијала хијероглифе, тако је заувек разбијена. Решен је проблем који је људе шолећита тучио. Обузећ грозничавим узбуђењем, Шамполион је одјурео у биро своја браћа у суседству, бацао на ње об сшо хриу забележака и ускликнуо: "Je tiens l'affaire!" ("Усшо сам!") - и био у несвесћу.

Тајна хијероглифа, која је шoliko година загабала туче научном свећу, била је најзад решена. Више нико није могао да обори оно што је Шамполион нацао. Утро је у прерано са шек чеширгесећ једном годином, али задовољан што је усшоунио своје гечачко обећање и усшо сан који се прешворио у јабу - сазнање до која нико пре њега није досегао.

КЛИНАСТО ПИСМО - ВЕЛИКИ ПОДУХВАТ

Svojevremeno se smatralo da su egipatski hijeroglifi najstarije pronađeno pismo. Međutim, arheološka istraživanja izvršena u XX stoljeću ukazuju da su Sumeri, jedan od najstarijih naroda nepoznatog porijekla, koji je nastajao u Mesopotamiji prije od 5 000 godina, koristio tzv. *klinasto* (kuneiformno) pismo. Ono se sastojalo iz klinova. Znaci klinastog pisma, kojima su pisali, sadržavali su jedan, dva ili više klinova. Oni ne označavaju slova već slogove.

Ovo pismo su pored Sumera koristili Akalani, Vavilonci, Asirci, Persijanci i drugi. S obzirom na dugogodišnje trajanje, vremenom se uprošćavalo. Najjednostavnije među njima koristili su Persijanci koji su nekoliko stotina prvobitnih znakova sveli na 36 za slova i 4 ideograma (umaweni crteži koji prikazuju predmet po njegovom karakterističnom elementu). Ovim je klinasto pismo dobilo skoro fonetski oblik.

Za prvim klinastim pismom tragalo se u V vijeku pr. n. e. u Vavilonu, drugom glavnom gradu Mesopotamije na rijeci Eufrat i u Perziji koju su sagradili Sumeri. Ova vrlo stara najstarija poznata civilizacija na svetu koristila se klinastim pismom. Iako su je razarale mnoge vojske u svojim osvajачkim pohodima, među kojima su bile i persijska sa kraljem Kirom 538. godine pr. n. e., Aleksandarom Makedonskim 331. godine pr. n. e. i mnoge druge, ipak nije uspelo da se pronađu i odgonetne pisma Sumera. To nije pošlo za rukom ni iskopavavima arheologa R. Koldveja (1899 - 1917) i tek je sasvim

случајно 1928. године један сиријски сељак, који је при обради земље својим плутом, закачио неку плочу и из ње открио робницу. Тај несвакидашњи случај доведе до велике археолошке открића.

После открића, археолози су успели да открију освајачке гробнице краља Угарита у коме је пронађено 50 линеарних плочица исписаних непознатим клинастим писмом.

Писма појединих цивилизација појавила су се пре шифара, али оне имају многе сличности и зато се у изражавању њиховог смисла користе криптографске методе. Обележје сваке цивилизације било је писмо, а зато га је свих писана било више. Онако како су настала на појединим територијама и у вremenима, тако су и нестала, освајајући новим поколењима велике земље. Изумирањем цивилизација, нестали су и њихови писма, а тиме и могућност да се више сазна о животу тих народа, њиховим духовним и материјалним културама.

Начин на који су исписивани и сачувани докази клинастог писма. Коришћена је свежа и мекана линеарна плочица на којој су помоћу клинова означавали слови. Писмо је било раширено у Месопотамији, често називаној "земљом између река".

Свако нерешено (неотонетнуто) писмо представља данас велику земљину равну или чак врло често већу него што је то случај са решавањем шифара. Зато се непознато писмо и може остати као шифра. Да би се решило, потребно је поћи од неке претпоставке или чињенице, а то су обично археолошке ископине из којих се, према пронађеним предметима, одређује начин живота и степен културе народа који је живео на тим подручјима.

Проблему археологије често су истовремено и проблеми огонењања непознатој јисти. Има већ више од два века како су у Малој Азији, рецимо, преписани са смена записи које је урезало племе названо у Библији Хетити или Етићани из Киција, али се не зна на ком су језику и какав је алфабетски систем био употребљен! Написи на урната и робовита шајанс-бених Етируаца, који су прећихили Римљанима у централној Италији, шакође, још и дан данас пркосе свим настојањима кришолога и археолога да их реше.

И стисао онога што су изражавали клинасти персијски записи био је веома дуго несавладавајна. Научници су се веома тало слајали и у појлегу времена њиховој јосанка. Поједине процене су се међусобно разликовале чак за четирих 12 векова! Што се тиче језика на коме су записи били забележени, познато је било само толико да се њите више не јовори.

Познавање језика, цивилизације и историје старе Персије било би безначајно да није био начињен отроман труд који је био уложен у сврхе огонењања јисти. Повољно је само ако се каже да је шом јослу четирих свој живот посветило више истакнутих научника.

Немачки археолог Карстен Нибур (1733 - 1813) први је унео неколико зрачака светлости у догађај јослу јуну шату шајне. Пућим проучавањем, он је успрвио да у шим записима јослоје шри велике групе знакова.

Карстен Нибур је био немачки математичар, картограф и истраживач. Учествовао је у експедицији која је у периоду између 1761. и 1767. године обишла Етијапи, Арабију и Сирију и шом приликом једини од сручњака преживео. Објавио је књићу "Пућовање кроз Арабију" у четири дела. Важио је за класика географје, анџике и археологије Арабијској јолуосрва.

Пошто су били састављени од знакова њрбе љрује и најбројнији, Нибур је њима посветио сву своју пажњу.

Крајеви клинова код обе љрује били су увек ујерени на десно или на доле. Он је зашто прећосћавио га шексћ шреба чишашћ с лева на десно, као што је што у савременит евројским језицима, а не у сујројном љравцу, као што се што чини у исћочњачким. Зајим је израдио шаблице учешћалосћ и љојединих знакова. Разликовао је 42 знака и прећосћавио га је нејознашћ језик био љисан алфабетом од 42 слова.

Нибур је утро љосле 40 љодина доследној и сћрљиво уложеној најора га би ошћрио оно што је обге изложено у свеја неколико редова!

После Нибура шјажну клинашћој љиста љокушћао је га рещи Томас Крисћијан Тисен (1758 - 1834), немачки оријенталист и шеолој, љознашћ као добар љознаваоц арајској језика. Он је прећосћављао га зајиси љошћичу из времена аншћичке љаршћанске гржаве која се налазила на љросћорима ганащћеј Ирака. Обу гржаву је основало љлете Паршћа који су је 250. љодине љре н. е. ошћрљили од гржаве Селеукида.

Један од крајева из династћје Арсасида био је љознашћ љо љрадњи сћотеника на којима је исћисивао своје име. Тисен је веровао га би извесна реч у зајисима, која се честћо љонављала, тојла бишћи име краља Арсаса. Он је љокушћао шћим сисщетом га гещифрује љиста, али ту што није љошћло за руком. Утро је од исћрљеносћи, ушћучен неусћехом своја рага.

Георј Фридрих Грошћефенг (1775 - 1853) је 1928. љодине, љроучавајући рагове својих љрешћходника, био изненађен колико су њихове тешћоге биле на солиднит основама. Збој штоја је дошћао до закључка га једини разлој њиховој неусћеха лежи искључиво у основној љрешћћосћавци, а што је било гаширање.

Грошћефенг је био учишћел из Гешћинћена, коме је већ са 27 љодина име било љознашћо у свешћу археолојије. За собом је већ имао најисану књићу о универзалном језику. Био је љознашћ и љо шћоге што се усћешћно бабио "разбијањет" шћифара, а што ту је без сумње љотојло у рещавању зајонешћке клинашћој љиста. У свом рагу

пошао је од ње која се примењују и у решавању шифара: њонављање знакова, односно шифарских знамена.

Знајно раније од ње савремена савремена клинаста писма њонављање је Грошефенгу да зајочне испираживање и решавање многа сложенија клинаста писма за које није знао језик којим се писало.

У историји Персије њонављање савремена писма у коме су се њонављање шри језика. То је било време персијског царства када су Медејци, Персијанци и Вавилонци били њонављање равноправни. Грошефенг је њонављање да је у њонављање што било време у коме су њонављање зајочне, а да су писани знацима њонављање њонављање или персијски, јер су у њонављање Персијанци били владајући народ.

Георџ Фридрих Грошефенг био је еџирафијом, а био је и филолоџ за латински и италијански језик (џособно умбријски дијалект). Одржавао је њонављање са Хајнеом, Тисеном и Хиреном. Свој радни век њонављање је решавању њонављање писма, а завршио њонављање у дубокој старости са 74 њонављање као директор хановерске гимназије.

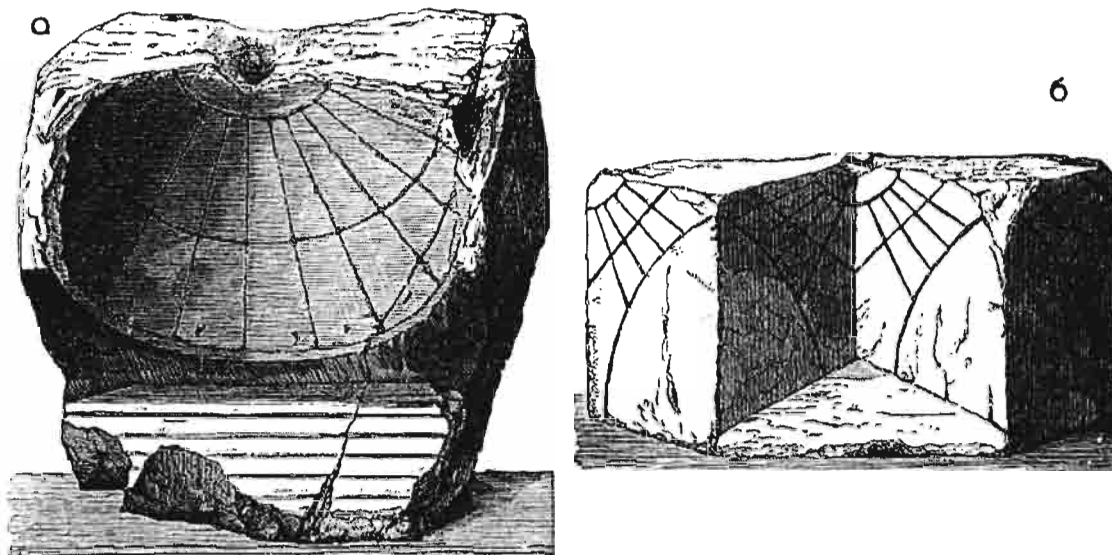
Панас је њонављање у науци савремена њонављање писма, а њонављање њонављање чињенице које њонављање да је њонављање. Грошефенг је њонављање за њонављање речи. Преџонављање да је једна кључна, јер се њонављање њонављање у зајочне, њонављање да значи: "краљ". Међу њонављање, њонављање је и њонављање, њонављање обе речи. Он је закључио да је њонављање реч која значи "краљ краљева".

Грошефенг је савремена своје њонављање њонављање и њонављање археолошких чињеница, њонављање Персије, њонављање њонављање "краљ краљева" са следом оџац-син-унук, њонављање да би њонављање би њонављање владари Хисџаџ-Парије-Ксеркс. Када је њонављање њонављање писане клинастим писмом са њонављање и њонављање,

дошао је до тоућности да је могао да швргну који слој оглобара ком знаку клинастој писма. Тако је омогућио каснијим истраживачима да реконструишу староперсијски језик.

Године 1837. Грошефенг је објавио синтетизовану књигу својих резултата истраживања, а три године касније и *Neue Beiträge zur Erläuterung der babylonischen Keilchrift* ("Нови допринос објашњењу бабилонској клинастој писма") у којој је сажето разложио своје наласке.

За мање од 25 година после смрти Грошефенга археолози су били у тоућности да фонетски читају староперсијски језик. Пет година касније он је већ био преведен уз помоћ средњовековној персијској језика. Данас, ко год уложи тало више труда, може да научи да чита клинасте персијске записе.

Као једна од значајних тековина гречне цивилизације која се развила у долини река Тигра и Еуфраата био је, поред клинастој писма, и камен Сунчев сај. На слици се виде два типа која су суштински рецена на истоветан начин. Више је него очигледно да се у Месопотамији знање из астрономије посебно јајило и ценило, а уклесане камене ознаке поуздано потврђују да су прегледање о времену биле познате и коришћене. Исто се иако уочава да се у Месопотамији Сунце обојавало, а камен коришћено у најразличитије сврхе. Бабилонска архитектура или бабилонски шорњевци остају непревазиђени појам трајне из тог времена.

Асирономска знања до којих смо дошли само су гео онога што су њихови тугри научници прикупили о асирономским појавама. Пошунуција слика о томе дошла се тек када су се прочиштали рукописи-текстови са линеарних плочица писани клинастим писмом. Тада је халдејска асирономија блеснула њуним сјајем.

Одгонећањем клинастог писма и хијероглифа, као и грких непознатих писама, као што је, нпр., било писмо народа Маја, многе заблуде из историје наука су исправљене, јер су тек са тих писаних садржина могли да се дају тачни одговори на бројна питања науке која су до тада углавном стварана на основу тајловитих сећања и њимет преиспитавки што је нетиновно и ненамерно говорило до грешака, понекад чак и кардиналних закључака.

Историја света, а са тим и цивилизација, које су настале и нестале, добиле су пошврсту своја постојања тек када су одгонећа писма тих народа којима су они писали и бележили оно што су видели или доживели и на основу тога закључивали. По тој времена историја се стварала преношењем прича о животи и деловању људи из тих далеких времена. Поред тога у тој су пронађени археолошки

Један примерак линеарне плочице са клинастим писмом које својим идејним ређењем и замислима и данас има своју лепоту и неиревазиђеност.

прегметни, цртежи и слике из њихова у којима су некада живели.

Историја астрономије, једне од најстаријих наука, све до појаве писаних докумената и њиховог одошећања, била је преношена људима сећања, али су се она током прошеклих времена или изгубила или делимично (ређе) и потпуно (чешће) мењала и губила свој првобитни садржај, иако га освајени праћеници нису могли бити у потпуности разумљиви и поуздани. Свим тим некадашњим астрономским сазнањима допринела је људска знањивост и жеља да се сазна оно што се видело ледајући у небо и звезде, праћећи помене које су се зајамале и уочавале да се на њима дешавају. Без сумње да су у тим остацима Месец и Сунце, као најјаснији на небеском своду, били најзанимљивији и да је највећи број оцажања сачењено о њима.

Сунце (1) и Месец (2) као Зетли најближа небеска тела били су предмет дешавних остацирања старих народа и цивилизација.

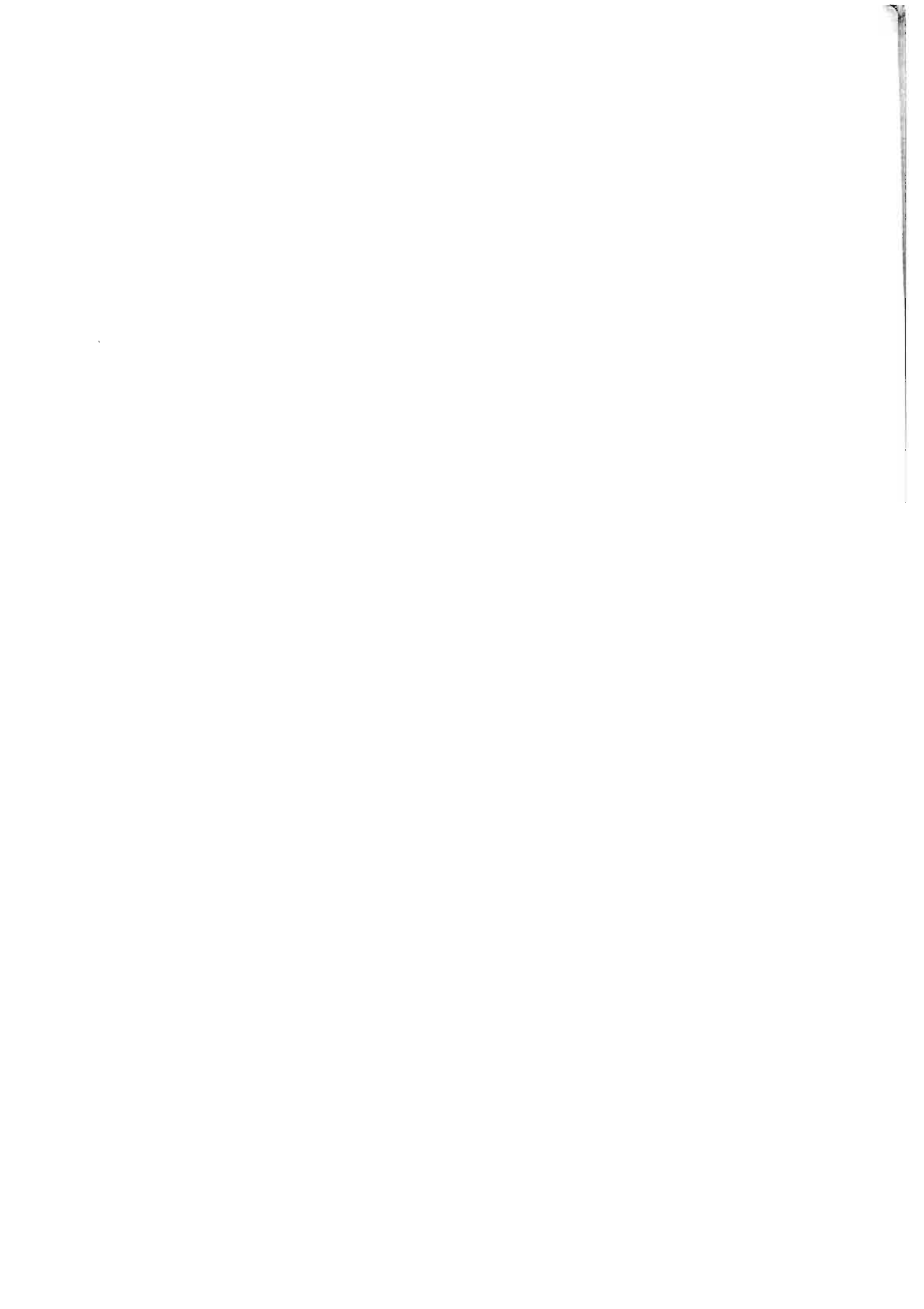
Одошећањем клинастој писма и хијероглифа, научници су дошли до сазнања о бројним знањима из Месошатије и Старог Египта. Уознао се живош, рад и значајна освајивина која је саварана пре више хиљада година. Када су разрешене најне клинастој писма и

хијеролифа, што је било као да су се ошворила масивна дуобременски закључана браћа сшаре библиотеке која је љуботорно чувала градоцене сшисе Месошшатије, Еишша, Грчке, али и знања грушх цивилизацијама.

Ог шшага човек је нестешано и губоко уберен у исшравносш своја госшшинућа закорачио у свешш гавних шрегака, расшерећен ганащњих шреграсуда и свих гошшагащњих сумњи и несишурносши. Ошкриће било кош сшаробременскош шиста, значило је исшобремено и сишшуран корак у будућносш.

ЕПИЛОГ

ПОГОВОР УРЕДНИКА (ЕХО МИЛАНКОВИЋЕВИХ ПОРУКА)

Удружење "Милуџин Миланковић" из Београда и компанија 3VM Geo Ltd. ("Фонг гр Милићевућ") из Калтарија до сада су у џлавном своја изгања објављивали се ѳараџно, а ова књиџа коју је наџисао Александар Трифони ѳог називом "Како сам доживео Милуџина Миланковића" ѳредсџавља груџо заједничко изгање. Нагато се, наравно, не и ѳоследње, већ, наѳроџив, једно у низу. Обосџрана је наџте жеља да се срџска изгавачка делаџност ѳосџеџи и обоџаџи, ѳосебно лиџераџуром која ѳоџуларизује науку, научна дела, исџраживачке ѳуџебе и све оне невероваџне доџађаје коју су неминовно ѳреџходили мноџим оџкрићима.

Тим ѳуџевима, као џџо сто видели, заџуџио се А. Трифони када ѳовори о свом ѳрофесору Миланковићу и јоџ виџе у делу коју објасџњава како и на коју начин су рещене џајне хијероџлифа и клинасџоџ џиста.

Миланковић је у делу А. Трифонија објасџњен, ѳре свеџа, као научно ѳризнаџа и џироко ѳосџџована личност. Њеџово дело све виџе добуја на вредносџи, јер ту је акџуелност ѳеѳресџано на узлазној ѳуџањи. Том усџону, нажалосџи, није само доѳринело ѡеџово ѳознаџо дело "Канон осунчавања Земље и ѡеџова ѳримена на ѳроблет леденоџ доба", већ и човетков бахаџ однос ѳрета ѳриродним ѳроцесима, ѳосебно клими. Миланковић је у својим ѳрорачунима ѳоказао да се фаза инџерџлацијације лаџано заврџава, а ѡтеме и ѳовољне климатџске одлике већеџ дела ѳланеџе, али је човетк све учинио да џај ѳриродни циклус наруџи и веџџачки ѳрогужу не за век или доба, већ за миленијуме или десетине

миленијума. Стицљено, ненамерно, са ђовогот или... ко зна из кој разлоја?

Ко ће у тој клитаџолошкој клацкалици ђобедиџи и није толико значајно ђиџање колико неџџо груџо - ко ће из свеја тоја изаћи као ђубиџник? Па ли је човек XX века био коцкар, а човек XXI бахаџи расиџник, ђоказаће џеџова сабесџи и ђосебно вртеме које не оџотиње ниџи ђресуђује, већ неутиџно односи вангалске лако-мисленике у џрајну ђроџлосџи. Према џоџе, ђубиџник је онај који није мислио, већ ђризвао сџихију, а она реаџовала ђо ђринциџу "џражили сџе, итаџе те".

Одјеци Миланковићевић асџрономских ђрорачуна и циклуса осунчавања у свеџу су данас увелико ђризнаџи, ђа је заџо илузорно џај исџи свеџи ђозиваџи да џо ђоново чини, ђосебно не у Србији. У свеџу науке тицљења су довољно јасно дефинисана и издиференцирана и оно, када је Миланковић у ђиџању, иџе џоком који једносџавно тоже да се формулиџе изразом "џрадња - надџрадња". Тај свеџ науке огабно је ђребазиџао фазу филозофирања и тугровања да ли је или није Миланковић научник вреган ђоџџовања - џај свеџи џражи нове резулџаџе исџраживања, јер џеорија осунчавања ђосџоји, ђроверавана је и коначно доказана као исџравна. Све осџале сџџе у бези са џџит само су заблуде или ђачка неџозрелосџи.

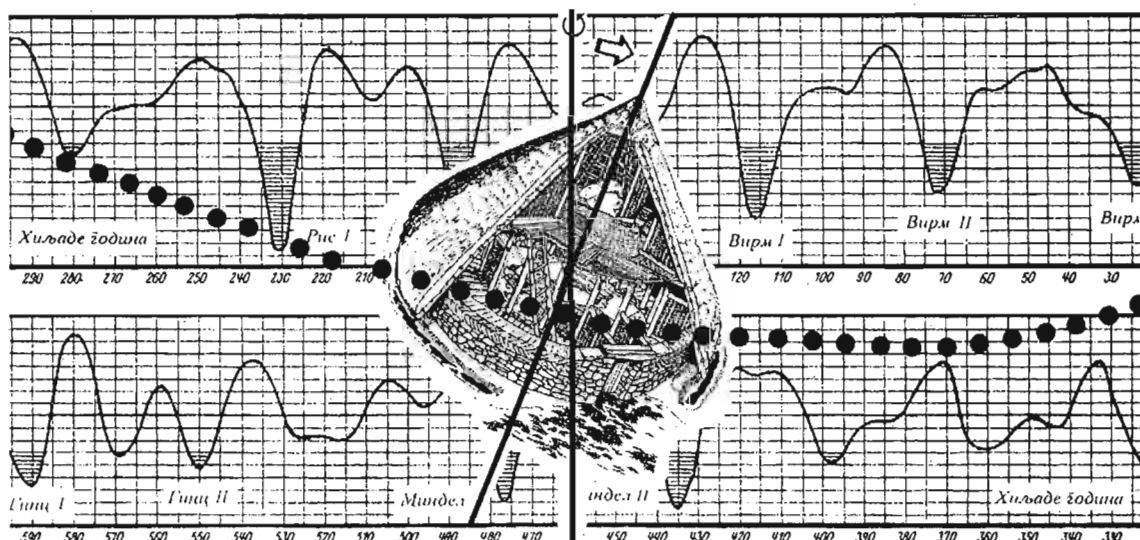
Миланковић виџе није "ђубилеј ђо ђубилеј", како се џо данас у ђојединит срџским круџовита ђраџџикује, већ озбиљна научна величина изузетџно џирокој џијаџа-зона изучавања. Заџо је и орџанизовано Удружење "Ми-луџин Миланковић". Оно нема само сврху да ђогсећа на Миланковићебу научну величину, већ и на груџе џо-теџе и џеловања који ђотињани свеџи већ увелико ђри-тењује, а који сто, како је џо наведено, назвали "над-џрадња". Ако тоја не буде или ако засџането и искљу-чиџо насџавито да одржаваџо сџечарски каракџер да бисто обележаваџи ђриџодну ђодиџџицу, џада тоже да нам се џоџоги да у некој бугуџносџи, ти од којих је на-учни ум о коме ђоворито ђоџекао, "куџито" од сџра-наца Миланковића. Тит кораџита, најжалосџи, иџе срџ-ска наука, боље рећи џаџка у месџу или се уназађује,

уљуљкавајући се у ђоџрилично желаљизираној и сивој маси.

Све назначене фусноше у овој књизи, а њих је укупно 13, искључиво су обележја уредника обе књиге који је на ѡај начин био тицљена га ѡреба гаљи годашна објашњена и гељалније ђојасниљи ђојегине ђојтобе или делове у њој. Сем своје годашне информативности, оне имају и улоју оџрабгавања ѡексља као и сврху уџуљсљва чиљаоцима - скрељанање ђажње на гељале који нису ђоменуљи ог сљрране ауљора, а тоју биљи веота корисни за ђраћене и ђољљуно разумевање ѡексља.

Исљо ѡако, уредник стаљра га на неке гељале безане за име Милуљина Миланковића, сем већ ђоменуље "љрадиционалне" јубиларности, ѡреба скренуљи ђажњу, јер је виље нељо очилегно га до срљској нарога исљина ђонекад врло ѡељко ђродуре.

Заљљо је Удружење "Милуљин Миланковић" ђокренуло ѡољко разноврсних акљивности безаних за име нашеј научној велика и заљљо је у једном релатљвно краљком временском ђериоду усљело га учлани скоро 200 чланова?

Један ог ѡиљова ђрбибиљних лудских насљамби симболично ђриказан у облику обрнуље ђреционе чиљре у ђољу Миланковићевој диљаљрата осунчавања и аљронотских елеменаља наљба осе рољације (сљррелица) и ексценљричне ђуљанање (љачкасљо).

Само ови ђогаџи доказују колико је Миланковић и као научник и као човек заинтересован и ђрибличан, а број чланова Удружења и њихове нађлашене разноврстне геолошкости и живођина одређења ђођврђују да је успео да ђронађе оне ђанане ђуђебе до свих слојева ђуди у једној заједници. Тим ђре је јођ беђа обавеза оних који насђоје да ите Милуђина Миланковића ђђо виђе ђођуларизују и начине ђрибличним, неразђвојном сђоном од случајнођ радозналца до висђретнођ зналца.

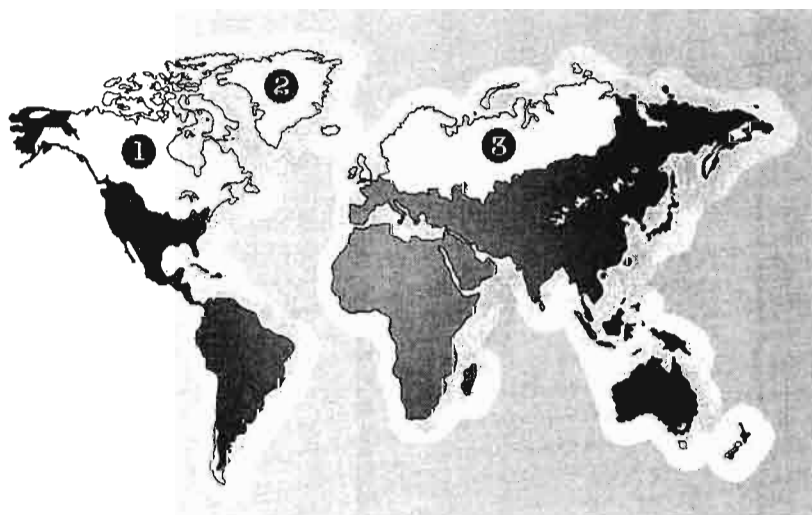
Не мора баш свако да разуме Миланковићебе математичке ђосђуђе или астрономске елементе ђрецесје, нађба осе рођације и ексценђричну ђуђању Земље око Сунца да би ђоворио или ђутачио Миланковића. Миланковић и није ђо - он је мнођо виђе. Њеђов свеђ је онај који себе налази у њету, а ђо може биђи сваки ђесник, новинар, ђравник, економиста, музичар или та ко груђи. Ођрђнуђи Миланковића из ђођ зађрђаја, значи одрођиђи ђа из сођсђбенођ народа. Може ли се ђако иако ђо није био дух њеђовођ ђосђојања ни рада у Србији?

Уредник обе књиђе Миланковића види ђодједнако материјално као ђђо је безброј ђуђа на ђеренита Северне Америке, којима су некада ђосђодарили легници тођне ђлацијације, видео одротне камене ђромате који носе назив "еђвођични" блокови. Ти блокови су сђранци на ђлу ђођђуно груђачијеђ геолошकोђ састава, изђвојени и ођрђнуђи из математичне средине и ђрансђорђовани у неке удаљене јужне крајебе до којих су легници на свом ђобедоносном ђуђу досђели.

Миланковић се, ђакође, ођрђао од математичне средине, нађао свој ђуђ, али суђрођан од легника, онај ка северу и ђределита ђосђодара вечне белине и ђосђао "сђранац" своје рогу ђо рагу и идејата, јер нико ђре њеђа није ни ђотиђљао да закорачи у свеђ климатолођије, математичке климе и климатскођ моделирања. Миланковић се зађуђио ђим неверовађним сђазата, видео са свођ далекођ јуђа јођ даље, чак ђамо до севернођ ђола, а он ту ђоказао новију сђазу, ону до ђоложаја Земље ђрета Сунцу, ђа коначно на саму звезду и њене одслађе зраке. Сађледао је на ђај начин и

врете и џросџор џрисуеле џоџлоше, уџонуо својим бројката у кварџарну џроџлосџ, а ону ту оџборила своју клитаџолоџку чиџанку, чите је џосџао џрбу власник џоџ уџбеника. Тако насџаде џоросџас клите, нови џосџодар бурних џланеџарних џромена, саџ оџре-зао у бројката и диференцијалном рачуну, џреџун инџеџралноџ рачуна, извога, џриџономеџријских фун-кција.

Миланковић физички никада није џреџолибио ни џрелеџео Аџланџик - у таџџи, међуџим, хиљаду џуџа. То јесџе начинио џеџоб велики џријаџељ и коле-џа са факулџеџа и Акаџеџије Михаило Пеџровић, Мика Алас, јер џеџовом тлаџалачком и скиџачком би-ћу, које је неџресџано неџџо коџкало и исџраживало, џо није тоџло га џротакне. Мика Алас је са исџока на заџаџ Канаџе, од Торонџа до Ванкубера, виџео на хиља-де и хиљаде доказа џосџојања и тођи легених доба и на крају збоџ џоџа зажалио! Но, није зажалио џџо ту џуџ брзо џрође и многе ту занитљивосџи неутиџно џро-такоџе, већ заџо џџо се џај доживљај не џродужи гаље џреко џананоџ океанскоџ џролаза или Беринџовоџ тореуза ка Владивосџоку, џа гаље на заџаџ џреко неџо-новљивоџ бића Сибира све до Урала, краја азијскоџ кон-џиненџа. То је џребало га буде живоџни џуџ, али и

Расџорег залеђених конџиненџалних џобрџина у џоку џоследње џлацијаџије (означено са 1, 2 и 3). Очиљедно је да се највећи инџензиџеџ легенџ доба огразио на себерној хетисфери (Канаџа и Русија).

ууш̄ њобраш̄ка у њрошлос̄ш̄ њланеш̄е, бащ̄ онакав̄ как-
вум̄ ѓа је Миланковић̄ вугео - ш̄рансверзала кроз легену
гоба о којој и уредник̄ обе књиѓе тащ̄ш̄а и кану да начи-
ну у неком̄ свом̄ њоходу и ходољубљу.

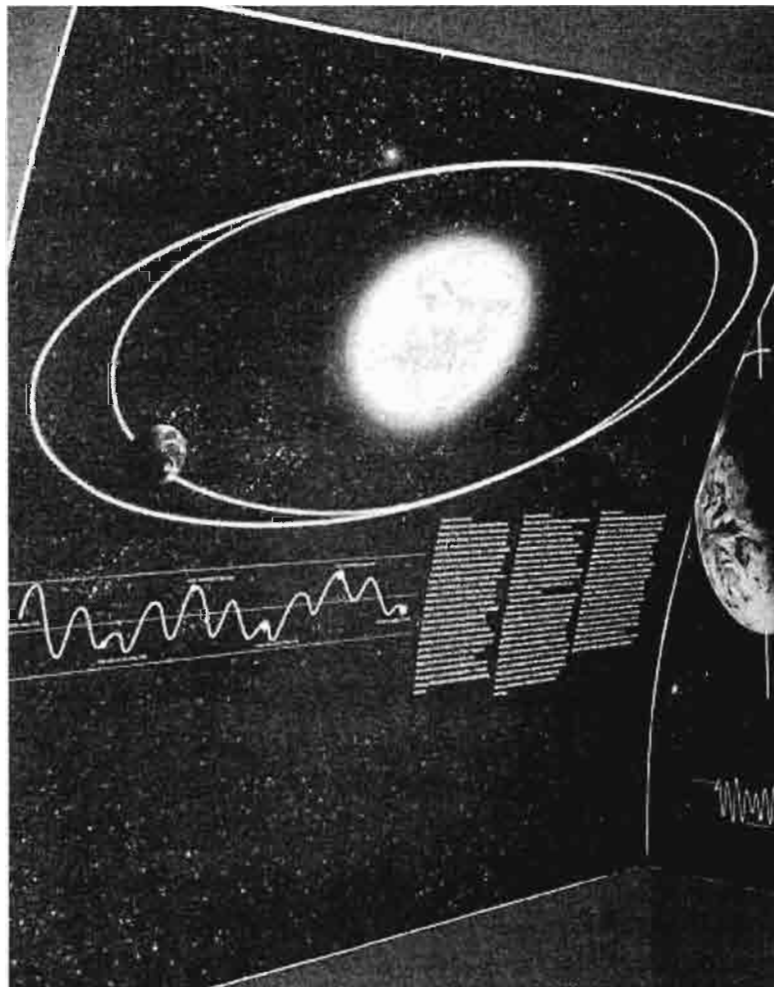
Миланковићева њритењена таш̄еташ̄ика је, ме-
ђуш̄им, њету све ш̄о њредсш̄авила. Он је моѓао да вуги
све оно ш̄ш̄о је Мика Алас̄ као њредводник̄ чисш̄е таш̄е-
таш̄ике морао да доживи. Њеѓови су њоѓлеги били њро-
горнију и галу но ш̄ш̄о су ш̄о били, рецито, Луја Аѓаси-
са иако се њотенуш̄и ш̄вајцарско-амерички њрофесор
родуо на Алѓита, њита корачао и научио свеш̄ да тис-
ли о легенит̄ гобита, а заш̄им̄ њрещ̄ао на заѓаг и кон-
ш̄иненш̄ ѓе се моѓао до тиле воље наѓледаш̄и безброј-
них ш̄раѓова оноѓа ш̄ш̄о је дош̄аг њотно изучавао и њре-
дсш̄ављао својит̄ сш̄угенш̄има и слушаоцима. И уред-
ник̄ обе књиѓе небројано ѓуш̄а се уверио у таш̄еријалну
исш̄иниш̄осш̄ њредочених̄ речи, али никада није моѓао
да се ош̄рѓне уш̄иску да је неко све ш̄о боље и тащ̄ш̄ови-
ш̄ије вугео њре њеѓа. Разлика је била само једна: ш̄а та-
щ̄ш̄а није била само ш̄о - она се њреш̄ворила у збиљу и
таш̄еријализовала у необориѓе бројке.

Фраѓанш̄но је, исш̄о ш̄ако, неш̄ш̄о груѓо. Милан-
ковић̄ у ш̄ој својој таш̄еташ̄ичкој ш̄рајекш̄орију њраби-
лно саѓледао тноѓе фазе захлађења и ош̄оѓлабања,
надирања и њовлачења ледника иако никада, рецито,
није геш̄ално залазио у њроблеме ш̄еренских̄ оѓсерва-
ција да би своје резулш̄аш̄е њоредио са њита. То је њособ-
но моѓло иташ̄и своѓа огрза не само на времена ѓлаци-
јалних̄ фаза, већ и на колебање ѓранице вечноѓ снеѓа.
Ово ѓиш̄ање заслужује њособну ѓажњу.

Ако о некој ѓојави итамо ш̄ачну њредсш̄аву о ње-
ном̄ узорку, снази, деловању и још̄ њоврх̄ свеѓа ш̄оѓа вре-
мену када се и колико груѓо доѓађало, онда сто ѓрактш̄и-
чно "власници" ш̄е ѓојаве. Она не може вище да изтиѓо-
љи из руку, јер је њена ѓлаба чвреш̄о њита сш̄иснуш̄а,
а колико ће њено ш̄ело или реѓ̄ да се убијају и лебо и
десно, ш̄о и није ш̄олико биш̄но. Када је Миланковић̄
својит̄ таш̄еташ̄ичким̄ аѓараш̄ом̄ као менѓелата
"сш̄еѓао" нетан̄ звано ледено гоба, ѓосш̄ао је њен ѓосѓо-
гар. Та укрожена ѓороѓаг̄ коју је он геш̄ално скенирао,

џа начинио "џејстејкер легених гоба", како џо џри са-
том крају 1976. џогине саоџџџиџе џројуца америч-
ким научника Џејмс Хејс, Џон Итбри и Николас Шекл-
џон, џосџала је у џој мери џиџота га је на гаље разо-
џкривала не само оно џџа је било, већ и оно џџа ће
се убугуће гоџоџиџи.

Збоџ свеџа џоџа џри џоменуџа научника су у
свом данас џироко џреџознаџљивом и сада већ класич-
ном раду из часоџиса "Наука" џог џоследњом џачком
7 у свом закључку и казали га тоџу га џбрге како ће
орбиџално клитаџски модел га се разџија џако џџо
ће гуџоџериодични циклус џоложаја Земље џрета Сун-
цу ићи џуџет захлађења у наредних неколико хиљада
џогина и га џај џроцес себерну Земљину хемисферу
неминовно изнова враћа у фазу џлациџације.

Унуџраџњи изџег Миланковићеџе обновљене куће у Палџу
(џризетље) са џриказом једноџ астрономскоџ елеменаџа (екс-
ценџричноџи) џо којој је научник рачунао своју чуџену
криву осунчавања.

Из свега овако изложеног, јасно се уочава да је Миланковић независно од свих геолошких и, пре свега, штеренских ојсервација дошао до својих резултата. Као такви они нису могли бити валидни све док своју појаву нису нашли негде на планети. По сада главни аргументи против Миланковићеве теорије осунчавања била је баш та немогућност провере његових математичких прорачуна. Суштински, било је то једнозначно обраћање технологије ограничењима или, још боље речено, очајни претрзаји предкомјунитарске ере чији су се процеси процесу латано и пружно јасили пред немилојсрдно насупујајућим налетом микропроцесорске брзине и итабајтских меморија.

Није нам, наравно, циљ да браћато заматају историје уназад како бисте показали шта се све догађало са доказима Миланковићеве теорије, али морате да се задржите на већ поменутом североамеричкој конвенцији где су више него и где на свету осуђављени тако бројни и ујачајливи претрзаји латацијалних фаза да је невероватна чињеница да нико из плејаде америчких научника XX века није својом пронацљивошћу, ја и јенцијалношћу могао да парира Миланковићу. То се још јавило и признаје од стране једног од свих америчких научника (изузетак је био геолог Роберт Флин), а посебно од стране Валаса Брекера и јуна аутора који су међу првих још 1968. године на коралним ребењима или терасним заравнима Барбадоса препознали доказе Миланковићевих циклуса осунчавања. Ово још јавило и још јавило према Миланковићу иде и гале, ја се тако у сваком уџбенику науке о Земљи неизоставно и доследно наводе астрономски елементи и њихова промена као основни узроци промене климе на планети у геолошком времену.

Оно што посебно доводи до интересовања уредника обе књиге и Миланковића јесте јавило енергије. Према Миланковићевим циклусима осунчавања, укључена главна количина енергије мораће да ојави не услед невољних климатских промена још више основа, а што ће за будуће човека представљати изузетно тежак удар. Размотримо јерво на које ће се

начине џај џубиџак манифесџоваџи и џџа ће све џо гаље значиџи.

Основни џубиџак сасџојаће се у тањој количини џришлене Сунчебе џоџлоџе. Ово ће се џребасходно огразиџи на сав жибу свеџи на џланеџи и он ће неминовно ићи ка џроређубању, стањењу броја врсџа, а џо неки ће дожибеџи најџори сценарио и несџаће са џланеџе. Ни џугска џоџулаџија неће биџи џоџџеђена џоџ џроџеса, јер ће осџаџи у џтрајној зависносџи ог количине џришлене енерџије са Сунца која ће биџи знаџно редукована.

Губиџак овоџ облика енерџије џраџиће сви груџи енерџеџски џубиџи, џосебно збоџ утањење волумена корисноџ земљиџџа и џоџребе за заџребањет. Панас је, реџито, џенерално џостаџрано количина свеџски расџоложибе нафџе џреџежно у еквџориџалним обласџиџа, а џриродноџ и неконвенџионалноџ џаса делитично у средњоџиринским реџионима, а знаџно виџе у зонама себерноџ џоларника, џа чак и сатоџ џола. Ту је и најновџе џронађени и већ џомињани средњоокеански џребен Гакел за коџа џрбе џреџџосџавке џоворе га је боџаџ резервоарима уџловодоника, а џиџи руско-канадски сукоб који слободно тожемо назваџи "раџ за себерни џол" није ниџџа груџо до јаџа за џрерасџогелом енерџија.

То није сато сџтраџеџџско-енерџеџски конфликтџ, већ и губоко џоџџџовање знања о Миланковићевим џиклусима осунчавања. Обеџа гржабаџа је јасно га џочеџно заузимање добрих џозиџија тоже га обезбеди и џтрајну џредносџи у насџаџајуњет енерџеџском тараџону. Визионариџа и са јегне и са груџе сџране џознаџо је га ће онај ко се добро џриџрети за џредсџојећу будућносџи захлађења џланеџе биџи и енерџеџски џланеџарни моноџолисџа са џрабом усџосџављања своџих џравила иџре. На џе џрабце, као џџо видито, нису се оглучиле џотенуџе земље, већ је на џих био уџерен Миланковићев џрсџ или, како џо негвостислено звучи, врх џеџобе оловке.

Геолоџка џроџлосџи, џосебно кварџарна, учи нас га ће џериџориџално највећи џубиџници биџи уџрабо

ове гбе поменуше гржабе. Звучи простио неверовашно да ће, рецимо, чишаба Канага биши пог легот и снетом. Када се зна да је шо простиор ог скоро 20 милиона километара квадрашна или простиранство ог око 110 данашњих Србија (или гбе шрећине североамеричкој континенти), шага се јасно тоу сагледаши разтере насшујајуће фазе захлађења. Будуће легено гоба биће испобремено и велики енергетски изазов за човека.

Може да звучи прејудицирано и поприлично алармантно када свибари овако посташатро, али ипак није шако. Свака гржаба мора да гржи до своје енергетске будућности и у шом смислу може само гбојако да се онаца: шражи соисствене уштебе енергетској развоја и гржи до своје енергетске независности или да се преоријентише на шопалну зависност ог енергетски боашијих, усшујајући за узврат неке своје груе сировинске или националне вредности. Огмах је јасно да је груонаведени уш лощ и доноси искључиво проблемате и несиурности у развоју једне шакве гржабе.

Србија у овом поледу има више разлоа да мисли о свом енергетском развоју, јер не само да је из њене колевке пошекао Миланковић, већ и зашо што има неверовашне предности у свом средњоширинском географском положеју који јој нуди побољан пријет количине

Миланковићеба биста коју је урадио акадетски вајар Срећен Стојановић 1944. године. Налази се у САНУ, а груи примерак у холу Геолошке и хидрометеоролошке школе "Милушин Миланковић" на Возговцу у Београду. Постављена је на званични сајт Европској геофизичкој друштва (сада Европске уније за геонауке) и представља неодвојиви гео медале "Милушин Миланковић" коју додељује испомтена унија за врхунска научна достигнућа у области палеоклиматологије и метеоролошкој климатској моделирања.

Сунчебе шџоџлоше чак и у времену најжещћих фаза клиташскоџ захлађења.

Ово је, међушћим, шета која нуди веота котџлексан џрисшџуџ и она овот џриликот неће бишћи џредметџ геџталниџих анализа или синшеза. Врашћићето се на заџочешћи џроблет енерџје и неџоволњих клиташских џромена.

Без и најтађеџ сшеџена џроизволњосћи или националноџ џреубеличавања, тожете га изнесето неке чињенице на које нас уџућују кваршарна џлацијална џрошлосћ, Миланковићеви цџклуси осунчавања, џалео-клиташске оглике Балканскоџ џолуосшрба и клиташски џроцеси коџи ће неминовно "заџљуснушћи" џланешћу. Са шџоџ асџекшћа није ни тало нешћачно ако се каже да ће џросшџори на коме се налази Србија у времену будућеџ захлађења џоново сшећи оглике "евоџске оазе". То је некада било Погунабље (џосебно тислито на Леџенски Вир) и сасвџм џоузгано тоже да се шџврги да џа никада неће ни изџубишћи. Та слика балканске нишће, коџа је већ раније џриказана када се џоворило о развоју џиста, никада неће бишћи џошћиснушћа ни из гребних сећања као ни неминовних насшџуџајућих клиташских гоџађаја.

Ко ће, реџито, оџсшашћи на Скандинавском џолуосшрбу када насшџуџи ново легено гоба? Ко ће насељавашћи Бришанско коџно или ко ће џо средњоевроџских џросшџорита зашћишћи живоше када џита заџосџогаре легени вешџрови, сишћа развејана џрашћина, а све се џрешџвори у сшеџу, суво, ниско и решћко расшћиње? Па ли ће чџвек тоћи да одржава џушћебе када ће свакодневно бишћи џрекрџвени и затаскирани лесот? Затислито да сато у шџоку једне џодине шћа сишћа џрашћина тоже да "нарасше" скоро један метар у висину, а у геџресџјата или ушћонулит равничарским џределита и го џешћ!

Балканска нишћа, џрета шџоете, биће џоново и клиташско сшеџишће, а и "одскочна гаска" за џобрашћак у заџадне и џосебно себерне делове Евроџе када се оџешћене џлацијација и иншџерџлацијација. Своју тесџошћатизацију или, боље речено, леџенизацију Србија и срџска шџеришџорџја убек ће изнова џреживљавашћи, јер је сушћински никада неће ни тоћи да изџуби. Србија неће

имају ни леднике ни ледене баријере, а сви групи, они на Пиринејима или Алпенима, чак и тамо на југу на Олимпу или на бугарској Рили, а на Алпима га и не њоримо, биће окобани ледом и снегом, а бројне генерације жељно ће чекају да се стене климатске фазе и њоново уледају ужарено Сунце на хоризонту. Из обоја приказа свакоме је јасно да једна енергетска и протисљена визија решава многа питања за будућност и да из таквог климатски невољног процеса само стисљеном далекосидрошћу може успешно да се изађе из очекивано "неизбежно" природног циклуса.

Губитак енергије на који уозоравају Миланковичеви циклуси осунчавања оледају се у бројним планетарним последицама, а ми ћемо овом приликом навести још једну која је њо свему сугећи у најтежњој вези са њима. Реч је о кисеониковом изотопу који носи ознаку 18 и за кога сасвим слободно можемо да кажемо да је највећи "оборник" инсолације.

Садржај кисоника-18 на коину, у торима и океанима тења се у зависности од климатских промена. Уколико при садашњем стању узмемо да је у великим планетарним богата једнак нули и ипак ипак на коину, њеова реконструкција у периоду последњеј таксумата лацијације њоказује да је ипак стање било групације. У торима и океанима било је за скоро 20% више, док је на коину дефицит био тањи за нешто тало изнад 30%. Наизглед ситне вредности ипак нису за занемаривање, јер су битно утицале на животињорито, гакле, о грађоеном кисеонику и свака њеова промена има далекосежне последице.

Па бисто ово још јасније објаснили, њошкреићемо све са неким примерима из савременог животиња и послаћемо човека који живи у равничарским пределима, реците, Војводине право на Алпе. Па ли ће ипак нашет њушнику Лали, када се њоине на преко 3 хиљаде метара надморске висине, бити све једно што сто је тамо послали?

Наведимо и групу пример: швейцарска фудбалска организација ФИФА донела је одлуку да се забрањују званичне међународне утакмице у областима чије су

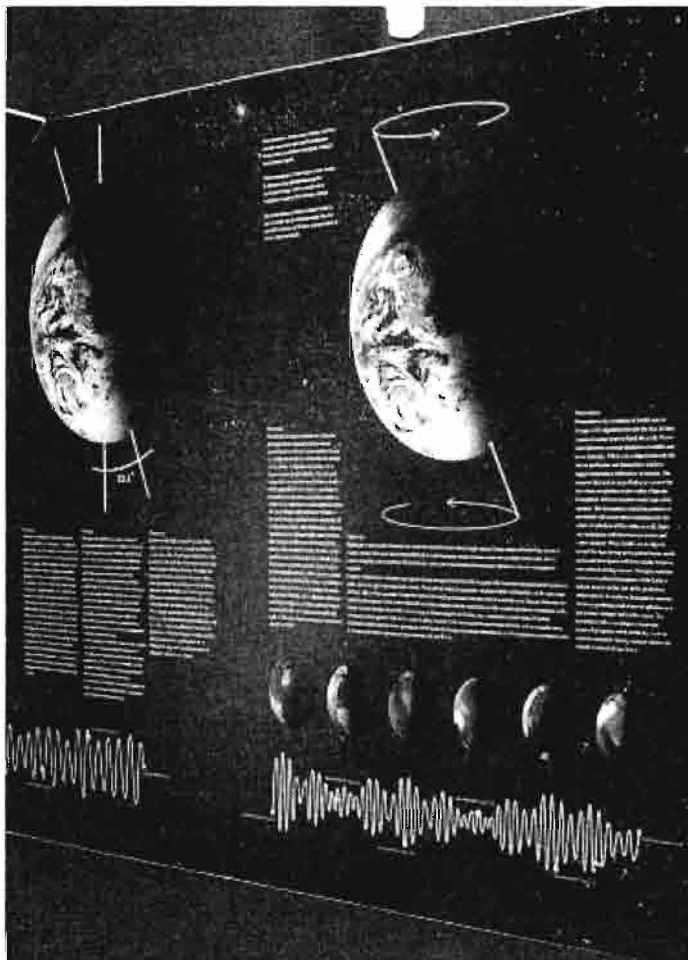

нагторске висине џреко 4 хиљаде метара. Защо је шо она учинила?

Покажимо и шрећи џример: решили смо да џосе-шимо Перу, једну ог изразиших џланинских гржава. Били смо врло неџријашно изненађени када смо уочили да штурисшичке знатенишосши које смо џосећивали (џосебно Мачу Пичу) нисто моли да видимо уколико са собом нисто џонели боцу са кисеоником. Сбуга, дакле, где смо били ваздух је био разређен, а садржај кисеоника груџачији ог оној на који смо били навикнуши живећи у условима блиско нивоу мора.

И у оваквим случајевима џубили смо гео енерџије као шшо се шо гоџађа када су шетџерашуре исџог шачке тржњења, а наще шело морато да џокрећето како би огржавали шју граџоцену унушрашњу шелесну шетџераштуру. Замислимо све шо у много већем обшму, једном исштинском легенот гобу. Колики је шо шек џубиштак енерџије?!

Једна сшрана зига у џризетљу у обновљеној кући Милушона Миланковића у Палу. Сликот и штекшот објашњени су дијаграм осунчавања (голе), џромена наџба осе рошације (џоре лево) и џрецесионо крешаше (џоре десно). Између џриказа џрецесије и дијаграма осунчавања назначено је шесш џоложаја Ветље у временита џлацијације и шерџлацијације (десни гоњи гео слике).

По броју сџановника Србија је само један већи кинески граг. Више сџановнишџба има Мексико сиџи, Њујорк или Токио, нџр., џа и џо џовори да на енерџеџско џиџање џреба блаџобремено да се огџовори. Све џо, наравно, за добробиџ бугућних џенераџија, али и из разлоџа оџџроутља. Ако је неко био наше џоре лисџи, џа јоџ џобрх свеџа џоџа јасно указао на оно џџа нас чека, онда никаква оџрабдања неће моћи да нас сџасу, ако не урадито џако како нам је џредочено.

Миланковић се јесџе оџлегао у "Канону осунчавања Земље", а ми, џеџови сународници и следбеници, џо џреба да чинито у канонској рефлексџи. Она је свуга око нас, само је џиџање колико сто џоџа свесни.

Све, дакле, речено није оџомена, већ лоџичко и рационално разџиџљање, јер џроџлосџи као и џреци уче бугућносџи и џокољења да је разум џај који вреди и чини џрви извог једначине живоџа. Када је џознаџо да је џо исџо џредсџављао Миланковић и својим бродом усџеџно кортиларио у времену и џросџору, онда је и разумљиво џиџање заџџо бисто ми који долазито џосле џеџа наџуџџали сџазе усџеџа? Најџросџије речено: штамо коџа иза себе - тожемо да сџварато корисносџи џрег собом.

ДЕКОДИРАЊЕ ПРОШЛОСТИ

Завршавајући књићу "Како сам доживео Милућина Миланковића" Александар Трифонија не можемо заобићи једну истину која се не намеће само данас, већ се чини толико дуго и ујорно да је скоро вечна, а њено неиресивно модификовање, доуњавање и усавршавање иде до тих граница да се тихо и неосетно погубачи у многе живојне поре, а да тога нисто ни свесни. О чему је реч?

А. Трифони нам је скромно и скоро ненаметљиво исричао причу о неизтерним најорима да се открију шајне хијеролифа и клинастој иста. Учинио је то тако као да су оне морале бити речене кад-тад, а када је говорио о истима Епоруца и библијских Хемиша, није желео геиалније да се уиушша у оно што је и даље велика и нерешива шајна. И не само то: А. Трифони није желео да нас ошерећује чињеницом да је тих шајни итекако много, ја сто шите сшекли поирешан ушисак да нам је, причајући о хијеролифима и клинастом исту, заправо прегочио једну романси-чарску причу из старина.

Како бисто се само оекли када бисто поверовали да је то истина!

Трифонијева кришолоија није тршба наука ниши ће то икада бити. Она има своје усоне и дагове, конкавна и конвексна својшва, превоје и угубљења, пошћуно налик на Миланковићев дијаграм осунчавања ге максимуми огобарају фазама интерлацијације, а минутуми фазама лацијације. Ни у шом поледу нема разлике између А. Трифонијевој рага и истраживања њеовој професора Миланковића.

Када се њомислило да је кријштолоџија ушла у свој зенић и њошла њушет сојсџбене сџруковне нетоћи, догого се ѡребраћ. И што какав - свећ је сазнао за дело "Па Винчијев ког".

Па ли веровали или не у ѡсџојање секџе Ојус Пеу, Сионској ѡриораша или џајне некадашње нулџо-теридијалне ѡариске цркве Сен-Сулјус ѡиџање је ог секунгарној значаја. Притарно је неџџо грујо: Пен Брауново дело не само да обилује кријштолоџијом, већ је најисано само захваљујући овој науци. Главна јунакиња Софи Нево је кријштоѡраф, а њен ѡарџнер Роберт Ланџон, харвардски ѡрофесор релиџјске симболоџје, сџручњак за ѡајанске обичаје и џајне ѡрејуне кријштоѡрафских знакова. Све оно џџо је Леонардо да Винчи осџабио за собом као симболе, ѡоруже, ѡа чак и изруџивање ритокаџоличке цркве ѡредсџављено је скривеним знацима које је џребало геџифроваћи.

Велики сликар корисџио је, слично најсџаријум народита, сојсџбене когове које је веџџо уклајао у слике, а ѡлабни јунаци без икаквој усџезања указаџе да је за реџавање џајне неѡјходно ѡџребно добро ѡѡковано знање из котѡлексне кријштоанализе, али и виџеѡдиџње искусџбо.

Тите су не само ѡказали да је кријштолоџија вечно тлада неѡ џолико дубоко урезана у човечју ѡѡребу да никада и ни ѡог којим условита неће тоћи да иџчезне. Чак ни онда када несаџну чиџави народи!

Ово зајажање ѡробејава и ког А. Трифонија када ѡбори о археолоџији, али оно тоже да се ѡренесе и у све грује науке које се бабе живот или неживот ѡрирогом из ѡроџлосџи и садашњосџи, али и оном која џреба да се ѡренесе у будућносџ.

Шџа чини, реџито, биолоџија да би ѡравилно изучила ѡједине врсџе у својој обласџи која се назива ѡенџика? Чите се служи ѡолоџија када ѡроучава фосоле? Шџа ѡредузита џутарсџбо када џреба да ѡосџеџи расџ некој џиѡа џуте? Заџџо медицина џолико ѡажње ѡосвећује исџорији болесџи? Па ли се узѡј било које врсџе кукуруза, нѡр., разџија без ѡреџходној ѡредзнања или да ли ће се нека сорџа винове лозе разџијаћи

усеешно бац на одређеној ђадини и на ђознашом шиу зетлициша, како сто шо раније већ набели? Зашио не ђајито све шиђове коња ђодједнако?

Заједнички одђовор је увек исши.

Сви они скуђа, да би усђели у свом ђослу, морају ђређходно да декодирају ђрошлости.

Па ли је декодирање ђрошлости ђосао криђшолођије?

Можда и није, али ђознавање основних ђринциђа криђшолођије у сваком од набегених ђослова, ђа и знашно шире, може само да ђотођне, а никако да одтођне.

Само за ђренушак ђребађиђето се на ђоле океанођрађије да бисто видели ђге, изтеђу осшалођ, шакве безе тоу да се ђронађу.

Океанођрађија је сушшински ђодђогна ђеођрађија. Све оно шшо видито на кођну као ђланине, долине, реке, делше или груђе ђеођрађске одреднице тожете да уочито и у океанита. Дубоки роб или ђошђолину налазито на кођну изтеђу високих ђланинских венаца, али исшо шшак и у највећим океанским дубината. Кађони на кођну имају ђошђуно иђеншичне карактерисшике као кађони у најдубљим вогата - разлика теђу ђита скоро и да не ђосшоји.

Иђак, једна бишна суђрошност увек се исђречи ђрег онита који се бађе океанођрађијом. Чуло вига је затењено ехо-сонгата, ђодђогним катерата, башискафита, ђроштонским тађнешотешрита или уређајита који ређисшрују сиђнале у ђеођизичком ђољу различитих фреквенци. Хшели шо или не, све оно шшо видито није захђалујући штрадиционално-грађођеном и до скоро незатенљивом ђобечијет оку, већ неђом од шиђђова уређаја који боље види, "осећа" или чује збуке. Наще је сада да ђажљиво анализирато и иншђерђреширато. Па ли је ког ших иншђерђрешиђађија ђошђребна она већ ђотињана котђлексна криђшоанализа?

Ако бисто гали одречан одђовор, сшвар бисто у тнођо чету ђоједношшавили, али и начинили неођросшђибу ђрешку. Резулшашши океанођрађских исшраживања тоу, ређито, да се ђритене у ђеолођији за изучавање механизма рђфшђђенезе или, шшо је још чешће, у

циљу шајања за пошонулит бродовита, пошољеним експлозивним средствима, опасним материјата или градоценом амфорама. Подводна археологија се и развила, изтежу осшало, из океанографске колебке, а океанографија није могла себи да разошкрије пушебе успеха без коришћења елемената кришологије.

Тако су, када говоримо о наукама и њиховим међусобним прожитањима, дошле у пошљуну испу раван коју је Миланковић доследно и ширљиво традио више деценија. Нашао је свој разор обрађених њива, неку врсту екваторијалне равни коју је са успехом материјализовао и по њој нестешано "ходао" до свих кардиналних географских праваца. Ако саблагато незнање и сујеше, победихето кришос.

То скривено или кришос околело нас је од времена настанка. Свуда је око нас - само по најчешће не знато како да га преознато. Почешо га "уијајући" дошичето, али што није разошркивање сушшине, већ резулшаи шрајавосши или шлог случајносши. Набасаши на решење није наука - што је хиљадата свешлосних година удаљено од ње.

Колико ли шајни садржи Универзум или само Млечни Пуш коме приадато? Дубоко верујето да је Миланковићев дијаграм осунчавања по шом уишању само једна у низу декодираних шајни.

Усћешно ћето декодираши прошлости сато ако огбацито све сумње у соисћивене тоућности. Неусће-ло исћираживање није итало ўоразан резулщайи зашо щшо се оно щако заусћа и окончало, већ зашо щшо су исћираживачи себи саоћщшили да ит гаљи ўућеби ни-су оћворени. Тите су сати себи изћрадили ўсихолошке баријере које су щокот времена ўрерасле у исћинске. Такав начин разтищљања није изазован, а још тање научан.

Исћорија науке о којој А. Трифони ћовори, као и са-та исћорија људској грущща, ўрећуна је щаквих ўри-тера. Верујето и ўприрода или сато јеган ћен гео ўог на-зивом ўприродна селекција и огржање врсће. Нису ўоје-гине фатилије живих бића несћајале са лица Земље сато зашо щшо су их кащасћрофе огносиле са собом, већ и збоћ шоћа щшо нису биле у сћању да ўрег насћу-ћајућит оћасносћита ўронају оне сућщилне ўућебе оћсћанка. Неке нису научиле щща је катуфлажа, гру-ће брзина, щреће лукавсћбо, чещврће скровищће - са-тит щит осћали су на најоћаснијит вещротешината и щраћично окончали своје бищисање. И у овом случају било је ўощребно научиши щща је крићщос, основа оћс-щојања незащщћених.

Када све изнеће асћекће итато у виду, као и чи-њеницу да је основна ўреокућаација А. Трифонија тащета-тащика, щага није щешко закључиши да је он тоћао своју живоћшну ўреокућаацију да устери у гба ўравца. Јеган је био декодирање ўприроде и ћених щајни, а грући људи и щифара. Верујето да су оба ўућа била изазовна и ўрећуна нећрегвдигивих гоћаћаја, али исће щако беру-јето да је декодирање ўприродних щајни ўредсћабљало галеко узбудљивији доживљај. Па није щако, никада А. Трифони не би са щолико гивљења ћоворио о свом ўро-фесору Миланковићу - да је сућрощно никада не би ни схващтао, а ни ценуо оно щшо је Миланковић декодирао као кварщарну прошлости, ўћраћујући јој тащетащич-ку гущу и оћлетењујући је својит дијаћратом осунча-вања.

Као закључак свету го сада реченом, можето изнећи још тноће арћутенће из свећа науке и исћира-

живачких погухвања, али што би превазишло замишљене оквире обе књиџе и нарушило њену пробављиву намеру. Утесило штога рећи ћемо само једну истину: не постоји шајна која не може да се разошкрије - постоје скривени шајни пошљеви који воде до ње и које треба безуслово пронаћи.

И Миланковић је био један од кључара гребних гребри прошлости, ња зашто с њуно права торато да се зашатамо: "а ко је следећи?..."

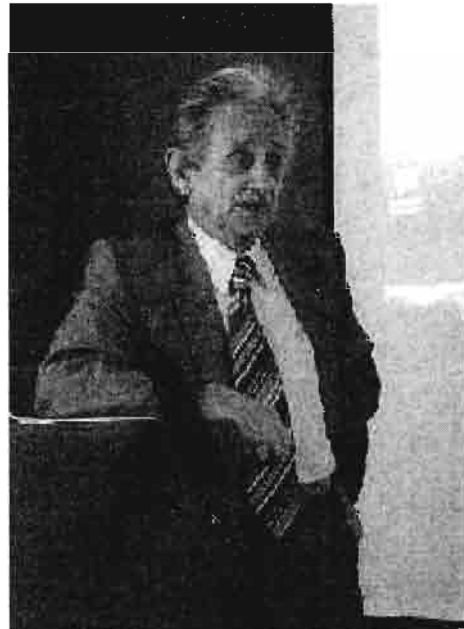
Управо шако, следећи, јер шајни је исто колико колико и звезда на ведром ноћном небу - бесконачном костосу преуном галаксија и поуздано обиља живоћа.

О АУТОРУ

Професор Александар Трифони рођен је у Београду 1930. године, где је живео и школовао се. Пилотирао је математику на Природно-математичком факултету у Београду. После завршених студија радио је две године као професор математике у Пољопривредној школи у Стредеребу. Затим оглази на одслужење војног рока у Билеће, где завршава школу резервних официра, а након тога у Новом Саду школу криптографије.

Изучавајући криптографију, прихватио је њен изазов и наставио живети са њом. Сав свој радни век посветио је проучавању шифара и осигунања које оне крију у себи. Математичар по професији, као први професор криптологије ког нас, А. Трифони је у њу имплементирао одређене математичке методе и шите значајно допринео како заштити тајности информација притеном шифара, тако и научном напретку обе области. Објавио је више стручних и научних радова и књига из обе области.

Посебно је изражен његов интерес и проучавање криптологије у Југославију и Србији, чиме је допринео да садржаји о томе буду јавно представљени и оштри од заборава. Побитник је више награда и признања од којих се истичу пресижна награда Југословенске

Армије "22. децембар" за научно-истраживачки рад из области војне теорије и праксе 1977. године за књигу "Криптографија".

Непрекидно настављајући истраживања у криптологији 2001. године је објавио есицију "Шифре и прислушкивање" у шри књије: "Чудесни свет шифара", "Разбијањет шифара до истине" и "Обавештајне службе и прислушкивање". Без тасификација о шифрата, верно и једностављено иричано је о њима чите је шајна о шифрата огонешнуша и ириближена обичним људима.

Настављајући истраживања о развоју српске криптографије, а иоводом гвеснологишнице Првој српској усшанка, у часопису "Војска" објавио је фелшон "Шифре у Србији од Карађорђа до Михаила Петровића - Аласа".

Путологишњи је сарадник Машеташичкој институцији САНУ у оквиру која је објавио више чланака из области криптологије.

Као члан "Удружења Милушин Миланковић", а иоводом 50-шо годишнице стрши Милушина Миланковића, одржао је више иредавања о живошу и раду обој свешки иризнашој научника, што је и ироширио и ирешоио у садржај књије која је ирег чишаоцима.

ЗАХВАЛНОСТ

Непреобитна и непрециозна књиџа "Како сам доживео Милуџина Миланковића" Александра Трифониџа налази се прег судом чиџалаца. Њен садржај је скроман, а личност и наука о којима џовори џоросџасни и џајновиџи. Све је џо пребало разумети и изложити на џто прикладниџи начин.

Па би књиџа добила свој изџлег у мноџоте су џомоџи Удружење "Милуџин Миланковић" из Беоџраџа и компаниџа 3VM Geo Ltd. ("Фонџ гр Милићевић") из Калџариџа, како је већ речено. Имена из скромности нећемо наводити.

Архив САНУ доџринео је да се џоједине слике у овој књиџи нађу на џеним страницама и на џоџте сто џу изузетно захвални.

Праџан Боснић, Раџован Поџовић и Слободан Сџојановић су учинили мноџо да се начини једна боџаџа колекциџа слика из које су само џоједине оџабране. Сви они заслужују најтање једно велико хвала.

Госџоџритсџво џуди из Паџа и Ергуџа је иџто џако џоједнако доџринело да се ова књиџа џоџаби у јавности. И џта се оџ срца захваљујето.

Симџозиџум "Сџваралаџџво Милуџина Миланковића" одржан 23. и 24. маја 2008. џодине у организациџи САНУ из Беоџраџа, Срџскоџ кулџурноџ груџџва "Просвјета" из Заџреба и оџџџине Ергуџи преџџављао је неџосредан џовод овој књиџи.

Конечно, свита онита који су финансиџки џомоџли џџатџање обе књиџе дуџујето дубоку захвалост, а џособно беоџрадској оџџџини Сџари Граџ. Без џе џомоџи сав џруг око приџрете и изџавања обе књиџе био би само узалудан џосао.

ИНДЕКС ИМЕНА

А

Ајасис, Луј, 140
 Ајнџијајн, Алберџи, 76, 87,
 92
 Алберџи, Леон Баџисџа,
 111, 112
 Аљанчић, Слободан, 64
 Анђелић, Таџотур, 64, 76
 Ариџоџел, 87
 Арновљевић, Иван, 56
 Арсас, 127

Б

Бекерел, А., 93
 Белић, Јован, 55
 Береница, 117
 Блајојевић, Љиљана, 86
 Билитович, Анџон, 64
 Божић, Милан, 17
 Боснић, Драган, 157
 Боџковић, Руђер, 57
 Браун, Пен, 150
 Брекер, Валас, 14, 142
 Брик, 62
 Буџарг, Пјер, 113, 114

В

Варићак, Владитур, 73, 74
 Ваџи, Џејмс, 100
 Вилгери, Ј. Ф., 20
 Винер, Норберџи, 99
 Волф, Рудолф, 20
 Вулић, 55
 Вусџи-Сосу, А.Г., 106

Г

Габриловић, Бојдан, 53-55
 Галилеј, Галилео, 87
 Гајић, Драган, 76
 Гроџефенг, Георџи
 Фридрих15, 106, 127-129
 Грујић, Сџеван, 64

Д

да Винчи, Леонардо, 150
 Дарије, 128
 Диџић, Дража, 72
 Дитиџријевић, Милан, 57
 Добриновић, 32
 Дуџре, 115

Ђ

Ђераситовић, Божигар, 64
 Ђорђевић, Раготур, 57
 Ђурић, Милан, 56
 Ђурковић, Пеџар, 26

Е

Еугетос, 20
 Еванс, Арџур, 106

И

Изига, 110, 111
 Итбри, Џон, 141

Ј

Јелић, Сабо, 51
 Јовановић, Јован Зтај, 87,
 88

Јунџ, Томас, 115-117, 119,
121

К

Кан, Пејбуг, 122
Карађорђе, Пеџровић, 156
Каратаџа, Јован, 64
Караџић, Вук, 48, 51
Кејлер, Јохан, 12, 66
Кири, Склоговска, Марија,
93

Кир, краљ, 124
Кирхер, Аџанасиус, 112,
114, 117, 119

Клеоџаџра, 62, 63, 93

Колгбеј Р., 124

Кон Геџа, 57

Косонс, Ј.Ф., 128

Ксеркс, 128

Кунџић, Роберт, 14

Л

Лајбниц, 87

Ланџгон, Роберт, 150

Лаџлас, 115

Лукић, 32

Лукић, Тин, 84

М

Марић, Милеба, 92

Марковић, Праџољуб, 64

Македонски, Александар,
22, 110, 117, 122, 124

Миланковић, Анџалиџе, 67

Миланковић, Васко-
Василиџе, 35, 73

Миланковић, Јелусавеџа,
13, 63, 67, 68

Миланковић, Милан, 13, 63,
67, 68, 87

Миланковић, Милуџин,
7-17, 19-20, 23-26, 39-
78, 80-88, 90, 92, 93,
95, 97, 99, 108, 123,

135-149, 152-154, 156, 157
Милићевић, Благо, 85, 108, 135,
157

Милоџевић, Рагомир, 89

Михаиловић, Јеленко, 70

Миџковић, Војислав, 64-66,
69

Миланковић, Уроџ, 67

Н

Наџолеон, Бонаџарџа, 74,
113

Небо, Софи, 150

Нибур, Курсџен, 126, 127

Њ

Њуџин, Исак, 12, 66

О

Обраговић, Посиџеј, 51

Обреновић, Милоџ, 48

Ојлер, 87

Орлеанка, Јованка, 93

Орлоб, Консџагин, 64

Оџић, Часлав, 84

П

Паџић, Никола, 74

Пејовић, Таџија, 64

Пеџровић, Михаило, Мика
Алас, 29, 53-56, 69, 70, 72,
139, 140, 156

Пеџрониџевић, Бранислав-
Брана, 56

Пеџић, Раџивоје, 104, 108

Пиџе, Анџониџе, 122

Пиџаџора, 23, 62

Пихлер, Хелмуџ, 80

Плаџон, 87

Поџовић, Боџган, 55

Поџовић, Раџован, 157

Пџолетаја, 45, 117, 121,
122

Проџић, Милораџ, 26

Пуџин, Михајло, 40, 87

Р

Радишић, Свеџозар, 94

Радојчић, Милош, 64

Ратсес, 122

Раџајски, Борибоје, 64

Раџић (Пауџић), 113

Ружић, 32

С

Салџиков, Никола, 64

Скерлић, Јован, 54

Сџнојевић, Сџаноје, 55

Сџевановић, Пеџар, 34

Сџојановић, Косџа, 56-58

Сџојановић, Слободан, 157

Сџојановић, Среџен, 144

Т

Таберлеџ, П., 106

Тејлор, Елизабетеџ, 63

Теогора, 93

Теофрасџос, 20

Тесла, Никола, 40, 87

Теџтајер, 62

Тисен, Томас Крисџијан,
127, 128

Томић, Миограј, 9, 10, 71

Трифони, Александар, 9-12,
14-16, 71, 85, 87, 135,
149, 150, 153, 155,
157

Трифунковић, Драјан, 57, 70,
76

Туџтоз, 123

Ф

Финџер, 62

Флинџ, Робертџ, 142

Футађали, Л., 106

Фурије, Жан Баџисџ, 119,
120

Х

Хајгин, Никола, 7, 80

Хајне, 128

Хејс, Џејмс, 141

Хирен, 128

Хисџај, 128

Хомер, 107

Ц

Цвијић, Јован, 40, 53, 55, 56

Цезар, Јулије, 93

Цинџлер, Конрад, 50

Ч

Чубер, 62

Њ

Њурило, 107

Ш

Шатџолоион, Жан Пол, 15,
45, 111, 119-123

Шеклџион, Николас, 141

Шнајгер, Зајорка, 64

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

Б : 929 Миланковић М.

ТРИФОНИ, Александар, 1930-

Како сам доживео Милушина Миланковића :
1879 - 1958 / Александар Трифони. - Београд :
Удружење грађана Милушин Миланковић , 2010
(Београд : Studio line) . - 160 сшр . :
илусшр . ; 24 cm

Ауторова слика . - Тираж 500 . - О аутору :
сшр . 155 . - Сшр . 9 - 16 : Предговор уредника /
Владо Милићевић . - Реисшар .

ISBN 978 - 86 - 910617 - 1 - 5

а) Миланковић, Милушин (1879 - 1958)
COBISS . SR - ID 175153420